

**Θεραπευτική φροντίδα για ανάδοχες
οικογένειες
με ασυνόδευτους ανηλίκους**

Πρακτικός οδηγός για επαγγελματίες αναδοχής

**Ένα πρόγραμμα 10
σημείων**

για το έργο της ΕΕ

Θεραπευτική ανάδοχη φροντίδα για ασυνόδευτους ανηλίκους και
τις ανάδοχες οικογένειές τους (FORM)

Νοέμβριος 2024

Δημοσιεύθηκε από: Οδυσσέας

Συγγραφέας: Meurs, Patrick Meurs

Θεραπευτική ανάδοχη φροντίδα για ασυνόδευτους ανηλίκους και τις ανάδοχες οικογένειές τους (FORM): Πρακτικός οδηγός για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες

Εταίροι έργου: Pleegzorg Oost-Vlaanderen, Πανεπιστήμιο του Κάσελ, Salesiani Per Il Sociale, Ρώμη, Hope For Children CRC Policy Center και ENSA European Network for Social Authorities.

U N I K A S S E L
V E R S I T Ä T

Odissee
DE CO-HOGESCHOOL

Αυτός ο πρακτικός οδηγός για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες βασίζεται στο εννοιολογικό μοντέλο του έργου της ΕΕ "Θεραπευτική ανάδοχη φροντίδα για ασυνόδευτους ανηλίκους και τις ανάδοχες οικογένειές τους (FORM)". Το εννοιολογικό μοντέλο παρέχει το θεωρητικό πλαίσιο για μια ψυχοδυναμική προσέγγιση, βασισμένη στη νοητικοποίηση, με ευαισθησία στις πολιτισμικές διαφορές και ενημερωμένη ως προς το τραύμα, που αφορά τη θεραπευτική αναδοχή ασυνόδευτων παιδιών και εφήβων με ιστορικό εξορίας. Και τα δύο έγγραφα αναπτύχθηκαν εντός του χρονοδιαγράμματος του έργου (Φεβρουάριος 2022 - Ιανουάριος 2025), σε συνεργασία με τους συναδέλφους των εταίρων του έργου: Salesiani per il Sociale (Centro Nazionale Opere Salesiane) στη Ρώμη, ENSA (το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Κοινωνικών Αρχών της Περιφέρειας του Βένετο- Ιταλία), Foster care East Flanders στη Γάνδη (Βέλγιο), Hope for Children (από το Κέντρο Πολιτικής, Λευκωσία- Κύπρος), Odisee University College (Βρυξέλλες) και Πανεπιστήμιο του Κάσελ (Γερμανία).

Εμείς, από το Πανεπιστήμιο του Κάσελ, θέλουμε να ευχαριστήσουμε όλους τους εταίρους μας στο έργο, για την επικοινωνιακή ανατροφοδότηση, τη συνεχή συμβολή τους και την αφοσίωσή τους σε αυτή τη σχέση εργασίας.

Patrick Meurs & Corinna Poholski

Πίνακας περιεχομένων

Παρουσίαση του πρακτικού οδηγού	1
Η ομάδα-στόχος	2
Προϋποθέσεις	3
Ρύθμιση δικτύου	5
Η θέση του εργαζόμενου σε ανάδοχη οικογένεια	6
Παρουσίαση του προγράμματος 10 σημείων	7
Οι κατευθυντήριες και αναστοχαστικές ερωτήσεις	11
Πρόγραμμα 10 σημείων για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες	13
1. Ιδιαιτερότητες του σύνθετου τραύματος και της ψυχοδυναμικής του σε ανάδοχες οικογένειες	13
2. Ρύθμιση του εαυτού και των συναισθημάτων	23
3. (Νέες) σχέσεις προσκόλλησης	29
4. Νοητικοποίηση και αυτο-αναστοχασμός	34
5. Συμβολισμός και δημιουργία μιας αφήγησης	39
6. Επαφή με τις κρυφές εκφράσεις των σχεσιακών απωλειών και της απορρύθμισης Error! Bookmark not defined.	
7. Βιοψυχοκοινωνικοί βρόχοι	48
8. Ταυτότητα και αυτονομία	54
9. Αναπτυξιακή ψυχολογία	61
10. Πώς συνεργάζεστε με το δίκτυό σας των οργανισμών ανάδοχης φροντίδας	72
Λογοτεχνία	Error! Bookmark not defined.

Θεραπευτική ανάδοχη φροντίδα για ασυνόδευτους ανηλίκους και τις ανάδοχες οικογένειές τους (FORM): Πρακτικός οδηγός για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες

Στοιχεία πλαισίωσης.....	83
Πτυχές της πολιτισμικά ευαίσθητης θεραπευτικής αναδοχής.....	83
Πτυχές της επαγγελματικής στάσης	89
Επισκόπηση των ρυθμίσεων	94
Πρακτικά στοιχεία	99
Πώς να: Κανονισμός.....	99
Πώς να: (Νέο) προσκόλληση.....	102
Πώς να: Νοητικοποίηση	103
Πώς να: Συμβολισμός.....	107
Πώς να: Αναστοχαστική προσέγγιση	109
Εργαλειοθήκες	111
Μεθοδολογία κουβά και σεντουκιού θησαυρού	111
Ομάδα Ζωής.....	112
Κάρτες προβληματισμού.....	115
Περαιτέρω έμπνευση για την εργαλειοθήκη.....	118

Παρουσίαση του πρακτικού οδηγού

Αυτός ο πρακτικός οδηγός αποτελεί μια πρακτική προσθήκη στο *Εννοιολογικό Μοντέλο* του έργου *Θεραπευτική φροντίδα για ανάδοχες οικογένειες με ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες και τις ανάδοχες οικογένειές τους (FORM)* και προορίζεται να χρησιμοποιηθεί ως σημείο προσανατολισμού για την εργασία με ανάδοχες οικογένειες με ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες στο πλαίσιο της θεραπευτικής μεταχείρισης ή θεραπευτικής αναδοχής. Στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού μας έργου FORM, η προσέγγισή μας είναι να καθοδηγήσουμε τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες ώστε να ενδυναμώσουμε τις ανάδοχες οικογένειες που φροντίζουν ασυνόδευτα παιδιά και νέους με προσφυγικό υπόβαθρο. Ενόψει των μακροπρόθεσμων συνεπειών της απώλειας που δεν θρηνήθηκε, των παρατεταμένων επιπτώσεων μιας τραυματικής κατάρρευσης της ανθρωπιάς, που τελικά περιπλέκονται από στοιχεία όπως η ενοχή του επιζώντος, η σύγχυση ταυτότητας και άλλες δυσκολίες που δεν είναι σπάνιες για τους ασυνόδευτους ανήλικους, ο πρακτικός οδηγός μας θα επικεντρωθεί στην ψυχοδυναμική εντός των ανάδοχων οικογενειών καθώς και στις δυνατότητες καθοδήγησης των εργαζομένων σε ανάδοχες οικογένειες που εργάζονται με ανάδοχες οικογένειες.

Στην εισαγωγή αυτού του πρακτικού οδηγού:

- πρώτον, θα οριστεί η ομάδα-στόχου του πρακτικού οδηγού (οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες),
- δεύτερον, θα αναφερθούν οι υποχρεωτικές προϋποθέσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη σε θεσμικό επίπεδο προκειμένου να δημιουργηθεί ένα εργασιακό περιβάλλον που να αναγνωρίζει τις ιδιαίτερες προκλήσεις του έργου της αναδοχής στο πλαίσιο της εξορίας και του τραύματος,
- τρίτον, θα παρουσιαστεί το πώς να δημιουργηθεί ένα δίκτυο συναδέλφων, οργανισμών και υπηρεσιών γύρω από το πραγματικό έργο της αναδοχής που επιτελείται σε μια συγκεκριμένη ανάδοχη οικογένεια,
- τέταρτον, θα δοθεί μια επισκόπηση του τρόπου με τον οποίο ο πρακτικός οδηγός μπορεί να χρησιμοποιηθεί στο πραγματικό έργο της αναδοχής οικογενειών με ασυνόδευτους ανήλικους.

Αφού διευκρινιστούν αυτές οι εισαγωγικές προϋποθέσεις, το πρόγραμμα των 10 σημείων θα χωριστεί σε:

- a) σύντομη περίληψη του θεωρητικού υπόβαθρου (συμπεριλαμβανομένων των ψυχοδυναμικών εννοιών) με βάση το εννοιολογικό μοντέλο,
- b) την απεικόνιση της θεωρητικής γνώσης με παραδείγματα περιπτώσεων από την πράξη και,
- c) μια συλλογή ερωτήσεων προσανατολισμένων στην πράξη για τα διαφορετικά αλλά αλληλένδετα επίπεδα των παρεμβάσεων αναδοχής στις οποίες ο εργαζόμενος στην αναδοχή καθοδηγεί τους γονείς που αναζητούν μια διαμεσολάβηση ή μια παρέμβαση στη σχέση τους με τα παιδιά τους (μια διαμεσολάβηση ή παρέμβαση που επανασυνδέει και οδηγεί στη συνέχιση της ανάδοχης τοποθέτησης). Συγκεκριμένα πρακτικά στοιχεία, όπως εργαλεία βασισμένα στη γνώση, λίστες έμπνευσης, ασκήσεις αυτοαναστοχασμού και μελέτες περιπτώσεων, θα συνδεθούν και θα διατεθούν στο τέλος του παρόντος οδηγού.

Η ομάδα-στόχος

Τα δέκα βασικά στοιχεία που παρουσιάζονται στο παρόν έγγραφο (καθώς και στο εννοιολογικό μοντέλο - το ευρύτερο έγγραφο με το εκτεταμένο θεωρητικό υπόβαθρο) μπορούν να θεωρηθούν ως πρακτικές ενότητες που απευθύνονται στην προοπτική των εργαζομένων στην αναδοχή που αποτελούν μέρος ενός δικτύου υποστήριξης γύρω από οικογένειες και που παρέχουν αναδοχή σε ευάλωτα παιδιά και νέους με ιστορικό απώλειας και τραύματος που σχετίζεται με την εξορία. Πρέπει να δώσουμε έμφαση στη θέση του εργαζόμενου στην ανάδοχη φροντίδα σε ένα δίκτυο σχέσεων που είναι σε κάποιο βαθμό αλληλένδετες: Ως μέλος της ομάδας αναδοχής, ο εργαζόμενος στην αναδοχή είναι μέρος του οργανισμού του και του συστήματος υποστήριξης γύρω από τις ανάδοχες οικογένειες με τις οποίες έχει εργασιακή σχέση. Ως εκ τούτου, ο ανάδοχος είναι μέρος του περιβάλλοντος φροντίδας, σε άμεση επαφή με τους ανάδοχους γονείς και άλλους φροντιστές και σε (συνήθως έμμεση) σχέση με τα ανάδοχα παιδιά και τους νέους για τους οποίους ζητείται καθοδήγηση. Ο λειτουργός ανάδοχης φροντίδας βρίσκεται σε συνδετική θέση - σε θέση κατανόησης των αναγκών των παιδιών και των νέων και των ανάδοχων γονέων τους. Σε αυτή τη συνδετική θέση, η λειτουργία του εργαζόμενου στην αναδοχή μπορεί να περιγραφεί ως η λεγόμενη "τρίτη λειτουργία" ή "τρίτη θέση" (Gerspach 2007, σ. 97). Συμμετέχοντας στην υπηρεσία αναδοχής και προβληματιζόμενος πάνω στην ψυχοδυναμική, για παράδειγμα με την ομάδα εποπτείας, ο λειτουργός της αναδοχής φέρνει μια άλλη εναλλακτική προοπτική στην πραγματική συνάντηση της οικογενειακής παρέμβασης.

Με αυτόν τον τρόπο, η απαραίτητη διαδικασία της τριγωνοποίησης (Mertens 2022, σ. 697) μπορεί να ανοίξει έναν χώρο - την ενδιάμεση περιοχή (Winnicott 1997 [1971], σ. 21) - όπου η σκέψη και ο αναστοχασμός γίνονται δυνατά και βοηθούν τον πελάτη να ανοιχτεί σε εναλλακτικές προοπτικές και να τις νοηματοδοτήσει. Ταυτόχρονα, παρέχουν καθοδήγηση στις ανάδοχες οικογένειες παραπέμποντας στο οργανωτικό τους δίκτυο και στις ομάδες τους. Ο ακόλουθος πρακτικός οδηγός που παρέχεται από το FORM-project αναγνωρίζει τον βασικό ρόλο των αναδόχων και έχει αναπτυχθεί κυρίως για να τους υποστηρίξει στην υποστήριξη των ανάδοχων οικογενειών και των ανάδοχων παιδιών. Στο πλαίσιο της φροντίδας και του περιβάλλοντος που περιβάλλει τις ανάδοχες οικογένειες, οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες ασχολούνται με την κατανόηση των συνεχιζόμενων δυναμικών εντός των οικογενειών ή σε σχέση με άλλους φροντιστές του ανάδοχου παιδιού (π.χ. εκπαιδευτικούς). Με τον τρόπο αυτό, βοηθούν τους ανάδοχους γονείς να περιηγηθούν σε δύσκολες καταστάσεις και να αυξήσουν το επίπεδο της αναστοχαστικής τους λειτουργίας σε στιγμές σύγκρουσης και πίεσης που προκαλούνται από τραυματικές εμπειρίες. Ως παρενέργεια, οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες που εμπλέκονται σε μια ανάδοχη οικογένεια, θα βιώσουν επίσης τον αντίκτυπο των τραυματικών εμπειριών στις ανθρώπινες σχέσεις γενικά και στις σχέσεις προσκόλλησης εντός της ανάδοχης οικογένειας ειδικότερα, για παράδειγμα σε καταστάσεις αμφιθυμίας, δυσπιστίας ή θυμού. Αυτές οι πολύπλοκες δυναμικές εντός των ανάδοχων οικογενειών μπορεί να οδηγήσουν σε στιγμές ακατανόητης κατανόησης και υπερφόρτωσης. Η εργασία σε ένα περιβάλλον - που κυριαρχείται από συγκεκριμένες αμφιθυμίες σχετικά με την αναδοχή και επηρεάζεται βαθιά από τις πραγματικότητες των ανάδοχων παιδιών (π.χ. εμπειρίες απώλειας και τραύματος) απαιτεί από τους εργαζόμενους στην αναδοχή να επιβραδύνουν περιστασιακά και να αναστοχάζονται σχετικά με το δικό τους ρόλο και τις στάσεις τους στο πλαίσιο της δυναμικής των σχέσεων μεταξύ των εργαζομένων στην αναδοχή, των ανάδοχων γονέων και του ανάδοχου παιδιού.

Προϋποθέσεις

Παρόλο που οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες με ασυνόδευτους ανηλίκους βρίσκονται μεταξύ των οικογενειών και της οργάνωσής τους, ο παρών πρακτικός οδηγός επικεντρώνεται στους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες και στον επαγγελματικό τους ρόλο. Σε αυτή τη θέση, παρέχουν δομή, υποστήριξη (σε δύσκολες καταστάσεις) και ένα χώρο αναγνώρισης για τους γονείς και τα παιδιά, έτσι ώστε από το γεγονός και μόνο της παρουσίας του εργαζόμενου στην ανάδοχη οικογένεια να βιώνουν την αναγνώριση της εξωτερικής πραγματικότητας και των εσωτερικών τους προβλημάτων. Εκτός από το ρόλο και τη λειτουργία τους, είναι επίσης

η επαγγελματική στάση που είναι καθοριστική για μια υποστηρικτική μορφή φροντίδας: Η επαγγελματική στάση θέτει το πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορεί να αναπτυχθεί η σχέση φροντίδας για την ανάδοχη οικογένεια. Ο εργαζόμενος στην ανάδοχη οικογένεια προσεγγίζει τη σχέση με ενσυναίσθηση. Είναι θέμα ταλάντευσης μεταξύ εγγύτητας και απόστασης (Rössel-Čunović 2018, σ. 56 επ.), εμπλοκής στη δυναμική και να επιτρέπει στον εαυτό του να είναι χρήσιμος για τα προβλήματα του πελάτη, αλλά και να βρίσκει και πάλι την κατάλληλη απόσταση. Μόνο με μια ορισμένη απόσταση είναι δυνατόν να προβληματιστεί κανείς πάνω στη δυναμική, να προσεγγίσει τα (ασυνείδητα) ζητήματα των οικογενειών και να βοηθήσει τους γονείς και τα παιδιά, μέσω της νοηματοδότησης, να δώσουν νόημα σε πράγματα για τα οποία δεν υπάρχουν λέξεις. Στόχος είναι να κατανοηθεί η δυναμική της ανάδοχης οικογένειας και η κουλτούρα προέλευσης των παιδιών. Αυτό είναι σημαντικό όταν δουλεύουμε με παιδιά πρόσφυγες, επειδή ο πολιτισμός παίζει ρόλο από την πρώτη στιγμή της συνάντησης. Δεν είναι πάντα σαφής και ορατός, αλλά είναι πάντα παρών. Η έννοια της κουλτούρας έχει να κάνει με το ποια είναι η πραγματικότητα της ζωής ενός παιδιού ή μιας οικογένειας. Δεν έχει να κάνει μόνο με το τι είναι διαφορετικό ή ξένο, αλλά με τα συγκεκριμένα πράγματα που φέρνει μαζί του ένα άτομο. Κατά μία έννοια, ό,τι σχετίζεται με το υπόβαθρο ενός παιδιού είναι η μοναδικότητά του, η οποία γίνεται αντιληπτή μέσα από ό,τι του είναι οικείο.

Η εργασία στο πλαίσιο της ανάδοχης φροντίδας απαιτεί ατομική ευελιξία καθώς και προσωπική ανθεκτικότητα από τους φροντιστές και χαρακτηρίζεται από υψηλές προσδοκίες σχετικά με την παροχή καλής φροντίδας. Δεδομένου ότι οι εργαζόμενοι στην ανάδοχη φροντίδα βοηθούν τις ανάδοχες οικογένειες να διατηρήσουν μια νοητική στάση καθώς και μια συγκρατητική γονεϊκή στάση απέναντι σε συμπεριφορικά και συναισθηματικά συμπτώματα του ανάδοχου παιδιού που προκαλούνται από τραύματα, χρειάζονται απαραίτητως ένα θεσμοθετημένο νοητικό και συγκρατητικό περιβάλλον για τους ίδιους ως επαγγελματίες. Κατά συνέπεια, το εργασιακό περιβάλλον των εργαζομένων στην αναδοχή πρέπει να διαθέτει προγραμματισμένο χρόνο για μελέτη, μεταφορά γνώσεων, προβληματισμό και αυτοφροντίδα (ως μέρος του εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας του εργαζομένου). Ως εκ τούτου, οι τακτικές ομαδικές συναντήσεις, η παρέμβαση και η εποπτεία θα πρέπει να θεσμοθετηθούν από τις αρχές των οργανισμών (ανάδοχων) φροντίδας. Αυτές οι στιγμές "φροντίδας για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες" παρέχουν την ευκαιρία για ανταλλαγή απόψεων σχετικά με περιπτώσεις, για επεξεργασία δύσκολων καταστάσεων, για εστίαση στη νοηματοδότηση (μέσω της εξεύρεσης μιας αφήγησης γύρω από σύνθετες καταστάσεις καθοδήγησης- Fonagy et al. 2004- βλ. σημείο 4, σ. 26)- αυτές οι στιγμές "φροντίδας για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες" χρησιμεύουν ως ασφαλείς χώροι για τους επαγγελματίες και ως ασφαλείς τόποι για την αναγνώριση και το

μοίρασμα συναισθημάτων (π.χ. το αίσθημα αδυναμίας σε μια κατάσταση ή το αίσθημα ότι δεν ξέρεις πώς να βοηθήσεις). Η εφαρμογή αυτών των προληπτικών χώρων και στιγμών επαγγελματικής ανταλλαγής με συναδέλφους του ίδιου ή ακόμη και διαφορετικού ιδρύματος θα έχει ως αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι στην αναδοχή να μάθουν να το θεωρούν ως βασικό μέρος του προγράμματος εργασίας τους και της επαγγελματικής τους στάσης. Μέσω αυτών των ρυθμίσεων βοηθούνται να αισθάνονται περιορισμένοι και αυτορυθμιζόμενοι στο πλαίσιο της εργασίας τους για τις έντονες και πολύπλοκες περιπτώσεις αναδοχής. Βοηθά επίσης τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες να παραμένουν προσιτοί σε συναισθηματικό επίπεδο στο πλαίσιο της επαγγελματικής σχέσης με τους ανάδοχους γονείς και τα παιδιά. Με άλλα λόγια: βοηθά τους εργαζόμενους στην αναδοχή να *παραμένουν περισσότερο στο εδώ και τώρα της συναισθηματικής δυναμικής της σχέσης μεταξύ των ίδιων και των ανάδοχων οικογενειών.*

Ρύθμιση δικτύου

Ιδανικά, οι οργανισμοί ανάδοχης φροντίδας παρέχουν μια ποικιλία τακτικών ρυθμίσεων και ευκαιριών για επαγγελματική κατάρτιση, ομαδικές συναντήσεις, παρεμβάσεις και εποπτεία για το προσωπικό της ανάδοχης φροντίδας. Οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες μπορούν να επωφεληθούν από αυτές τις ευκαιρίες όσον αφορά τον επαγγελματισμό και την προσωπική ευημερία στο επάγγελμά τους- οι ευκαιρίες αυτές τους βοηθούν να περιηγηθούν σε αυτό το πολύπλοκο επαγγελματικό πεδίο. Όχι μόνο οι ομάδες ανάδοχης φροντίδας και κάθε μεμονωμένος εργαζόμενος θα ωφεληθούν από την παύση που μπορούν να προσφέρουν αυτές οι ρυθμίσεις- αυτές οι στιγμές ομαδικού προβληματισμού θα πλαισιώσουν κατά συνέπεια τη δυναμική των συναντήσεων και των σχέσεων στο πλαίσιο της εργασίας της ανάδοχης φροντίδας. Αυτές οι αναστοχαστικές ρυθμίσεις αποτελούν απαραίτητο μέρος της εργασίας, που πρέπει να κατανοηθεί ως ένα περιέχον πλαίσιο γύρω από τις πραγματικές προκλήσεις στον τομέα (Barthel-Rösing & Haubl 2017). Οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες βρίσκονται σε μια συνδυαστική θέση, μια διαμεσολαβητική θέση ανάμεσα: μεταξύ του ιδρύματος ανάδοχης φροντίδας και των ανάδοχων οικογενειών και μεταξύ των ανάδοχων γονέων και των ανάδοχων παιδιών και νέων τους. Επιπλέον, η εργασία τους μπορεί να περιγραφεί ως προθεραπευτική εργασία φροντίδας μεταξύ των αναγκών των παιδιών και των νέων και μιας θεραπευτικής προσέγγισης προσανατολισμένης στο τραύμα (Meurs et al. 2022, σ. 50).

Η θέση του εργαζόμενου σε ανάδοχες οικογένειες

Στο εννοιολογικό μοντέλο του έργου FORM τοποθετήσαμε τον ανάδοχο στο κέντρο αυτής της μορφής θεραπευτικής αναδοχής. Ο ρόλος του εργαζόμενου στην ανάδοχη φροντίδα είναι να μεσολαβεί στις ανάδοχες οικογένειες, να διατηρεί επαφή, να επανασυνδέει και να παρέχει προβολή και παρουσία όταν χρειάζεται (καθώς αυτό καθιστά πιο πιθανή τη συνέχεια της αναδοχής και λιγότερο πιθανή τη διακοπή της αναδοχής). Δεν προβλέπεται ότι ο εργαζόμενος σε ανάδοχη οικογένεια θα αναλάβει τον θεραπευτικό ρόλο του ειδικού ψυχοθεραπευτή, ο οποίος μπορεί να συμπεριλαμβανόταν στην ομάδα αναδοχής σε παλαιότερα μοντέλα θεραπευτικής αναδοχής. Στο FORM, ο εργαζόμενος στην ανάδοχη φροντίδα εξοικειώνεται περισσότερο με τις θεραπευτικές αρχές που περιλαμβάνει αυτό το μοντέλο θεραπευτικής αναδοχής (εξ ου και το διευρυμένο εννοιολογικό μοντέλο). Αυτός ο πρακτικός οδηγός προβληματίζει για το πως ο εργαζόμενος στην αναδοχή μπορεί να ενσωματώσει αυτές τις αρχές του εννοιολογικού μοντέλου στη στάση του ή στις ενέργειές του από τη θέση διαμεσολάβησης και συντονισμού. Συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει ότι ο/η λειτουργός αναδοχής γίνεται συν-εξειδικευμένος/η ή καλά ενημερωμένος/η σε δυναμικές ευαισθητοποιημένες στο τραύμα, πολιτισμικά ευαισθητοποιημένες, ειδικές για τους εφήβους και ειδικές για την (συγγενική) οικογένεια, χωρίς να αισθάνεται ή να είναι υποχρεωμένος/η να αναλάβει το ρόλο του θεραπευτή. Ο λειτουργός αναδοχής παραμένει ο διαμεσολαβητής στις οικογένειες και αυτός που συντονίζει το δίκτυο υπηρεσιών και επαγγελματιών γύρω από μια οικογένεια. Σε σύγκριση με προηγούμενα μοντέλα θεραπευτικής αναδοχής, στο έργο FORM ο εργαζόμενος στην αναδοχή λαμβάνει ένα ενισχυμένο θεωρητικό και μεθοδολογικό υπόβαθρο και εκπαιδεύεται και υποστηρίζεται από την αξιολόγηση από ομότιμους (παρέμβαση) και την εποπτεία. Εάν υπάρχει πραγματική ανάγκη για έναν πρόσθετο ειδικό στην ψυχοθεραπεία ή την οικογενειακή θεραπεία, αυτό μπορεί ακόμα να συμπεριληφθεί στο σχέδιο φροντίδας για μια συγκεκριμένη οικογένεια, όπως και στα προηγούμενα μοντέλα θεραπευτικής αναδοχής. Πέρα από αυτό, ο λειτουργός αναδοχής συνεχίζει να αποτελεί σύνδεσμο και γέφυρα μεταξύ της ανάδοχης οικογένειας, των υπηρεσιών αναδοχής και των πολλών επαγγελματιών που μπορεί να εμπλέκονται στις ανάδοχες οικογένειες.

Οι γνώσεις και οι ικανότητες που αποκτά ο εργαζόμενος στην αναδοχή σε αυτό το μοντέλο FORM (για παράδειγμα, σχετικά με το τραύμα που σχετίζεται με την εξορία) μπορεί και δεν πρέπει να οδηγήσουν τον εργαζόμενο στην αναδοχή να εργαστεί πάνω στο τραύμα. Ωστόσο, ο εργαζόμενος στην ανάδοχη οικογένεια μπορεί και θα εξασφαλίσει από μια πιο ενημερωμένη και εκπαιδευμένη θέση ότι η ανάδοχη οικογένεια, η οποία αντιμετωπίζει

σύνθετες προκλήσεις και μερικές φορές αντιμετωπίζει προβλήματα, αισθάνεται ότι πλαισιώνεται, περιορίζεται, συγκρατείται, κατανοείται και επανασυνδέεται. Η εργασία για το τραύμα μπορεί να γίνει από άλλους πρόσθετους εξειδικευμένους ψυχοθεραπευτές. Ωστόσο, η πολιτισμικά ευαίσθητη εργασία μπορεί να γίνει από τους εργαζόμενους στην ανάδοχη οικογένεια, αν δείξουν ότι κατανοούν ότι τα ερωτήματα και οι αγώνες της ανάδοχης οικογένειας έχουν να κάνουν με την πολιτισμική αλλαγή, τις πληγές που σχετίζονται με την εξορία, την αφοσίωση και τη λαχτάρα για σύνδεση με τους βιολογικούς γονείς ή με άλλες πολιτισμικές σημασίες (τις οποίες ο εργαζόμενος δεν χρειάζεται να γνωρίζει αλλά μπορεί να είναι ανοιχτός σε αυτές): μια στάση πολιτισμικής ταπεινότητας και ανοίγματος για την ετερότητα.

Το ακόλουθο πρόγραμμα 10 σημείων θα βοηθήσει - ελπίζουμε - τους εργαζόμενους στην αναδοχή να περιηγηθούν με αυτοπεποίθηση στις περίπλοκες διαδικασίες της αναδοχής. Στο πλαίσιο αυτών των διαδικασιών έρχονται -άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο- αντιμέτωποι με ζητήματα και δυναμικές που είναι συντριπτικές, συγκεχυμένες ή επισκιάζονται από συναισθήματα απελπισίας στην ανάδοχη οικογένεια. Αυτά τα συναισθήματα μπορούν επίσης να μεταφερθούν στον εργαζόμενο στην ανάδοχη οικογένεια και να δημιουργήσουν ένα αίσθημα αδυναμίας: το αίσθημα ότι ως εργαζόμενος στην ανάδοχη οικογένεια βρίσκεσαι σε αμηχανία ως προς το τι πρέπει να κάνεις. Η υποστήριξη των εργαζομένων σε ανάδοχες οικογένειες ελπίζουμε ότι θα ενισχύσει την επαγγελματική τους στάση. Πριν εξετάσουμε το περιεχόμενο αυτού του προγράμματος 10 σημείων για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες, είναι σημαντικό να παραδειγματιστεί πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα διάφορα σημεία αυτού του προγράμματος.

Παρουσίαση του προγράμματος 10 σημείων

Αυτός ο πρακτικός οδηγός μπορεί να θεωρηθεί ως μια κοινή βάση στην οποία μπορεί να ανατρέξει κάθε οργανισμός εταίρος της αναδοχής και κάθε εργαζόμενος στην αναδοχή για μια γενική επισκόπηση της ψυχοδυναμικής αυτού του πλαισίου εργασίας, καθώς και σε στιγμές μη κατανόησης ή όταν χρειάζεται καθοδήγηση και έμπνευση.

Αυτός ο πρακτικός οδηγός για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες με το πρόγραμμα των 10 σημείων του μπορεί να βοηθήσει στη διατήρηση μιας καθοδηγητικής στάσης στις διαδικασίες παρέμβασης, στην προσέγγιση νέων προοπτικών και, συνεπώς, στην εξεύρεση εναλλακτικών τρόπων παρέμβασης σε πολύπλοκες καταστάσεις ανάδοχης φροντίδας - είτε το έργο του εργαζόμενου σε ανάδοχες οικογένειες ενεργεί στο πλαίσιο άμεσων

παρεμβάσεων (π.χ. τακτικές οικογενειακές επισκέψεις, συμβουλευτική γονέων) είτε έμμεσης παρέμβασης (όπου ο εργαζόμενος σε ανάδοχες οικογένειες αποτελεί συνδετικό κρίκο μεταξύ διαφορετικών βοηθών). Πρόκειται για την καλλιέργεια επαγγελματικών πόρων μέσω της δικτύωσης και της μεταφοράς γνώσεων σε (αυτο)αναστοχαστικούς χώρους. Εκτός από τα διαφορετικά αλλά αλληλένδετα επίπεδα της αναδοχής, με τα οποία μπορεί να έρχονται αντιμέτωποι οι αποδέκτες του εννοιολογικού μοντέλου και του πρακτικού οδηγού, μπορεί επίσης να βιώνουν την πολυπλοκότητα, αλλά και η δυναμική του οικογενειακού πλαισίου και η ψυχοδυναμική των νέων που τραυματίστηκαν κατά τη διάρκεια της πτήσης μπορεί να συμβάλλουν στην πολυπλοκότητα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι εργαζόμενοι στην αναδοχή στην καθημερινή τους εργασία. Αναγνωρίζοντας αυτή την πολυπλοκότητα, ο πρακτικός οδηγός μπορεί να συμβάλει στην εκδίπλωση των διαφορετικών και συνάμα αλληλένδετων πτυχών που αναφέρονται στο πρόγραμμα των 10 σημείων.

Πριν παρουσιάσουμε αυτά τα δέκα σημεία, θα εξηγήσουμε λεπτομερώς πώς να χρησιμοποιήσετε αυτό το πρόγραμμα, το οποίο χωρίζεται σε δύο κύρια μέρη:

1) Το πρόγραμμα 10 σημείων

... παραδίδει (με κάθε σημείο):

- μια περίληψη της θεωρίας που βασίζεται στη γνώση του εννοιολογικού μοντέλου, συμπεριλαμβανομένων των ορισμών των βασικών (ψυχοδυναμικών) εννοιών (παρουσιάζονται σε πορτοκαλί πλαίσια),
- ένα παράδειγμα περίπτωσης που μπορεί να δώσει κάποια εικόνα των όσων συζητούνται σχετικά με τις βασικές γνώσεις, συμπεριλαμβανομένης μιας περίληψης των πτυχών της επαγγελματικής στάσης,
- καθοδηγητικές ή στοχαστικές ερωτήσεις και παραδείγματα, που μπορούν να βοηθήσουν στην προσέγγιση της διαδικασίας κατανόησης

... προσεγγίσεις σε τέσσερα (αλληλένδετα) επίπεδα:

- *Αναγνωρίζοντας το πλαίσιο:* Το σημείο 1 μπορεί να εκληφθεί ως σημείο εκκίνησης της εργασίας με τις ανάδοχες οικογένειες, για την αναγνώριση του ιστορικού των παιδιών και των ανάδοχων οικογενειών, καθώς και των ιδιοτεροτήτων του σύνθετου τραύματος και της ψυχοδυναμικής του μέσα στις ανάδοχες οικογένειες. Πρόκειται για έννοιες και μοντέλα, που αναφέρονται στην πραγματική συνάντηση. Ως εκ τούτου, θα βρείτε ερωτήσεις προβληματισμού (που απευθύνονται στα τρία επίπεδα- του εργαζόμενου σε ανάδοχες οικογένειες, των ανάδοχων γονέων και των παιδιών και των νέων.
- *Προσέγγιση στις υποστηρικτικές ικανότητες:* (2), βοηθώντας στην κατανόηση της δυναμικής των (νέων) σχέσεων προσκόλλησης μέσα στις ανάδοχες οικογένειες (3), στην εξεύρεση μιας νοητικοποίησης και αυτο-αναστοχασμού (4), και στην αντιμετώπιση της σημασίας του συμβολισμού και της εξεύρεσης μιας αφήγησης (5). Επίσης, εδώ θα βρείτε καθοδηγητικές ερωτήσεις που αφορούν τα τρία επίπεδα.
- *(Εμπλοκή) στη διαδικασία κατανόησης:* Τα σημεία 6 - 9 συγκεκριμενοποιούν την ψυχοδυναμική μέσα στις ανάδοχες οικογένειες και τη διαδικασία παρέμβασης και βοηθούν στη διατήρηση μιας συγκεκριμένης στάσης, η οποία μπορεί να αναπτυχθεί από την

υποστηρικτική προσέγγιση (σημεία 2 - 5). Εδώ θα επικεντρωθούμε στην παροχή αναστοχαστικών ερωτήσεων που βοηθούν στην κατανόηση και την εργασία με τις τρέχουσες δυναμικές και τις υποκείμενες ανάγκες των ανάδοχων γονέων και των παιδιών τους.

- *Δικτυακή προσέγγιση:* Το σημείο 10 υπογραμμίζει την εργασία στο πλαίσιο ενός δικτύου ως βασικό στοιχείο, όπου η αναστοχαστική στάση και η αναγνώριση των (δύσκολων) συναισθημάτων θα συνεχίσουν να δημιουργούν ικανότητες για την εργασία στον συγκεκριμένο τομέα. Αυτό το τελευταίο σημείο παρέχει μια βάση που σκοπεύει να βοηθήσει τους εργαζόμενους στην ανάδοχη φροντίδα να περιηγηθούν σε δύσκολες στιγμές και στην εργασία με κάθε μεμονωμένη περίπτωση (όσον αφορά τα σημεία 1 - 9).

2) Ένα πρακτικό μέρος...

... όπου θα βρείτε:

- τα λεγόμενα *στοιχεία πλαισίωσης* που αναδεικνύουν τις υποχρεωτικές πτυχές της εργασίας, τις εξηγούν λεπτομερέστερα και συμβάλλουν στον προσανατολισμό όσον αφορά την πτυχή της πολιτισμικής ευαισθησίας, την επαγγελματική στάση των εργαζομένων στην αναδοχή, μια λεπτομερή επισκόπηση των ποικίλων πλαισίων στα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν και τον τρόπο αξιοποίησής τους όσον αφορά την εργασία της αναδοχής,
 - *πρακτικά στοιχεία* που εμβαθύνουν τις αναγκαίες ικανότητες σε μορφή "πώς να" όσον αφορά τη ρύθμιση, τη (νέα) προσκόλληση, τη νοητικοποίηση και το συμβολισμό, καθώς και μια περίληψη κατευθυντήριων ερωτήσεων που μπορεί να είναι χρήσιμες σε ορισμένες περιπτώσεις στις διαδικασίες παρέμβασης,
- μια συλλογή *πρακτικών εργαλείων* που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο της πραγματικής εργασίας και μπορούν να βοηθήσουν τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες να ξεπεράσουν, στο πλαίσιο της εργασίας τους με τους ανάδοχους γονείς, στιγμές απελπισίας, αδυναμίας ή εξουθένωσης από κάποια συμπεριφορά των ανάδοχων παιδιών.

Οι κατευθυντήριες και αναστοχαστικές ερωτήσεις

Σε κάθε σημείο του πρακτικού οδηγού, θα βρείτε μια σειρά από ερωτήσεις αναστοχασμού που προορίζονται να καθοδηγήσουν τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ιδίως για τον αναστοχασμό του έργου της αναδοχής με μια συνεχιζόμενη παρέμβαση σε περίπτωση. Προτού τις παρουσιάσουμε ως στοιχείο έμπνευσης, πρέπει να πλαισιώσουμε αυτές τις ερωτήσεις και την πρόθεση να παραδειγματίσουμε διάφορους καταλόγους ερωτήσεων στα επόμενα δέκα σημεία του πρακτικού οδηγού, καθώς πρέπει να εξεταστούν με μεγάλη προσοχή και ευαισθησία. Επομένως, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι ερωτήσεις αυτές δεν πρέπει να εκληφθούν ως ένας κατάλογος που θα χρησιμοποιηθεί σε συζητήσεις με ανάδοχους γονείς ή ανάδοχα παιδιά. Δεν είναι ούτε πλήρεις ούτε εφαρμόσιμες σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση ή δυναμική. Επιπλέον, το να τις θέσει κανείς σε άμεση συζήτηση θα μπορούσε να εκληφθεί ως παρεμβατική και να οδηγήσει σε ανασφάλεια ή σε θέματα για τα οποία δεν υπάρχουν λέξεις (επειδή ο προστατευτικός μηχανισμός του ψυχισμού καταστέλλει τις μνήμες που είναι πολύ επώδυνες). Είναι σημαντικό να μην υποτιμήσουμε τις προκλήσεις που θα αντιμετωπίζουν οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες στη διευκόλυνση συναισθηματικών συζητήσεων με ανάδοχους ή παιδιά.

Οι κατευθυντήριες και αναστοχαστικές ερωτήσεις προορίζονται κυρίως ως οδηγός για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες ώστε να αναστοχαστούν τις παρεμβάσεις τους με τις ανάδοχες οικογένειες και μπορούν να βοηθήσουν στην όξυνση των αντιλήψεων κατά τη μετέπειτα διαδικασία συζήτησης μιας περίπτωσης σε έναν επαγγελματικά καθοδηγούμενο χώρο αναστοχασμού (όπως μια παρέμβαση). Ως εκ τούτου, η χρήση των ερωτήσεων και η εργασία αναστοχασμού θα πρέπει να διεξάγονται ομαδικά ή παράλληλα, με την επαγγελματική υποστήριξη ενός επόπτη. Οι ερωτήσεις μπορούν να προσφέρουν σε έναν νέο προσανατολισμό για την προσέγγιση της διαδικασίας κατανόησης της ψυχοδυναμικής των περιπτώσεων αναδοχής, για την απόκτηση νέων προοπτικών και δυνατοτήτων για περαιτέρω υποστήριξη και για την ενεργοποίηση εναλλακτικών εμπειριών σχέσης εντός της οικογένειας και μεταξύ της οικογένειας και της υπηρεσίας αναδοχής. Η βάση είναι πάντα το ερώτημα: *Πώς μπορεί να αναπτυχθεί μια υποστηρικτική και αξιόπιστη σχέση;* Η εμφατική εμπλοκή, η αυθόρμητη και διαισθητική συμμετοχή και η ισότιμη προσοχή (Freud 1912, σ. 171) βρίσκονται επομένως στον πυρήνα της εργασίας, καθώς εκεί μπορεί να αναπτυχθεί η σχέση με την οικογένεια (τους ανάδοχους γονείς και τα παιδιά τους).

Εκτός από το εξωτερικό πλαίσιο (χρόνος, τόπος, άτομα που συμμετέχουν στις συναντήσεις, δραστηριότητες κ.λπ.), είναι σημαντική η επαγγελματική στάση των εργαζομένων στην

ανάδοχη οικογένεια που συνοδεύουν τις ανάδοχες οικογένειες. Το σημαντικότερο, πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι δεν μπορούν να υπάρξουν και δεν θα υπάρξουν οριστικές απαντήσεις-υπάρχει πάντα κάτι περισσότερο σε μια σύνθετη πραγματικότητα από μια μόνο ιστορία, μια άποψη ή μια αφήγηση. Εξάλλου, είναι θέμα αναγνώρισης και ενίσχυσης της πτυχής της μετριοπάθειας και της μη γνώσης. Αυτή η αναγνώριση επιτρέπει να "δούμε" και να κατανοήσουμε τον άλλον και από όπου μπορούν να αναπτυχθούν νέες σκέψεις και εναλλακτικές προοπτικές.

Πρόγραμμα 10 σημείων για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες

1. Ιδιαιτερότητες του σύνθετου τραύματος και της ψυχοδυναμικής του σε ανάδοχες οικογένειες

Ένα πρώτο σημείο αυτού του πρακτικού οδηγού αφορά την κατανόηση των βασικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν τα ασυνόδευτα παιδιά και οι νέοι με ιστορικό εξορίας και τραύματος. Η καλύτερη κατανόηση των βασικών προκλήσεων θα βοηθήσει στον εντοπισμό της ειδικής υποστήριξης που χρειάζονται αυτοί οι νέοι και οι γονείς τους. Σε πολλές περιπτώσεις, οι ανάδοχοι γονείς έρχονται αντιμέτωποι με δυναμικές που έχουν μολυνθεί από τις συνέπειες των πολύ επώδυνων και τραυματικών εμπειριών που έχουν περάσει οι ασυνόδευτοι ανήλικοι. Η έκθεση στον πόλεμο, η βία (σωματική, σεξουαλική, λεκτική, συναισθηματική, θεσμική), οι διώξεις ή η φτώχεια στη χώρα καταγωγής, καθώς και η πραγματικότητα της φυγής, η οδυνηρή απώλεια του

Αυτή η αφετηρία της εργασίας της ανάδοχης φροντίδας αφορά την αναγνώριση του πλαισίου: το ιστορικό των παιδιών καθώς και τις ιδιαιτερότητες του σύνθετου τραύματος και της ψυχοδυναμικής του μέσα στις ανάδοχες οικογένειες. Πρώτα απ' όλα, δεν χρειάζεται να κατανοήσουμε, αλλά να αναγνωρίσουμε την ιδιαίτερη κατάσταση μιας ανάδοχης οικογένειας.

σπιτιού και της οικογένειας και, στην περίπτωση των ασυνόδευτων ανηλίκων, η διακοπή των πρωταρχικών σχέσεων (σχέσεις που είναι μακρινές, στις οποίες παραμένει κανείς πολύ πιστός και απέναντι στις οποίες μπορεί επίσης να αισθάνεται πολύ ένοχος), συσσωρεύονται και μπορούν -και συχνά εκδηλώνονται- ως σωρευτικό και πολυεπίπεδο τραύμα. Τα αίτια και οι πηγές του τραύματος μπορεί να είναι ποικίλα, πολύ σύνθετα και όχι πάντα αποτέλεσμα ενός μόνο γεγονότος (Grinberg και Grinberg 1989, σ. 10; 12). Ωστόσο, είναι σαφές ότι μια τραυματική εμπειρία μπορεί να επηρεάσει τα παιδιά και τους νέους μέχρι τον πυρήνα τους (van der Kolk 2014, σ. 21). Πολλοί από αυτούς τους ασυνόδευτους εφήβους υποφέρουν από σύνθετο σχεσιακό τραύμα (τραύμα τύπου III- Solomon και Heide 1999) και έχουν να αντιμετωπίσουν την έλλειψη κάθε μορφής βασικής εμπιστοσύνης, επειδή αναγκάστηκαν να αφήσουν πίσω τους τη σχέση γονέα-παιδιού-προσκόλλησης με τη φυγή. Ότι είχαν οικοδομήσει ως δεσμούς στη σχέση με τους βιολογικούς τους γονείς καταστρέφεται ενίοτε εντελώς κατά τη φυγή, μέσα από πολύ απάνθρωπες και εξευτελιστικές εμπειρίες. » Βλ. εννοιολογικό μοντέλο, σ. 36, 64 επ.

Πολύπλοκο σχεσιακό τραύμα

είναι ένας συγκεκριμένος τύπος τραύματος που μπορεί να συναντήσει κανείς κυρίως σε ανάδοχα ή υιοθετημένα παιδιά, αλλά και σε παιδιά πρόσφυγες, κυρίως σε ασυνόδευτους ανήλικους. Στον απόηχο των τραυμάτων τους μπορεί κανείς σχεδόν πάντα να διαπιστώσει μια κατάρρευση των σχέσεων προσκόλλησης ή της βασικής εμπιστοσύνης. Τα τραύματα του τύπου-III (σύνθετο σχεσιακό τραύμα) υπερβαίνουν τις τραυματικές εμπειρίες του τύπου-I (τραυματικό γεγονός) και του τύπου-II (ανθρωπογενή τραύματα), με την έννοια ότι οδηγούν σε κατάρρευση των σχέσεων γονέων-παιδιών και γενικότερα της *επιστημικής εμπιστοσύνης* (με βάση: Herman, 1992- Solomon & Heide, 1999).

Ιδιαίτερα οι δυσκολίες και οι έντονες επιδράσεις που σχετίζονται με το τραύμα και τη σωρευτική απώλεια παραμένουν ως επί το πλείστον κρυφές έως ότου χρειαστεί να γίνουν νέες σχέσεις προσκόλλησης ή νέα αναπτυξιακά βήματα, αλλά εξακολουθούν να επηρεάζουν το παιδί σε ένα βαθύ σωματικό επίπεδο, για παράδειγμα στο επίπεδο της ρύθμισης του στρες (van der Kolk, 2014, σ. 94 επ.). Επίσης, η συναισθηματική υπερφόρτωση και οι συναισθηματικές

Το καθήκον του λειτουργού ανάδοχης φροντίδας εδώ είναι να αξιολογήσει την (επανα)οικοδόμηση μιας οικογενειακής σχέσης. Η επαγγελματική, αναγνωρίζουσα στάση του αναδόχου παίζει σημαντικό ρόλο για τη δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος, για το οποίο η αξιοπιστία, η κανονικότητα και η διαφάνεια είναι θεμελιώδους σημασίας.

Πρόκειται για (ισότιμη) προσοχή, για αντίληψη, αναγνώριση, ενσυναισθητική προσοχή, ακρόαση, αυθεντικοποίηση - όχι (μόνο) για λέξεις.

αμφιθυμίες αποτελούν πολύ συχνά μέρος της ζωής αυτών των παιδιών και των νέων (Meurs et al. 2019, σ. 54 επ.)- οι δυσκολίες αυτές επηρεάζουν την πραγματική σχέση με τους ανάδοχους γονείς τους και τους άλλους φροντιστές (όπως οι εκπαιδευτικοί, οι ψυχοθεραπευτές και οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες). Επιπλέον, αυτές οι δυναμικές των σχέσεων μπορεί να προκαλέσουν αισθήματα απόγνωσης και ενοχής από την πλευρά των φροντιστών (τόσο των ανάδοχων γονέων όσο και των εργαζομένων στην αναδοχή) επειδή δεν είναι σε θέση να παρέχουν ένα περιβάλλον, όπου το παιδί αισθάνεται ασφάλεια και κατανόηση. Μπορεί ακόμη και να οδηγήσει σε *κόπωση συμπόνιας* (Figley 2002) και σε έμμεση τραυματοποίηση των φροντιστών (Meurs et al., 2022, σ. 221 κ.ε.). » *βλ. εννοιολογικό μοντέλο, σ. 59*

Έμμεση τραυματοποίηση

περιγράφει το φαινόμενο ότι οι γονείς και οι άλλοι άνθρωποι γύρω από το παιδί μπορούν να "μολυνθούν" από το άγχος που βιώνει το παιδί τους ή από τη συναισθηματική υποχώρηση που δείχνει το παιδί που βίωσε το τραύμα. Υπό αυτή την έννοια, οι λειτουργοί, οι ανάδοχοι γονείς και τα άλλα παιδιά της οικογένειας κινδυνεύουν από το περιστασιακό "τοξικό ντους" και μπορούν να παρασυρθούν σε καταστάσεις ή συμπεριφορές που προκαλούνται από τις τραυματικές εμπειρίες του ανάδοχου παιδιού. Τελικά θα βιώσουν τα ίδια ή παρόμοια συμπτώματα και επιδράσεις της τραυματικής εμπειρίας με την οποία έρχεται αντιμέτωπο το τραυματισμένο παιδί (Meurs et al., 2022, σ. 219 κ.ε.).

Στην ανάδοχη φροντίδα ασυνόδευτων ανηλίκων αντιμετωπίζει κανείς επίσης τις συνέπειες της αβεβαιότητας σχετικά με τους κύριους φροντιστές - ακόμη και αν το πραγματικό περιβάλλον των παιδιών παρέχει ασφάλεια στη νέα σχέση με τους στοργικούς και αγαπητούς ανάδοχους γονείς τους. Η καθοδήγηση των ανάδοχων οικογενειών με παιδιά που έχουν βιώσει τη φυγή και την ανασφάλεια σημαίνει ότι πρέπει να έχουν επίγνωση της ψυχοδυναμικής που τελικά θα γίνει μέρος της οικογενειακής δυναμικής. Αν και η συμβουλευτική για τις ανάδοχες οικογένειες επικεντρώνεται στην τρέχουσα πραγματικότητα των ασυνόδευτων ανηλίκων, δεν μπορεί να παραβλεφθεί ότι η εμπειρία της απειλής και της δίωξης, αλλά και της απώλειας και της διάσπασης της οικογένειας προέλευσης έχει αντίκτυπο στον εσωτερικό κόσμο και στην εμπειρία των ασυνόδευτων παιδιών και νέων. Επομένως, είναι σημαντικό να εξεταστούν οι προηγούμενες ή/και οι τρέχουσες σχέσεις με την οικογένεια προέλευσης και να αναγνωριστεί η σημασία τους για τον εσωτερικό κόσμο των παιδιών, και πιο συγκεκριμένα για την ικανότητά τους να επαναπροσδεθούν μέσα στην ανάδοχη οικογένεια.

Επιστημονική εμπιστοσύνη

είναι η ψυχαναλυτική έννοια που αναφέρεται στην ικανότητα αντίληψης ενός άλλου ανθρώπου ως αξιόπιστης πηγής πληροφοριών και κοινωνικών γνώσεων που μπορούν να είναι επωφελείς για το υποκείμενο. Αναπτύσσεται κατά τη διάρκεια της πρώιμης παιδικής ηλικίας μέσω της σχέσης με τον κύριο φροντιστή (κυρίως τη μητέρα) και χρησιμεύει ως βάση για την εμπιστοσύνη στις ανθρώπινες σχέσεις (Fonagy & Allison 2014- Fonagy et al. 2004- Duschinsky & Foster 2021)

Το να μπορείς να εμπιστεύεσαι ότι οι άλλοι ενήλικες έχουν καλές προθέσεις και θέλουν το καλύτερο για σένα και, ως εκ τούτου, θα σου δώσουν τις πληροφορίες που χρειάζεσαι για να προχωρήσεις στη ζωή σου, είναι μια σημαντική ψυχολογική ικανότητα που μπορεί να καταστραφεί σε πρόσφυγες που υφίστανται απάνθρωπη μεταχείριση. Αντικαθίσταται τότε από την επιστημική δυσπιστία, την αίσθηση ότι είναι καλύτερα να μην εμπιστεύεσαι τους ανθρώπους και επομένως να τους κρατάς σε απόσταση. Περισσότερο να πούμε ότι αυτοί οι μηχανισμοί βαθιάς καταστροφής της επιστημικής εμπιστοσύνης μπορούν να προκαλέσουν δυσκολίες στις ανάδοχες οικογένειες. Οι ανάδοχοι γονείς θέλουν να συμβουλευθούν και να στηρίξουν το ανάδοχο παιδί τους, αλλά στην περίπτωση του ανάδοχου παιδιού η επιστημική εμπιστοσύνη καταστρέφεται, προς μεγάλη απόγνωση και απογοήτευση των ανάδοχων γονέων που δεν μπορούν να φανταστούν τη δυναμική καταστροφή μιας ουσιαστικά ανθρώπινης δυνατότητας.

Ιδιαιτερότητες της συγγενικής και μη συγγενικής αναδοχής:

Η συγγενική αναδοχή θέτει την πρόκληση για τους ανάδοχους γονείς να ξανατραυματιστούν ενδεχομένως, ξαναζώντας τις δικές τους οδυνηρές εμπειρίες ως εξόριστοι, ακριβώς τη στιγμή που το παιδί αρχίζει να δείχνει κάτι από τις δικές του οδυνηρές ή τραυματικές εμπειρίες. Η αναδοχή ενός παιδιού ή νέου που είναι αδελφός ή συγγενής και μοιράζεται την εμπειρία της απώλειας των γονέων ή των μελών της οικογένειας, του πολιτισμικού περιβάλλοντος και ενός βασικού επιπέδου ασφάλειας, μπορεί να οδηγήσει όχι μόνο σε δυσκολίες στη διατήρηση μιας συγκρατητικής στάσης, στην προσπάθεια ρύθμισης ή στην ενεργοποίηση της δυναμικής του τραύματος. Επιπλέον, το ασαφές καθεστώς ασύλου (λόγω της έλλειψης εγγράφων μόνιμης διαμονής) μπορεί να αφήσει ένα άτομο σε ένα είδος *εκκρεμότητας* (Groeninck et al. 2020, σ. 359)- η έλλειψη δικτύου στην κοινωνία υποδοχής μπορεί να οδηγήσει σε αισθήματα μη υπαγωγής, ξενιτιάς και συνεπώς σε ανασφάλειες σε υπαρκτικό επίπεδο. Από την άλλη πλευρά, το να είσαι μέλος της οικογένειας μπορεί να έχει θετικές πτυχές, όπως μια πιο εμπιστευτική βάση για τη σχέση ή μια βαθιά πίστη στην καλοσύνη της ανθρωπότητας. Αυτές οι θετικές επιδράσεις, οι οποίες μπορεί να συνδέονται με την ιδέα ότι μοιράζονται μια οικεία ιστορία και, κυρίως, μια παρόμοια πολιτισμική ιστορία. Αυτό το κοινό υπόβαθρο -όσον αφορά τόσο τις οικογενειακές όσο και τις πολιτισμικές ομοιότητες- μπορεί επομένως να χρησιμεύσει ως κοινό έδαφος για να νιώθει κανείς ότι τον καταλαβαίνουν.

Η ανατροφή σε μη συγγενική οικογένεια έχει επίσης τις δικές της επιπτώσεις στην πραγματικότητα του ασυνόδευτου ανηλίκου, ο οποίος μπορεί μερικές φορές να αισθάνεται ξένος στην οικογένεια υποδοχής. Το παιδί δεν φέρνει στη νέα του οικογένεια μόνο μια διαφορετική γλώσσα και κουλτούρα (π.χ. μια άλλη θρησκεία), εμπειρίες πολιτισμικής αλλαγής και εξορίας, αλλά και ένα συναισθηματικό σακίδιο σχετικά με τραυματικά γεγονότα και πληγές από διασπάσεις σχέσεων στο παρελθόν. Το αίσθημα της συναισθηματικής παρεξήγησης μπορεί να ακολουθείται από αισθήματα μοναξιάς, ξενιτιάς ή δυσπιστίας. Στον αντίποδα, η εγκατάλειψη του τραυματικού και οδυνηρού παρελθόντος και των συναισθηματικών στοιχείων που συνδέονται με αυτό το παρελθόν, μπορεί να τροφοδοτήσει την ιδέα μιας εξιδανικευμένης νέας ζωής στο πλαίσιο της μη συγγενικής ανάδοχης οικογένειας, με νέες ευκαιρίες ταύτισης. Ωστόσο, αυτές οι νέες ευκαιρίες και οι μελλοντικές προοπτικές μπορεί να συνοδεύονται από δυσκολίες στην ενσωμάτωση της εξωτερικής πραγματικότητας, οι οποίες πρέπει να αναγνωριστούν από τους γονείς και πιθανότατα θα αποτελέσουν μέρος των οικογενειακών παρεμβάσεων στο πλαίσιο της αναδοχής. Αναπόφευκτα αυτή η ιδιαιτερότητα πρέπει να ληφθεί υπόψη από τους εργαζόμενους στην

ανάδοχη φροντίδα ως μέρος της διαδικασίας προβληματισμού σχετικά με τη δυναμική των σχέσεων εντός των ανάδοχων οικογενειών

Αυτό το παράδειγμα περίπτωσης μπορεί να δώσει μια εικόνα των όσων συζητούνται σχετικά με τη γνώση του ιστορικού του ανάδοχου

Το ακόλουθο παράδειγμα περίπτωσης υπογραμμίζει τη σημασία της επαγγελματικής συνάντησης και του περιβάλλοντος κράτησης (πλαisiώσης και υποστήριξης) που παρέχει ο ανάδοχος φροντιστής στην ανάδοχη οικογένεια:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ

Στο πλαίσιο της ανάδοχης φροντίδας ένας συγκεκριμένος εργαζόμενος σε ανάδοχη οικογένεια έρχεται αντιμέτωπος με έναν ασυνόδευτο ανήλικο¹ που αρνείται να πάει σχολείο. Μετά από μερικές συναντήσεις το παιδί ανοίγεται για το τραυματικό γεγονός ότι έχασε δύο φίλους του όταν βομβαρδίστηκε το σχολείο της γενέτειράς του. Μετά από κάποιο χρονικό διάστημα και αφού είχε δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης, ο εργαζόμενος στην ανάδοχη οικογένεια κατάφερε να πείσει το παιδί να πάει σε ψυχολόγο.

Αυτή η περίληψη της περίπτωσης υπογραμμίζει τη σημασία του ρόλου των εργαζομένων σε ανάδοχες οικογένειες που συνοδεύουν τις ανάδοχες οικογένειες με ασυνόδευτους ανηλίκους. Σιωπηρά, μπορούμε να δούμε μια εξέλιξη κατά τη διάρκεια της παρέμβασης. Αυτό που δεν περιγράφεται σε αυτό το σύντομο απόσπασμα είναι η διαδικασία μετατροπής μιας απλής συνάντησης σε θεραπευτική σχέση: Το να μπει κανείς στη ζωή μιας ανάδοχης οικογένειας φαίνεται να είναι μια αυτονόητη διαδικασία, αλλά είναι ακριβώς αυτό το φαινομενικά φυσικό βήμα που δημιουργεί τη βάση για την οικοδόμηση μιας σχέσης εμπιστοσύνης με ένα πρόσωπο στο οποίο μπορεί κανείς να βασιστεί. Πρέπει να ήταν η απαίτηση του εργαζομένου της ανάδοχης οικογένειας να βρίσκεται εκεί επανειλημμένα σε μια συγκεκριμένη ώρα κατά τη διάρκεια της εβδομάδας, σε ένα ασφαλές

¹ Αυτό το παράδειγμα περίπτωσης, καθώς και όλες οι άλλες αναφερόμενες περιπτώσεις αυτού του πρακτικού οδηγού, έχουν ανωνυμοποιηθεί σύμφωνα με τα επιστημονικά πρότυπα.

περιβάλλον, που αποτέλεσε τη βάση για τη δημιουργία στιγμών εμπιστοσύνης. Με κάτι τόσο φαινομενικά απλό όσο ένα προγραμματισμένο ραντεβού, οι ανάδοχοι φροντιστές δημιουργούν υπομονετικά ένα ασφαλές πλαίσιο για τη συνάντηση που μπορεί σιγά σιγά να εξελιχθεί σε σχέση.

Είναι σημαντικό να αναγνωρίσετε ότι η οικοδόμηση μιας σχέσης εμπιστοσύνης απαιτεί χρόνο. Επομένως, μετά από μερικές συναντήσεις, έχει αναπτυχθεί ένα ορισμένο επίπεδο εμπιστοσύνης, το οποίο έχει επιτρέψει στο παιδί να βιώσει έναν ασφαλή χώρο και να νιώσει αρκετά κατανοητό, ώστε να μιλήσει για τις τραυματικές εμπειρίες του. Με τη μαρτυρία και τις εμπειρίες του παιδιού, με την ακρόαση και την παρουσία του, ο λειτουργός συμβόλιζε ένα αξιόπιστο πρόσωπο. Μετά από κάποιο χρονικό διάστημα, το παιδί μπόρεσε να νιώσει ότι το καταλαβαίνουν και το αναγνωρίζουν με τις συναισθηματικές του αποσκευές, τις οποίες δεν χρειαζόταν πλέον να κουβαλάει μόνο του στους ώμους του. Υπό αυτή την έννοια, ο ρόλος του λειτουργού ήταν προθεραπευτικός. Παρέμεινε παρούσα για το παιδί, ήταν ένα αξιόπιστο πρόσωπο που έδειξε καλοσύνη και έδωσε ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον. Με τον τρόπο αυτό, απελευθέρωσε το σχολείο από τη ζοφερή ανάμνηση του βομβαρδισμένου σχολείου στη χώρα από την οποία ο νέος διέφυγε. Επιπλέον, η ανάδοχη λειτουργός αποτελεί επίσης παράδειγμα επίγνωσης των ορίων του επαγγελματικού της ρόλου ως λειτουργού. Δεδομένου ότι δεν είναι εξειδικευμένη θεραπεύτρια, εκμεταλλεύτηκε το περιβάλλον βοήθειας και χάραξε το δρόμο του παιδιού προς ένα σύστημα ψυχολογικής βοήθειας, όπου του δόθηκε η ευκαιρία να ξεπεράσει τις τραυματικές αναμνήσεις του-ωστόσο, είναι επαρκώς εκπαιδευμένη σε μια προσέγγιση με ευαισθησία στο τραύμα και για το τραύμα που σχετίζεται με την εξορία, ώστε να καλέσει έναν εξειδικευμένο θεραπευτή την κατάλληλη στιγμή, και έχει επαρκείς δυνατότητες ώστε να είναι σε θέση να συνεχίσει η ίδια να παρακολουθεί τη δυναμική στην ανάδοχη οικογένεια και να ενεργεί με τέτοιο τρόπο ώστε σε αυτή την οικογένεια οι γονείς και το ανάδοχο παιδί τους να μπορέσουν να επανασυνδεθούν.

Από αυτόν τον σύντομο αναστοχασμό της περίπτωσης, μπορούμε ήδη να συμπεράνουμε ορισμένες από τις πτυχές που θα απαιτήσει η επαγγελματική στάση προκειμένου να προσφέρει τη στιγμή της επανασύνδεσης:

Πτυχές της επαγγελματικής στάσης:

- διατήρηση της ψυχραιμίας σε δύσκολες καταστάσεις
- δημιουργία ασφαλούς περιβάλλοντος
- προγραμματισμός τακτικών ραντεβού και μια αξιόπιστη δομή
- διαφάνεια όσον αφορά τη βοήθεια και τη διαδικασία παρέμβασης
- να ακούει και να εμφανίζεται ή να είναι παρών
- αναβάθμιση μια συνάντησης σε θεραπευτική σχέση μέσω της αξιοπιστίας
- να έχει επίγνωση της προθεραπευτικής και μεσολαβητικής ποιότητας της παρέμβασης
- να γνωρίζει τα όρια του επαγγελματικού ρόλου και να τα γνωστοποιεί στην ανάδοχη οικογένεια
- αξιοποίηση ενός δικτύου (όπως ομαδικές συναντήσεις, παρεμβάσεις, εποπτεία)
- αξιοποιώντας το δίκτυο βοήθειας των οργανισμών (όπως επόπτες και ψυχολόγοι, κέντρα ψυχοθεραπείας κ.λπ.)
- ενίσχυση της ικανότητας αυτορρύθμισης

» Μια εκτενέστερη έκδοση αυτού του καταλόγου μπορεί να βρεθεί στην ενότητα "Εργαλειοθήκη", σελ. 68.

Οι ακόλουθες ερωτήσεις μπορούν να δώσουν κάποια έμπνευση για το πώς θα αρχίσουμε να αναγνωρίζουμε τις ιδιαιτερότητες του σύνθετου τραύματος καθώς και την ψυχοδυναμική μέσα στις ανάδοχες οικογένειες σε τρία επίπεδα

Τα ερωτήματα αυτά δεν είναι ούτε πλήρη ούτε εφαρμόσιμα σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση ή σε κάθε δυναμική, αλλά μπορούν να δώσουν προσανατολισμό για την επίτευξη των επιπέδων προβληματισμού.

ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

Για εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες

- Τι χρειάζεται για να παρέχει έναν ασφαλή χώρο για την παρέμβαση;
 - Ποιο περιβάλλον ή ποιο πλαίσιο είναι απαραίτητο;
 - Ποιες πτυχές της επαγγελματικής στάσης/ρόλου είναι σημαντικές;
- Πώς μπορείτε να φροντίζετε τα όριά σας και να τα επικοινωνείτε;
- Τι σας ζητείται;
- Πώς αντιλαμβάνεστε την παρέμβαση όσον αφορά το οικογενειακό πλαίσιο;
- Ποιος είναι ο στόχος της παρέμβασης; Ποια βήματα μπορούν να γίνουν;
- Ποιες ενοχλήσεις/αντιφάσεις μέσα στη δυναμική παρατηρείτε και αντιλαμβάνεστε;

Για ανάδοχους γονείς

- Τι γνωρίζουμε για...
 - τη σχέση μεταξύ των ανάδοχων γονέων και του παιδιού τους;
 - το παιδί;
 - το ιστορικό της/του;
 - τον αποχωρισμό από τους βιολογικούς γονείς του/της
 - την επαφή του παιδιού με τους βιολογικούς του γονείς
 - μια πιθανή εντολή ή υπηρεσία;
 - το σημερινό πλαίσιο του παιδιού τους;
- Επικοινωνίες/ αλληλεπιδράσεις εντός της ανάδοχης οικογένειας;
- Ποιες είναι οι κύριες ερωτήσεις σχετικά με τη γονεϊκότητα;
- Ποιες απορίες/ ανασφάλειες/ επιθυμίες έχουν οι ανάδοχοι γονείς σχετικά με το παιδί τους;
- Τι λέγεται και τι αποσιωπάται σε αυτή την οικογένεια (και από τις δύο πλευρές);

Για ανάδοχο ασυνόδευτο ανήλικο πρόσφυγα:

- Τι είναι σημαντικό για το παιδί/νέο;
- Πώς περιγράφει τον εαυτό της/του;
- Πώς περιγράφει το παιδί τις φιλίες, το σχολικό περιβάλλον, τους δασκάλους, τα πρόσωπα φροντίδας;

Σημείωση: Πριν από την υποβολή ερωτήσεων σχετικά με τα συναισθήματα, τις επιθυμίες και τις απώλειες, το παρελθόν, συστήστε ή/και προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε τεχνικές με συμβολικό χαρακτήρα (βλ. ενότητα εργαλειοθήκη, σελ. 86).

Η εστίαση είναι πρώτα απ' όλα στην προσέγγιση και τη διατήρηση της επαφής με τους ανάδοχους γονείς και το ανάδοχο παιδί- μόνο σε ένα δεύτερο βήμα μπορούν να διερευνηθούν βαθύτερα νοήματα και επώδυνες εμπειρίες.

2. Αυτο-ρύθμιση και ρύθμιση συναισθημάτων

Ρύθμιση

σημαίνει την ανάκτηση ενός ελάχιστου επιπέδου ηρεμίας προκειμένου να αρχίσουμε να επεξεργαζόμαστε τα θέματα της σχέσης (με επανασύνδεση). Ένα υπερ-ευέξαπτο ή υπερ-διεγερμένο παιδί χρειάζεται πάνω απ' όλα έναν ενήλικα που μπορεί να το βοηθήσει να ηρεμήσει ή να μειώσει τη ρύθμιση.

Αυτή η συν-ρύθμιση απαιτεί έναν φροντιστή που, σε μια στιγμή πλήρους απορρύθμισης του παιδιού, καταφέρνει να παραμείνει "μεγαλύτερος, σοφότερος και πιο ευαίσθητος"- ένα άτομο που συνεχίζει αισθητά και επίμονα να βοηθά το παιδί να ηρεμήσει. Η ρύθμιση μπορεί να γίνει δυνατή με το να παραμείνει κανείς παρών και να αναγνωρίσει την εσωτερική αναταραχή του παιδιού, με το να κατονομάσει το παρόν συναίσθημα και με το να παραμείνει ήρεμος σε συγκλονιστικές στιγμές (Fonagy et al. 2004- βλ. επίσης εννοιολογικό μοντέλο, σελ. 67 επ.).

Με τα σημεία 2 - 5 βρισκόμαστε τώρα στο επίπεδο της προσέγγισης για τη διατήρηση των ικανοτήτων των εργαζομένων σε ανάδοχες οικογένειες που εργάζονται με ανάδοχους γονείς με παιδιά με ιστορικό φυγής. Για τον εργαζόμενο στην ανάδοχη φροντίδα, πρόκειται - πρώτα απ' όλα - για την εγκαθίδρυση μιας επαγγελματικής σχέσης με τον/τους ανάδοχο/ους γονέα/ες.

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που έχουν βιώσει σύνθετα τραύματα συχνά παλεύουν με τη ρύθμιση για μεγάλο και έντονο χρονικό διάστημα- ακόμη και το ήπιο στρες στη μετέπειτα ζωή μπορεί να προκαλέσει σοβαρή αντιδραστικότητα και δυσλειτουργία. Συχνά δεν ξέρουν τι να κάνουν με τα συναισθήματά τους και αισθάνονται στο έλεος των έντονων

συναισθηματικών διακυμάνσεων. Η αίσθηση του εαυτού ενός παιδιού αναπτύσσεται μέσα από την κατανόηση και τις αντανakλαστικές αντιδράσεις των γονέων τους ή άλλων φροντιστών. Αυτή η *κοινωνική βιοανάδραση* (Fonagy et al 2004) βοηθά το παιδί να κατανοήσει τι συμβαίνει μέσα του και δίνει λέξεις ή άλλες εκφράσεις στον εσωτερικό κόσμο του παιδιού. Με αυτόν τον τρόπο, τα παιδιά αναπτύσσουν ανθεκτικότητα στο στρες και την αβεβαιότητα, μαθαίνουν να αναγνωρίζουν και να βιώνουν τα δικά τους συναισθήματα και αισθήσεις, μαθαίνουν να τα ρυθμίζουν και μαθαίνουν να διακρίνουν τα δικά τους συναισθήματα (π.χ. άγχος) από όσα συμβαίνουν στον εξωτερικό κόσμο. Με αυτή την έννοια, μαθαίνουν να διακρίνουν μεταξύ των δικών τους φόβων και πεποιθήσεων αφενός και της πραγματικότητας αφετέρου (ό.π., σ. 169).

Στιγμές απορρύθμισης και απρόβλεπτης συμπεριφοράς μπορούν να οδηγήσουν τους ανάδοχους γονείς και τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες να θέσουν ερωτήματα όπως: Πώς μπορούμε να παραμείνουμε χρήσιμοι για τον ασυνόδευτο ανήλικο σε στιγμές απορρύθμισης; Πώς μπορούμε να δείξουμε ότι είμαστε κάποιος στον οποίο μπορεί να βασιστεί κανείς; Πώς μπορούμε να παραμείνουμε παρόντες σε στιγμές που όλα μοιάζουν παράλογα; Το άγχος και το στρες του παιδιού αναπόφευκτα κινδυνεύουν να "μολύνουν" το περιβάλλον του ή ακόμη και τις γονεϊκές ικανότητες του ανάδοχου γονέα και την καθοδηγητική στάση του εργαζόμενου στην ανάδοχη οικογένεια. » *Βλ. εννοιολογικό μοντέλο, σελ. 45 επ., 67 επ*

Στο σημείο 2, πρόκειται για την (επανα)εγκαθίδρυση της ηρεμίας και της ασφάλειας. Εδώ, οι ανάδοχοι φροντιστές είναι εκεί για τους γονείς για να τους βοηθήσουν να αντέξουν δύσκολες καταστάσεις, μέσω της παρουσίας τους. Μέσω της παρουσίας και της αναγνώρισης, οι ανάδοχοι φροντιστές αποτελούν πηγή ασφάλειας για τους γονείς, ώστε να μπορούν να μεταδώσουν ασφάλεια στα παιδιά τους και να τους δείξουν, ότι είναι εκεί για να μείνουν.

Η παρακάτω περίπτωση αναδεικνύει στιγμές έντασης και συγκρουσιακής συμπεριφοράς σε ένα ανάδοχο παιδί, οι οποίες μπορεί να μας δώσουν κάποιες ενδείξεις για το πώς να βοηθήσουμε στη ρύθμισή τους:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ

Ένας νεαρός έφηβος ζει με τους θετούς γονείς του, τη θεία και τον θείο του, από τότε που ήταν μωρό. Για μεγάλο χρονικό διάστημα, το αγόρι δεν ήξερε ότι ήταν ανάδοχο παιδί. Μόλις πριν από λίγους μήνες οι γονείς του το είπαν τελικά, με τρόπο που φαινόταν κατάλληλος για ένα παιδί κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης ενός μυθιστορήματος. Από τότε, η συμπεριφορά του παιδιού έχει αλλάξει και έχει συγκρούσεις με τους συμμαθητές του στο σχολείο. Στις συναντήσεις με τους εργαζόμενους της ανάδοχης οικογένειας, οι γονείς προσπαθούν να προστατεύσουν το παιδί και εξηγούν ότι πάντα οι άλλοι είναι αυτοί που πειράζουν το αγόρι. Για μεγάλο χρονικό διάστημα, δεν υπήρχαν συνέπειες γι' αυτόν. Μέχρι που οι ανάδοχοι γονείς αποφάσισαν να γράψουν το παιδί σε ψυχολόγο, όπου το αγόρι εξήγησε ότι απομονώθηκε από τους φίλους του. Θέλει να περνάει χρόνο μόνο με τους γονείς του.

Με αυτό το παράδειγμα περίπτωσης βλέπουμε πολλά επίπεδα σχετικά με τη "σιωπή" και την "απόκρυψη και το ψέμα". Το παρελθόν του παιδιού διατηρείται ως μυστικό και ως κάτι για το οποίο είναι πολύ δύσκολο να μιλήσει κανείς, ενώ το κίνητρο των γονέων ήταν να προστατεύσουν το παιδί και να το διασφαλίσουν από την οδυνηρή πραγματικότητα. Ωστόσο, το παιδί μεγάλωσε νιώθοντας ότι πρέπει να υπάρχει κάτι παράξενο, κάτι που δεν γνωρίζει για τον εαυτό του. Το να μάθει την αλήθεια μετά από πολλά χρόνια μη γνώσης είναι δύσκολο να την αποδεχτεί.

Υπάρχει επίσης αμφιθυμία μεταξύ των ανάδοχων γονέων: Από τη μία πλευρά, ζήτησαν τελικά βοήθεια επειδή ήξεραν ότι υπήρχε κάτι που χρειαζόταν προσοχή ή έστω να συζητηθεί. Αλλά από την άλλη πλευρά, δεν είναι σε θέση να το πράξουν. Κλείνονται, ενώ ο κοινωνικός λειτουργός από τη θέση του ως λειτουργός αναδοχής αισθάνεται ότι υπάρχει κάτι που απασχολεί τους γονείς και το παιδί. Με αυτή τη γνώση κατά νου, η ομάδα παρέμβασης θέτει το ερώτημα πώς να συνεργαστεί με τους γονείς σχετικά με τα όνειρα και τις επιθυμίες του ανάδοχου παιδιού. Και πώς να οικοδομηθεί μια ασφαλής και σχέση εμπιστοσύνης με ισχυρούς και αξιόπιστους δεσμούς. Είναι απαραίτητο να εισαχθούν πτυχές της ψυχοεκπαίδευσης στην οικογενειακή συμβουλευτική και να μιλήσουμε για το τι χρειάζεται ένας έφηβος στις αρχές του και πώς να είμαστε δίπλα του. Και έτσι, οι ερωτήσεις προς τους εργαζόμενους στην ανάδοχη οικογένεια ήταν οι εξής: Πώς μπορούμε να καθοδηγήσουμε τους ανάδοχους γονείς; Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε να συνδεθούμε με αυτούς τους ανάδοχους γονείς και πώς μπορούμε να επιτρέψουμε να δημιουργηθούν δεσμοί μεταξύ των ανάδοχων γονέων και του παιδιού τους, ενισχύοντας έτσι τη δέσμευση των γονέων; Κατά την αναζήτηση λύσης στη συμπεριφορά του παιδιού, είναι σημαντικό να ρυθμίσουμε συναισθηματικά αυτό που μπορεί να νιώθει το παιδί μέσα του (άγνοια, ανασφάλεια, δυσπιστία ή ακόμη και φόβο και θυμό). Το παιδί μπορεί να αισθάνεται ότι μένει μόνο του με αυτό που νιώθει. Ίσως αισθάνεται χαμένο σε αυτή την ψυχική κατάσταση, χωρίς λόγια για να εκφράσει αυτό που νιώθει. Ρύθμιση σημαίνει να βρει έναν τρόπο να ηρεμήσει για την ώρα, να φτάσει σε μια κατάσταση ασφάλειας. Οι ανάδοχοι γονείς θα χρειαστούν τελικά ένα αξιόπιστο πρόσωπο στο οποίο θα εμπιστευτούν τον εαυτό τους. Υπό αυτή την έννοια, ο εργαζόμενος στην

ανάδοχη οικογένεια πρέπει να είναι εκεί για να ακούσει και να κατανοήσει ότι επηρεάζεται η σχέση μεταξύ των ανάδοχων γονέων και του παιδιού τους. Χρειάζεται να υπάρχει ένα ασφαλές πλαίσιο πάνω στο οποίο θα ξαναχτιστεί μια σχέση εμπιστοσύνης. Μόλις αποκατασταθεί μια κατάσταση ηρεμίας και ασφάλειας, θα είναι δυνατό για τον εργαζόμενο ανάδοχης φροντίδας να βοηθήσει τους ανάδοχους γονείς να κατανοήσουν τι μπορεί να αισθάνεται και να χρειάζεται το παιδί και να φανταστούν τι μπορεί ενδεχομένως να χρειάζεται το παιδί για να εμπιστευτεί ξανά τους ανάδοχους γονείς του.

Είναι σημαντικό οι εργαζόμενοι στην ανάδοχη φροντίδα να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να ονομάζουν το συναισθηματικό οδοστρωτήρα του παιδιού - ακόμη και αν δεν το κατανοούν πλήρως. Αναγνωρίζοντας τη συναισθηματική αναταραχή, θα είναι αργότερα δυνατό να βρεθούν τρόποι για να βοηθηθεί το παιδί να αναγνωρίζει, να βιώνει, να ανέχει και να ρυθμίζει (και τελικά να βρίσκει νόημα στα σήματα και τα συναισθήματα του στρες). Η ρύθμιση των συναισθημάτων αποτελεί τη βάση για την οικοδόμηση (νέων) σχέσεων προσκόλλησης. Εν τω μεταξύ, υπάρχει ένας χρυσός κανόνας που μαθαίνουμε από τη νευροψυχολογική έρευνα: πρώτα ρυθμίζουμε (σταθεροποιούμε), στη συνέχεια σχετιζόμαστε (κρατούμε επαφή, δημιουργούμε σύνδεση) και στη συνέχεια αιτιολογούμε (εμβαθύνουμε την επαφή, βρίσκουμε τρόπους να αναστοχαστούμε και να επεξεργαστούμε) (Perry, 2006). Τα παιδιά που έχουν βιώσει σύνθετα τραύματα χρειάζονται εξαιρετικούς φροντιστές που όχι μόνο είναι σε θέση να παραμείνουν ήρεμοι και να βρουν χώρο για προβληματισμό, αλλά και που είναι πρόθυμοι να ανεχθούν το άγχος και την αγωνία που αναπόφευκτα τους "φορτώνεται". » βλ. εννοιολογικό μοντέλο σελ. 40 επ. 46 επ.

Η παραπάνω περίπτωση απεικονίζει και πάλι πτυχές της επαγγελματικής στάσης που απαιτείται από τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες σε στιγμές δυσλειτουργίας ή/και ανασφάλειας κατά τη διάρκεια της παρέμβασης στην οικογένεια:

Πτυχές της επαγγελματικής στάσης:

- να λειτουργεί ως αξιόπιστο πρόσωπο για τους ανάδοχους γονείς, προκειμένου να βασίζονται στον λειτουργό αναδοχής
- δώστε προσοχή στα σημάδια της αναζήτησης για σύνδεση
- να νοηματοδοτούν και να αντικατοπτρίζουν τη δέσμευση του γονέα
- να οικοδομήσετε μια ασφαλή και αξιόπιστη σχέση
- "να είστε εκεί" (με παρουσία, με ανοιχτό αυτί)
- αναγνωρίζουν τα διάφορα επίπεδα της ψυχοδυναμικής
- να αναγνωρίσετε ότι υπάρχει κάτι που απασχολεί το παιδί, χωρίς την πίεση της επίλυσής του
- βοηθούν στη ρύθμιση, βρίσκοντας έναν τρόπο να ηρεμήσουν προς το παρόν και να επανέλθουν σε μια κατάσταση ηρεμίας και ασφάλειας
- να βοηθήσει τους ανάδοχους γονείς να νοητικοποιήσουν
- να βοηθήσουν να βρουν νόημα σε αυτό που το παιδί τους μπορεί να αισθάνεται και να χρειάζεται
- να εφαρμόσει πτυχές της ψυχοεκπαίδευσης

» Μια εκτενέστερη έκδοση αυτού του καταλόγου θα βρείτε στην ενότητα "Εργαλειοθήκη", σελ. 68.

Ο παρακάτω κατάλογος μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά τη διάρκεια στιγμών έντασης σε τρία διαφορετικά επίπεδα, για να επανέλθει κανείς σε μια σταθερή και ήρεμη κατάσταση, από όπου θα είναι δυνατή η νοηματοδότηση (σημείο 4), ο συμβολισμός (σημείο 5) και αργότερα η κατανόηση:

Σημειώστε ότι οι ερωτήσεις αυτές μπορεί να δώσουν προσανατολισμό στους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες σε μια μεταγενέστερη διαδικασία προβληματισμού σχετικά με τη δυναμική της περίπτωσης.

ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

Για εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες

- a) Πώς αντιλαμβάνεστε τη δυναμική της απορρύθμισης;
- b) Πώς περιγράφουν οι γονείς τη δυναμική της απορρύθμισης;
- c) Πώς παρατηρούν στιγμές θυμού/ απογοήτευσης/ φόβου;
- d) Ποια είναι τα εναύσματα για δύσκολες στιγμές και δυσλειτουργία;
- e) Πώς αντιλαμβάνεστε την επικοινωνία εντός της οικογένειας;
- f) Τι χρειάζεται για να παρέχει ένα ασφαλές έδαφος για την παρέμβαση;
- g) Πώς μπορείτε ως εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες να επανέλθετε στην ηρεμία, αν χρειαστεί;
- h) Τι σας βοηθάει ως εργαζόμενο σε ανάδοχη οικογένεια να ηρεμήσετε ή/και να κάνετε μια παύση, αν χρειάζεται;

Για ανάδοχους γονείς

- Πώς αντιλαμβάνεστε εσείς ως ανάδοχος γονέας τη δυναμική της απορρύθμισης του παιδιού σας;
- Πώς θα περιγράφατε τη δυναμική της απορρύθμισης/στιγμές έντασης του παιδιού σας;
- Πώς θα περιγράφατε στιγμές θυμού/απογοήτευσης/φοβίας του παιδιού σας;
- Ποια είναι τα εναύσματα για δύσκολες στιγμές και δυσλειτουργία;
- Πώς αντιλαμβάνεστε ως ανάδοχος γονέας τις δύσκολες δυναμικές;
- Τι χρειάζεται για να παρέχει ένα ασφαλές έδαφος για το παιδί/τον νεαρό;
- Πώς μπορείτε να επιστρέψετε στην ηρεμία σε σχέση με το παιδί σας;
- Τι σας βοηθάει ως ανάδοχο γονέα να ηρεμήσετε ή/και να κάνετε μια παύση;
- Τι λέγεται και τι αποσιωπάται στην οικογένεια (και από τις δύο πλευρές);

Για ανάδοχο ασυνόδευτο ανήλικό πρόσφυγα:

- Τι θα σας βοηθούσε να ηρεμήσετε ή/και να κάνετε μια παύση;
- Πώς μπορείτε να επιστρέψετε στην ηρεμία;

Τι επιθυμείτε από τους ανάδοχους γονείς σας/ τα πρόσωπα που σας φροντίζουν, αφού κάνετε μια παύση και βρείτε ξανά στιγμές ηρεμίας;

Σημείωση: Πριν από την υποβολή ερωτήσεων σχετικά με τα συναισθήματα, τις επιθυμίες και τις απώλειες, το παρελθόν, συστήστε ή/και προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε τεχνικές με συμβολικό χαρακτήρα (βλ. ενότητα εργαλειοθήκη, σελ. 86). Η εστίαση είναι πρώτα απ' όλα η προσέγγιση και η διατήρηση της επαφής με τους

3. (Νέες) σχέσεις προσκόλλησης

Το άγχος και η ρύθμιση των συναισθημάτων, καθώς και η αίσθηση του (σχεσιακού) ανήκειν και επομένως η ικανότητα δημιουργίας σχέσεων προσκόλλησης, μπορεί να υποστούν βλάβη από τις απάνθρωπες εμπειρίες κατά τη διάρκεια και μετά τη φυγή. Οι αποχωρισμοί, οι διαδοχικές απώλειες και τα τραύματα που συνδέονται με την εξορία μπορούν να προκαλέσουν στο παιδί την αίσθηση της εγκατάλειψης ή ακόμη και της καταστροφής (Varvin 2016, σ. 841). » βλ. [εννοιολογικό μοντέλο, σ. 11 επ.;66 επ.;68 επ.](#)

Εδώ συνεχίζουμε να αναπτύσσουμε την υπογραμμισμένη πτυχή από το σημείο 2. Για τον εργαζόμενο στην ανάδοχη οικογένεια, η οικογενειακή παρέμβαση αφορά την υποστήριξη των γονέων στο να είναι εκεί για το ανάδοχο παιδί τους, έτσι ώστε να μπορεί να (επαν)δημιουργηθεί η σχέση γονέα-παιδιού.

Σημασία έχει να είστε εκεί, να είστε αξιόπιστοι, να μεταφέρετε στο παιδί ότι η σχέση των γονέων είναι και παραμένει συνεπής (ακόμη και αν δεν είναι πάντα εύκολη).

Προκειμένου να μην αισθάνεται το φόβο ότι θα εκμηδενιστεί (καταστραφεί), το ανάδοχο παιδί μπορεί να αναπτύξει διάφορες στρατηγικές με τις οποίες η νέα φιγούρα προσκόλλησης (ο ανάδοχος γονέας) ελέγχεται, διεκδικείται ολοκληρωτικά, δέχεται επίθεση ή κρατείται ενεργά σε απόσταση ή υποτιμάται. Αυτού του είδους η συμπεριφορά (η οποία είναι ως επί το πλείστον ακούσια αλλά υποσυνείδητα καθοδηγούμενη) εξυπηρετεί τον σκοπό να μην χρειάζεται να νιώσει τον δικό του φόβο μιας νέας εγκατάλειψης και την επανάληψη του αισθήματος του μη ανήκειν. Ο υπαρξιακός φόβος της εγκατάλειψης και της πλήρους καταστροφής, καθώς και η αφοσίωση στην οικογένεια προέλευσης, συχνά περιορίζουν την ικανότητα του παιδιού να επενδύσει σε νέες σχέσεις με ανάδοχες οικογένειες. Οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες βρίσκονται στο ρόλο να προσπαθούν να βοηθήσουν τους ανάδοχους γονείς και τα παιδιά να αντιμετωπίσουν μια δύσκολη πραγματικότητα και ταυτόχρονα, να αντεπεξέλθουν σε απογοητευμένα ιδανικά. Στις περισσότερες περιπτώσεις, βιώνουν την αμφιθυμία της συνεχιζόμενης εξιδανίκευσης (για παράδειγμα, των βιολογικών γονέων) και τις απογοητευτικές πτυχές της πραγματικότητας μιας διαδικασίας ασύλου (Varvin 2016, σ. 833) ή των ανάδοχων γονέων. Από ψυχαναλυτική άποψη, υπάρχει ανάγκη ανοχής της αμφιθυμίας στις ανθρώπινες σχέσεις, διότι η αμφιθυμία αποτελεί γενικό και αναπόφευκτο μέρος της ανθρώπινης ζωής και των σχέσεων (Meurs et al. 2019, σ. 55 επ.). Η αποδοχή της πολυπλοκότητας των ταυτόχρονων θετικών και αρνητικών επιδράσεων των ανθρώπινων σχέσεων, σε αντίθεση με την προσέλκυση στο ένα ή στο άλλο άκρο, οδηγεί σε μια πιο ρυθμισμένη κατάσταση και σε μια αίσθηση ευεξίας. Ενώ η κατανόηση αυτών των δυναμικών μπορεί να είναι ζωτικής σημασίας, πρέπει επίσης να αποδεχτούμε ότι η μη κατανόηση ή η μη γνώση αποτελεί ουσιαστικό μέρος των ανθρώπινων σχέσεων, επίσης στο

πλαίσιο των συμβουλευτικών σχέσεων. Πρόκειται επίσης για την αναγνώριση ότι ο δεσμός δεν είναι στιγμιαίος ούτε τέλειος, αλλά απαιτεί χρόνο και δεν είναι μια γραμμική διαδικασία. Πρόκειται για την αναγνώριση της αμφιθυμίας και την αποδοχή ότι θα υπάρχει πάντα μια διακύμανση μεταξύ της υποχώρησης με γνώμονα την επιβίωση (αποφυγή της σχέσης με τους ανάδοχους γονείς) και της δημιουργίας ενός δεσμού με τους ανάδοχους γονείς που μπορεί σταδιακά να αναπτυχθεί και να ενδυναμωθεί. Η ακόλουθη περίπτωση απεικονίζει τις δυσκολίες των (νέων) σχέσεων προσκόλλησης:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ

Στη δουλειά μας συναντάμε ένα νεαρό αγόρι που ζει με την ξαδέλφη της μητέρας του και το οποίο θέλει να εγκαταλείψει την ανάδοχη οικογένειά του λόγω δυσπιστίας. Δεν πηγαίνει στο σχολείο, μένει στο σπίτι, παίζει με το κινητό του τηλέφωνο και μοιάζει απρόσιτος, όπως τον περιγράφουν οι ανάδοχοι γονείς. Η κοινοποίηση αυτής της περίπτωσης μας οδηγεί στο ερώτημα πώς μπορούμε να βοηθήσουμε το παιδί να νιώσει ασφάλεια, να εκφραστεί, να εμπιστευτεί (ξανά) και πώς μπορούμε να το βοηθήσουμε να οικοδομήσει μια σχέση με τους ανάδοχους γονείς του και με εμάς ως εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες.

Η εξεύρεση ενός τρόπου να βοηθηθεί το αγόρι φαίνεται να είναι το πρώτο βήμα για τους λειτουργούς, οι οποίοι προσεγγίζουν την κατάσταση του αγοριού σε διαφορετικά επίπεδα: στο επίπεδο της αναγνώρισης της εσωτερικής του κατάστασης και της ανάγκης του για ένα αίσθημα ασφάλειας και στο επίπεδο της εξεύρεσης τρόπων να το βοηθήσουν να εκφραστεί (τι χρειάζεται, τι θέλει και ποιος είναι), καθώς και στο σχεσιακό επίπεδο της εμπιστοσύνης και της εξεύρεσης ενός (νέου) δεσμού με τους φροντιστές/αναδόχους γονείς του. Ενώ με την πρώτη ματιά η παρόρμησή του να εγκαταλείψει τους ανάδοχους γονείς του μπορεί να φαίνεται ως τυπική εφηβική συμπεριφορά σε αναζήτηση αυτονομίας, η απροσπέλασή του υποδηλώνει ότι διακυβεύεται κάτι πολύ θεμελιώδες: η βασική εμπιστοσύνη. Πρέπει να αναγνωρίσουμε από την αρχή ότι η εμπιστοσύνη είναι απαραίτητη για την οικοδόμηση μιας σχέσης. Έτσι, πρέπει να αναρωτηθούμε: Πώς αναπτύσσεται η εμπιστοσύνη; Πρώτα απ' όλα, πρόκειται για συναισθηματική διαθεσιμότητα, για παρουσία - ανεξάρτητα

από το πόσο περίπλοκη, συγκεχυμένη ή συγκρουσιακή μπορεί να είναι μια κατάσταση, πρόκειται για επικοινωνιακή συμμετοχή μέσα στην οικογένεια. Οι ανάδοχοι γονείς και οι λειτουργεί θα πρέπει να σηματοδοτούν στο αγόρι ότι είναι εκεί και διαθέσιμοι και ότι δεν είναι μόνο του στην κατάστασή του με τις ανησυχίες του. Ακόμα και αν δεν υπάρχουν λόγια και εξηγήσεις για τη δύσκολη συμπεριφορά του αυτή τη στιγμή, είναι σημαντικό να μεταδώσουν ότι υπάρχει η δυνατότητα προσφυγής σε αξιόπιστους φροντιστές. Επιπλέον, η επιθυμία του αγοριού (να φύγει από την οικογένεια) συνδέεται με μια μελλοντική προοπτική. Πώς μπορούμε όμως να φανταστούμε το μέλλον του αγοριού; Πρέπει να μάθουμε ποια προοπτική έχει το αγόρι για το μέλλον του, τι φαντάζεται. Από τον τρόπο σκέψης και τις προσδοκίες του μπορούμε να μάθουμε για τα κίνητρα, τα όνειρα και τις ανάγκες του και μαζί μπορούμε να εξετάσουμε τι χρειάζεται να καταλάβει το αγόρι για τη σχέση του με τους ανάδοχους γονείς. Μόνο τότε μπορούμε να συζητήσουμε μαζί του για το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η σχολική του σταδιοδρομία στο όραμά του για το μέλλον.

Η περίπτωση αυτή δείχνει πόσο δύσκολο μπορεί να είναι για τους ανάδοχους γονείς να (ξανα)δημιουργήσουν μια σχέση με το ανάδοχο παιδί τους. Όλες οι ανασφάλειες που αυτό συνεπάγεται για τους γονείς αποτελούν επίσης βάρος για τους εργαζόμενους στην ανάδοχη οικογένεια. Η συζήτηση σχετικά με το απρόσιτο του αγοριού δείχνει πόσο περίπλοκη είναι η προσπάθεια εξεύρεσης λύσης. Αυτό όμως που μαθαίνουμε από τη συζήτησή μας είναι ότι υπάρχουν πολλά βήματα που πρέπει να γίνουν πριν βρεθεί μια απάντηση. Ο παρακάτω κατάλογος συνοψίζει τις βασικές πτυχές της στάσης του εργαζομένου στην ανάδοχη οικογένεια:

Πτυχές της επαγγελματικής στάσης:

- να λειτουργεί ως αξιόπιστο πρόσωπο για τους ανάδοχους γονείς
- προς το παρόν, δεν χρειάζονται λόγια και εξηγήσεις, απλά να είστε παρόντες στην οικογένεια
- αναγνώριση της εσωτερικής κατάστασης του παιδιού
- να αντιλαμβανόμαστε τα σημάδια που μας δείχνουν κάτι που δεν μπορεί ακόμη να ειπωθεί με λόγια (π.χ. η συναισθηματική υποχώρηση και η μη διαθεσιμότητα του αγοριού)
- αναγνωρίζοντας από την αρχή ότι για την οικοδόμηση μιας σχέσης απαιτείται εμπιστοσύνη

- έχοντας κατά νου το καθοδηγητικό ερώτημα "Πώς αναπτύσσεται η εμπιστοσύνη;".
 - με την παρουσία σας και τη συμμετοχή και το ενδιαφέρον σας για την οικογένεια και το ανάδοχο παιδί,
 - βοηθώντας τους γονείς να σηματοδοτήσουν ή να δείξουν στο παιδί/νέο ότι είναι διαθέσιμοι και ότι το παιδί/νέος δεν μένει μόνο του με την κατάστασή του/της
- να βοηθήσει στην (επανα)δημιουργία δεσμού μεταξύ των προσώπων φροντίδας/ανάδοχων γονέων και του ανάδοχου παιδιού/νέου τους
- να βοηθήσει τους ανάδοχους γονείς να μεταφέρουν στο παιδί τους ότι υπάρχει η δυνατότητα να επιστρέψει σε αξιόπιστους φροντιστές
- λαμβάνοντας υπόψη από κοινού ότι το παιδί/νέος πρέπει να νιώθει ότι τον καταλαβαίνουν
- να μάθετε κάτι για τις φιλοδοξίες, τα όνειρα και τις ανάγκες του παιδιού
- εξεύρεση τρόπων για να βοηθηθεί το παιδί να εκφραστεί
- να βοηθήσει τους γονείς να καθοδηγήσουν το παιδί τους σε μια προοπτική για το μέλλον

» Μια εκτενέστερη έκδοση αυτού του καταλόγου θα βρείτε στην ενότητα "Εργαλειοθήκη", σελ. 68.

Για την καλύτερη κατανόηση της δυναμικής της οικογενειακής παρέμβασης, συλλέξαμε τις ακόλουθες κατευθυντήριες ερωτήσεις ως ένα είδος προσανατολισμού

Σημειώστε ότι οι ερωτήσεις αυτές μπορεί να βοηθήσουν τους εργαζόμενους στην ανάδοχη οικογένεια - ενώ τις έχουν στο πίσω μέρος του μυαλού τους - να κατανοήσουν την υπόθεση.

ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

Για εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες

- Πώς θα περιγράφατε ως εργαζόμενος σε ανάδοχες οικογένειες τη δυναμική της οικογένειας; Πώς θα περιγράφατε την ατμόσφαιρα στην οικογένεια;
- Πώς παρατηρείτε το οικογενειακό σύστημα; Πώς περιγράφετε τις σχέσεις, τους ρόλους;
- Ποιος είναι ο ρόλος σας ως φροντιστής ανάδοχων οικογενειών; Με ποιες ερωτήσεις σας απευθύνονται; Από ποιον;
- Τι γνωρίζετε για το ιστορικό των σχέσεων του παιδιού/του νέου, πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την πτήση;
- Τι γνωρίζετε για τη συμπεριφορά του παιδιού/νέου με άλλα πρόσωπα φροντίδας (εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτές, μέλη της οικογένειας, βιολογική οικογένεια) και συνομηλίκους;

Για ανάδοχους γονείς

- Πώς θα περιγράφατε την οικογενειακή δυναμική και την ατμόσφαιρα στην οικογένεια;
- Πώς θα περιγράφατε τις σχέσεις, τους ρόλους στην οικογένεια;
- Ποιος είναι ο ρόλος σας; Με ποιες ερωτήσεις σας απευθύνεται το παιδί;
- Τι γνωρίζετε για το ιστορικό των σχέσεων του παιδιού/του νέου;
- Τι γνωρίζετε για τη συμπεριφορά του παιδιού/νέου με άλλα πρόσωπα φροντίδας (εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτές, βιολογική οικογένεια) και συνομηλίκους;
- Πώς δείχνει το (ανάδοχο) παιδί σας προσκόλληση/αγάπη ή/και δυσπιστία/αγωνία/φοβία;

Για ανάδοχο ασυνόδευτο ανήλικο πρόσφυγα:

- Πώς θα περιγράφατε την οικογενειακή ατμόσφαιρα;
- Πώς θα περιγράφατε τις σχέσεις, τους ρόλους;
- Ποιος είναι ο ρόλος σας;

Σημείωση: Πριν από την υποβολή ερωτήσεων σχετικά με τα συναισθήματα, τις επιθυμίες και τις απώλειες, το παρελθόν, συστήστε ή/και προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε τεχνικές με συμβολικό χαρακτήρα (βλ. ενότητα εργαλείων, σελ. 86).

Η εστίαση εστιάζεται πρώτα απ' όλα στην προσέγγιση και τη διατήρηση της επαφής με τους ανάδοχους γονείς και το ανάδοχο παιδί- μόνο σε ένα δεύτερο βήμα μπορούν να διερευνηθούν βαθύτερα νοήματα και επώδυνες εμπειρίες

Η δυναμική μπορεί να αποτελέσει πρόκληση - όχι μόνο όταν, για παράδειγμα, οι γονείς αναδιηγούνται μια κατάσταση ή το παιδί εκφράζει κάτι, αλλά και λόγω της εμπλοκής σε μια αλληλεπίδραση ως εργαζόμενος σε ανάδοχη οικογένεια. Έτσι, δεν πρόκειται μόνο για τη συνέχεια και την αξιοπιστία προς την οικογένεια, αλλά και για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες να βιώνουν την αξιοπιστία μέσα στον οργανισμό τους και στην ομάδα τους και να έχουν ένα χώρο για να μοιράζονται τις δυναμικές προκλήσεις.

4. Νοητική κατάσταση του νου και αυτο-αναστοχασμός

Νοητικοποίηση (Mentalization)

περιγράφει την ικανότητα να επεξεργάζεσαι από τις επιδράσεις στα συναισθήματα και να συνδέεις τις σκέψεις με το νόημα. Η ικανότητα αυτή έχει τις ρίζες της στο πρώιμο στάδιο της ανάπτυξης. Κανονικά, στο πλαίσιο της παιδικής ανάπτυξης, τα παιδιά μαθαίνουν πώς μπορούν να κατανοήσουν τον εαυτό τους στο πλαίσιο της επικοινωνίας και της αντίδρασης των γονέων τους, οι οποίοι λειτουργούν ως συναισθηματικός καθρέφτης.

Εάν τα παιδιά δεν βιώσουν αυτό το συναισθηματικό καθρέφτη νωρίς στη ζωή τους, η έλλειψη αυτή θα επηρεάσει την ανάπτυξη της προσκόλλησης, την ανάπτυξη μιας νοητικής και ρυθμιστικής στάσης και την ανάπτυξη μιας συνεκτικής αίσθησης του εαυτού (ως βάση για την ταυτότητα).

Η νοητικοποίηση είναι η ικανότητα κατανόησης της νοητικής κατάστασης -του εαυτού μας ή των άλλων- που διέπει την εμφανή συμπεριφορά. Η νοητικοποίηση μπορεί να θεωρηθεί ως μια μορφή φανταστικής νοητικής δραστηριότητας που μας επιτρέπει να αντιλαμβανόμαστε και να ερμηνεύουμε την ανθρώπινη συμπεριφορά με όρους σκόπιμων νοητικών καταστάσεων (Fonagy et al., 2004).

Τα παιδιά που δεν έχουν βιώσει την εμπειρία ότι η εσωτερική τους ζωή κατονομάζεται και εξηγείται από έναν φροντιστή, θα παραμείνουν σε ένα διαρκώς υψηλό επίπεδο στρες στην εσωτερική ψυχική τους ζωή και στο σώμα τους και μπορεί να χάσουν την περιέργειά τους για τις ψυχικές εσωτερικές εμπειρίες ως τέτοιες. Συχνά, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι έχουν αναγκαστεί να υπερ-νοηματοδοτούν -την τάση να αποδίδουν υπερβολικά ψυχικές καταστάσεις στους άλλους- προκειμένου να επιβιώσουν από την εμπειρία της φυγής. Στη συνέχεια, δεν είναι πλέον σε θέση να νοηματοδοτούν, επειδή αυτή η ικανότητα νοητικοποίησης διακυβεύτηκε και κατά κάποιο τρόπο κακοποιήθηκε στο δρόμο προς την Ευρώπη. Ζουν με εντελώς ανεπεξέργαστες, αγχωτικές εμπειρίες που ξεπερνούν κατά πολύ την ικανότητά τους να νοητικοποιούν: συχνά δεν είναι σε θέση να επεξεργαστούν τον πόνο της εξορίας καθώς και τις πραγματικές οδυνηρές εμπειρίες στην εξορία (π.χ. λόγω ρατσισμού, διακρίσεων, δυσκολιών προσαρμογής στον πολιτισμό ή απλώς λόγω του γεγονότος ότι και οι ανάδοχοι γονείς έχουν ανεπίλυτες πληγές λόγω της δικής τους ανομολόγητης εμπειρίας εξορίας).

Χωρίς εξειδικευμένη βοήθεια, ορισμένοι από αυτούς τους νέους δεν θα ανακτήσουν ποτέ τη νοοτροπία και τη ρυθμιστική στάση που είχαν πριν. Δεν υπάρχουν λέξεις, δεν υπάρχουν σύμβολα που μπορεί να χρησιμοποιήσει το παιδί για να ξαναμπει σε συζήτηση με τους γύρω του. Η μόνη έκφραση αυτού που εξακολουθεί να αισθάνεται στο σώμα, ή αυτού που έχει παραμείνει εντελώς καταπιεσμένο και ασυνείδητο, εντοπίζεται σε παράλογη, αμφίσημη

συμπεριφορά ή σε σημάδια και συμπτώματα δυσλειτουργίας και δυσλειτουργίας σε σχεσιακό ή σωματικό επίπεδο. Οι ανάδοχοι γονείς είναι αυτοί που θα βιώσουν τις συνέπειες αυτού που το παιδί πρέπει να αισθάνεται μέσα του. Επομένως, οι ανάδοχοι γονείς χρειάζονται τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες ως σταθερές φιγούρες που είναι πρόθυμες να υποστηρίξουν τους ανάδοχους γονείς σε δύσκολες στιγμές στη σχέση τους με το ανάδοχο παιδί, έτσι ώστε οι ίδιοι ως ανάδοχοι γονείς να μπορούν να λειτουργήσουν ως σταθερή και ασφαλής πηγή για τον ανάδοχο ασυνόδευτο ανήλικο. Η ακόλουθη εντύπωση από την αυλή ενός παιδικού σπιτιού απεικονίζει τον τρόπο με τον οποίο οι οπτικές, συναισθηματικές και ψυχικές στιγμές των ανάδοχων παιδιών και νέων μπορούν να γίνουν κατανοητές από τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες:

Η νοημοσύνη είναι μια άλλη πτυχή που είναι σημαντική για το έργο του εργαζόμενου σε ανάδοχες οικογένειες. Πρόκειται για την αντίληψη και την ενσυναίσθηση της συναισθηματικής κατάστασης των παιδιών και των γονέων (οι οποίοι μπορεί να είναι μολυσμένοι από μια δυναμική). Δεν πρόκειται ούτε για απαντήσεις ούτε για λύσεις. Έχει να κάνει με την αναγνώριση και τελικά - και μόνο αν οι καταστάσεις το επιτρέπουν - με τη βοήθεια για την ονομασία των επιδράσεων και των συναισθημάτων, για παράδειγμα, μπορεί να είναι θεραπευτικό να ακούσει κανείς ένα απλό "..."

ΈΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Καθώς μερικά αγόρια συνομιλούν στο άνετο καθιστικό του κοινοτικού χώρου ενός παιδικού ιδρύματος, η ατμόσφαιρα είναι ήρεμη και παιχνιδιάρικη. Η ηλιόλουστη, ζεστή μέρα, το γέλιο των αγοριών και η ζεστή ατμόσφαιρα μεταδίδουν αρμονία. Μόνο το σπασμένο τζάμι του μεγάλου παραθύρου, που χωρίζεται από ένα φαρδύ πλέγμα, διακόπτει αυτή την αρμονία.

Το σπασμένο γυαλί φαίνεται να θυμίζει στιγμές επιθετικότητας, θυμού, οργής και ατέλειες- στιγμές που μπορεί να είναι δύσκολες και να οδηγούν τα παιδιά να εκφράσουν την απογοήτευσή τους. Η αντικατάστασή του θα σήμαινε ότι θα έσβηναν τα συναισθήματα που είναι επίσης παρόντα σε αυτούς τους εφήβους. Στο σπασμένο γυαλί είναι ορατή μια πραγματικότητα και δεν χρειάζεται καμία ψευδαίσθηση. Επιπλέον, μας κάνει να σκεφτούμε ότι πρόκειται για ένα προσυμβολικό σημάδι του αισθήματος του εγκλωβισμού - ένα συναίσθημα που θα μπορούσε ενδεχομένως να είναι κυρίαρχο κατά τη διάρκεια μιας φάσης ενηλικίωσης χωρίς ρίζες στην οικογένεια προέλευσης. Από τη μία πλευρά, το σπασμένο

γυαλί είναι μια άμεση έκφραση της συναισθηματικής κατάστασης που αποτελεί μέρος της πραγματικότητας της ζωής των παιδιών. Είναι ένα σύμβολο του κόσμου των συναισθημάτων, του θυμού και της επιθετικότητας. Ταυτόχρονα, το σπασμένο γυαλί είναι προσωρινό και πρέπει να αντικατασταθεί για λόγους ασφαλείας. Παρόλο που το σπασμένο γυαλί βρίσκεται σε ύψος που δεν μπορεί να προσεγγιστεί άμεσα, αποτελεί σύμβολο καταστροφής. Μια σπασμένη πτυχή που μπορεί να συναρμολογηθεί ξανά. Αν η αντικατάσταση του γυαλιού θα έκανε τα σπασμένα στοιχεία στη ζωή αυτών των παιδιών αόρατα, μπορεί επίσης να μεταφέρει τη θεραπεία και την επανόρθωση. Πρόκειται για την αναγνώριση των συναισθημάτων που υπάρχουν, αλλά ταυτόχρονα καθιστά σαφές ότι το παράθυρο μπορεί να επισκευαστεί - όπως ακριβώς τα έντονα συναισθήματα μπορούν να περάσουν και το σπασμένο εσωτερικό μπορεί να συναρμολογηθεί ξανά με χρόνο και φροντίδα.

Μια ματιά στο συμβολικό περιεχόμενο δείχνει δύο πράγματα: την καταστροφή και (τη δυνατότητα) επανόρθωσης ή θεραπείας μέσω της συντροφικότητας. Αντί να αφήσουμε τα συναισθήματα επιθετικότητας στην πραγματική έκφραση, το επόμενο βήμα είναι να βρούμε έναν πιο θεραπευτικό τρόπο έκφρασής τους. Αυτό μπορεί να γίνει με έναν δημιουργικό τρόπο έκφρασης, έναν τρόπο που χωρίς να είναι απειλητικός ή τρομακτικός, αυξάνει την ένταση των συναισθημάτων που αισθάνονται με διάφορους τρόπους. Αυτή η δημιουργική έκφραση είναι δυνατή μέσα από συνεδρίες χορού, θεάτρου, ζωγραφικής ή πηλού, όπου τα παιδιά και οι νέοι συνοδεύονται από μια φροντιστική φιγούρα ή έναν θεραπευτή που παραμένει διαθέσιμος και βοηθάει να δώσουν νόημα στα εκφρασμένα συναισθήματα που μπορεί να αναδύονται και να είναι συντριπτικά ή μπερδεμένα.

Για να μπορέσει να καθοδηγήσει τα ανάδοχα παιδιά σε τέτοιες δραστηριότητες και δημιουργικές εκφράσεις, ο φροντιστής χρειάζεται τις ακόλουθες πτυχές μιας επαγγελματικής στάσης:

Πτυχές της επαγγελματικής στάσης:

- να είναι εκεί και σε επαφή με τους ανάδοχους γονείς και να βοηθάς τον ανάδοχο γονέα να παραμείνει διαθέσιμος κοντά στο ανάδοχο παιδί
- αναγνώριση (άμεσων και έμμεσων, εμφανών και υποκρυπτόμενων) εκφράσεων συναισθηματικών καταστάσεων που αντιπροσωπεύουν διαφορετικά μέρη της εσωτερικής πραγματικότητας και της εμπειρίας του παιδιού
- αποδοχή των συναισθηματικών καταστάσεων εντός της ανάδοχης οικογένειας - ακόμη και αν αυτές δεν είναι πάντα σαφείς, ή ακόμη και αν είναι συγκεχυμένες, αμφίσημες ή/και συντρυπτικές
- υιοθετώντας μια προσέγγιση που επικεντρώνεται στη θεραπεία και στην επανόρθωση μέσω της συντροφικότητας ή της σύνδεσης, δημιουργώντας με τον τρόπο αυτόν
 - αναστοχασμό με την ομάδα και αξιοποίηση της εποπτείας, σχετικά με το πώς να εργαστούν για τη συνέχιση και την επανασύνδεση εντός της ανάδοχης οικογένειας
 - τονίζοντας την αξία του να παραμένουμε παρόντες και να παραμένουμε συναισθηματικά διαθέσιμοι για την οικογένεια και για τα ανάδοχα παιδιά και νέους
- σηματοδοτώντας ότι τα έντονα συναισθήματα περνούν, ότι μπορεί να υπάρξει ροή από την αρνητική επιρροή προς την πιο θετική επιρροή και ότι η θεραπεία είναι δυνατή με το χρόνο και με μια προσεκτική προσέγγιση
- εύρεση ενός υγιούς και εποικοδομητικού τρόπου έκφρασης των συναισθημάτων
- Βοήθεια στην εξεύρεση νοήματος για τα συναισθήματα που εκφράζονται: τα συναισθήματα είναι ένας τρόπος επικοινωνίας, ανεξάρτητα από το πόσο δύσκολο μπορεί να είναι το συναίσθημα.

» Μια εκτενέστερη έκδοση αυτού του καταλόγου μπορεί να βρεθεί στην ενότητα "Εργαλειοθήκη", σελ. 68.

Οι ερωτήσεις αυτές μπορούν να θεωρηθούν ως σημείο προσανατολισμού. Κατά τη διάρκεια της παρέμβασης πρόκειται για τη σχέση-η επεξεργασία για την εξεύρεση νοήματος σε αυτό που έγινε αντιληπτό θα έρθει μετά - μέσα σε χώρους αναστοχασμού της ομάδας ανάδοχης φροντίδας.

Ο ακόλουθος κατάλογος ερωτήσεων μπορεί να βοηθήσει στην καθοδήγηση της παρέμβασης σύμφωνα με τις τρεις διαφορετικές οπτικές γωνίες της υπόθεσης με τις οποίες εργάζεται ο εργαζόμενος σε ανάδοχη οικογένεια, προσεγγίζοντας την κατάσταση από μια στάση νοηματοδότησης (για να βοηθήσει στην κατανόηση των συναισθηματικών και συναισθηματικών καταστάσεων):

ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

Για εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες

- Ως ανάδοχος φροντιστής, πώς αντιλαμβάνεστε τη δυναμική της οικογένειας;
- Τι ερωτήσεις σας κάνουν; Από ποιον;
- Τι παρατηρείτε/μαθαίνετε για τα συναισθήματα και τις συγκινήσεις μέσα στην οικογένεια;
- Τι συναισθηματικό χώρο παρέχουν οι ανάδοχοι γονείς στο παιδί;
- Πώς παρατηρείτε/γνωρίζετε τα συναισθήματα, τις ανάγκες, τις σκέψεις, τους λόγους, τις φαντασιώσεις μέσα στην οικογένεια; Πώς παρατηρείτε/γνωρίζετε τη συγκρουσιακή συμπεριφορά/επιθετικότητα;
- Τι γνωρίζετε σχετικά με το χώρο για να εκφράσει το παιδί τα συναισθήματά του;
- Ποιες δραστηριότητες θεωρούν οι γονείς ωφέλιμες για το παιδί (όσον αφορά τις δραστηριότητες για το παιδί ή/και τις δραστηριότητες του παιδιού με τον ανάδοχο);

Για ανάδοχους γονείς

- Ως ανάδοχος γονέας, πώς αντιλαμβάνεστε τη δυναμική με το παιδί σας;
- Ποιες επιδράσεις και συναισθήματα παρατηρείτε στη σχέση σας με το παιδί σας;
- Τι συναισθηματικό χώρο παρέχετε στο παιδί σας;
- Πώς αντιλαμβάνεστε τα συναισθήματα, τις ανάγκες, τις σκέψεις, τους λόγους, τις φαντασιώσεις του παιδιού σας; Πώς παρατηρείτε τη συγκρουσιακή συμπεριφορά/επιθετικότητα;
- Ποιους χώρους παρέχετε στο παιδί σας για να εκφράσει τα συναισθήματά του;
- Ποιες δραστηριότητες αποτελούν μέρος της οικογενειακής σας ρουτίνας όσον αφορά δραστηριότητες για το παιδί σας ή με το παιδί σας;
- Πώς φαντάζεστε τις ερωτήσεις και τις ανησυχίες του ανάδοχου παιδιού σας; Πώς σκέφτεστε εσωτερικά για το ανάδοχο παιδί σας; Σχετικά με το με τι αγωνίζεται;

Για ανάδοχο ασυνόδευτο ανήλικο πρόσφυγα:

- Τι θέλετε να μας πείτε για το τι σας απασχολεί; Θα μας πεις κάτι;
- Μπορείτε να μας πείτε με λόγια ή να μας δείξετε με κάποιον άλλο τρόπο τι σκέφτεστε, τι σας κινητοποιεί, πού θέλετε να πάτε, τι φοβάστε; Ίσως με μια ζωγραφιά ή ένα στίχο τραγουδιού ή κάτι άλλο;
- Μπορούμε (οι ανάδοχοι φροντιστές σας ή/και εμείς από την υπηρεσία αναδοχής) να δείξουμε το ενδιαφέρον μας για ό,τι σκέφτεστε ή κάνετε;
- Σε ποιον θα θέλατε να μιλήσετε για αυτά τα πράγματα; Υπάρχουν άλλοι άνθρωποι που νοιάζονται για εσάς και τους οποίους σκέφτεστε, για να μιλήσετε για αυτά τα ζητήματα;

Σημείωση: Πριν από την υποβολή ερωτήσεων σχετικά με τα συναισθήματα, τις επιθυμίες και τις απώλειες, το παρελθόν, συστήστε ή/και προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε τεχνικές με συμβολικό χαρακτήρα (βλ. σελ. 86 και

5. Συμβολισμός και εύρεση μιας αφήγησης

Σε αυτή την πέμπτη ενότητα του οδηγού, εστιάζουμε στην πτυχή της συμβουλευτικής ειδικά για το τραύμα με ανάδοχα παιδιά και ανάδοχους γονείς- ένα είδος καθοδήγησης ειδικά για το τραύμα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες στην πρακτική τους. Ένα από τα πρώτα βήματα είναι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος αρκετά ασφαλούς ώστε να προστατεύεται το ανάδοχο παιδί από μια νέα διάσπαση των σχέσεων προσκόλλησης. Αυτό είναι

Ο συμβολισμός ακολουθεί τη νοητικοποίηση (σημείο 3). Αφού αρθρωθούν οι επιδράσεις, μπορεί να ακολουθήσει μια πιο εμπειριστατωμένη προσέγγιση της διαδικασίας κατανόησης.

εφικτό μόνο προσφέροντας βοήθεια για τη ρύθμιση των υψηλών επιπέδων άγχους που συνδέονται με κάποιες νέες προσπάθειες και βήματα για την επανασύνδεση και την αποκατάσταση των νέων σχέσεων προσκόλλησης μέσα στην ανάδοχη οικογένεια. Μέσω των "στιγμών συνάντησης" (Stern 2005), ο αναστοχασμός και η νοητικοποίηση θα καταστούν τότε δυνατές για το παιδί, σε ένα μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας αναδοχής. Εν τω μεταξύ, οι εργαζόμενοι στην αναδοχή θα βοηθήσουν τα παιδιά (και τους ανάδοχους γονείς) να ρυθμίσουν το άγχος και την ένταση, καθώς οι τραυματικές εμπειρίες απώλειας και απανθρωποποίησης ξεπερνούν κατά πολύ την ικανότητα νοητικής επεξεργασίας. Για ένα χρονικό διάστημα, το παιδί αδυνατεί να βρει λέξεις και αφηγήσεις για αυτές τις συγκλονιστικές και στρεσογόνες εμπειρίες. Σε αυτές τις στιγμές, απαιτείται ειδική φροντίδα για το τραύμα - φροντίδα που εντάσσεται σε ένα πολυ-επαγγελματικό πλαίσιο (π.χ. υπηρεσίες ψυχικής υγείας, ειδικοί ψυχοκοινωνικής και ψυχοτραυματολογίας, το σχολείο) και η οποία αντιμετωπίζει την ειδική απώλεια, το ανεπίλυτο πένθος, την αποανθρωποποίηση και την απώλεια εμπιστοσύνης και ελπίδας που προκάλεσαν οι εμπειρίες πριν, κατά τη διάρκεια και πιθανότατα και μετά τη φυγή. » βλ. εννοιολογικό μοντέλο, σ. 20- 70

ΈΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ

Συχνά ακούμε από οικογένειες ότι τα παιδιά τους υποφέρουν από σωματικές παθήσεις όπως στομαχόπονοι ή πονοκέφαλοι. Στις συζητήσεις με τους ανάδοχους γονείς, προσπαθούμε να βρούμε τρόπους να μεταφέρουμε την ιδέα με έναν πολιτισμικά ευαίσθητο τρόπο ότι τα σωματικά συμπτώματα μπορεί επίσης να είναι έκφραση ψυχολογικών στάσεων ή τραυμάτων.

Η εσωτερική δυσφορία και ο ψυχολογικός πόνος εκφράζονται με διαφορετικούς τρόπους και απαιτούν ένα περιβάλλον φροντίδας και προστασίας. Από τη σκοπιά μιας προσέγγισης που βασίζεται στη νοητικοποίηση, θα ρωτούσαμε τι έχει συμβεί στο παιδί και βιώνει τέτοιο πόνο. Έχει να κάνει με τη φροντίδα, την ασφάλεια και την προστασία, η οποία έχει χαθεί για πολλά από τα ανάδοχα παιδιά που συναντάμε στη δουλειά μας. Οι απρόβλεπτες εμπειρίες βίας, πολέμου, απώλειας και τεράστιου φόβου μπορούν να δημιουργήσουν μια βαθιά ευαλωτότητα και έλλειψη προστασίας που μπορεί να καταβάλει τα παιδιά. Πρόκειται για την αναγνώριση της τρομερής αλήθειας ότι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής και ότι βίωσαν ακραία επίπεδα ανασφάλειας και πόνου. Το καθήκον των εργαζομένων στην ανάδοχη φροντίδα - καθώς και το καθήκον των ανάδοχων γονέων - είναι να είναι εκεί, να ακούει, να αναγνωρίζει τις δυσκολίες που βιώνει το παιδί. Πρόκειται επίσης για την πίστη στις δυνατότητες του παιδιού να βρει τρόπους να εκφράσει τις ανησυχίες του με τρόπο που να κάνει τη μετάβαση από μια συμπτωματική έκφραση σε μια πιο συμβολική (μια κίνηση, μια ζωγραφιά, ένα κείμενο τραγουδιού, μια λέξη, μια αφήγηση κ.λπ.).

Από αυτή τη συζήτηση μιας κοινής πρακτικής εμπειρίας που βοηθά τους ανάδοχους γονείς να διατηρήσουν μια στάση κατανόησης απέναντι στον σωματικό πόνο, θα εξάγουμε και πάλι μερικές χρήσιμες πτυχές της επαγγελματικής στάσης των εργαζομένων στην ανάδοχη φροντίδα και των ανάδοχων γονέων:

Πτυχές της επαγγελματικής στάσης:

- να λειτουργεί ως αξιόπιστο πρόσωπο για τους ανάδοχους γονείς
 - να βοηθά τους ανάδοχους γονείς να διατηρούν ένα περιβάλλον φροντίδας και προστασίας για το παιδί
 - βοηθώντας τους ανάδοχους γονείς να παραμένουν διαθέσιμοι για το παιδί και να δείχνουν ότι το παιδί φροντίζεται
 - να βοηθήσουν για την ασφάλεια και την προστασία του παιδιού εντός της ανάδοχης οικογένειας
- προσπαθώντας να βρούμε τρόπους να μεταφράσουμε πολιτισμικά ότι τα συμπτώματα μπορεί επίσης να αποτελούν έκφραση της ψυχολογικής στάσης ή του τραύματος. Αυτό μπορεί να γίνει ιδίως με το να καταστεί σαφές ότι οι πολιτισμοί έχουν διαφορετικούς και ισοδύναμους τρόπους έκφρασης των συμπτωμάτων και με το να βοηθηθεί η συζήτηση για το πώς να κατανοηθούν τα σωματικά και λεκτικά μηνύματα του ανάδοχου παιδιού.

- έχοντας κατά νου το ερώτημα τι πρέπει να έχει συμβεί στο παιδί ώστε να βιώνει τέτοιο πόνο: όχι τόσο τι σημαίνει το σύμπτωμα, αλλά κυρίως τι μας λέει το σύμπτωμα για το τι έχει περάσει το παιδί στο παρελθόν και για το γιατί υποφέρει το παιδί προς το παρόν
- αναγνώριση της βιωμένης αλήθειας και του πόνου του παιδιού
- να αναγνωρίζει και να πιστεύει τις δυσκολίες που νιώθει το παιδί μέσα του

» Μια εκτενέστερη έκδοση αυτού του καταλόγου θα βρείτε στην ενότητα "Εργαλειοθήκη", σελ. 68.

Μετά τη ρύθμιση, τη συσχέτιση και τη νοητικοποίηση, ένα επόμενο βήμα θα ήταν ο συμβολισμός - να δοθεί νόημα σε ορισμένες συμπεριφορές, εκφράσεις και επιδράσεις που μπορεί να επηρεάζουν την ευημερία του παιδιού. Οι ακόλουθες ερωτήσεις μπορούν να βοηθήσουν στην εμβάθυνση της κατανόησης και στην εξεύρεση νέων τρόπων παρέμβασης:

Εδώ, και πάλι, πρόκειται για την αντίληψη της συναισθηματικής κατάστασης, αλλά και για τη συνοδεία των γονέων και των παιδιών που εκφράζουν κάτι (το οποίο τις περισσότερες φορές μπορεί να έχει ένα βαθύτερο, υποβόσκων λανθάνων νόημα). Το θέμα δεν είναι να βρούμε την απάντηση σε αυτό, αλλά να αναγνωρίσουμε, ότι πρόκειται για την έκφραση ενός συναισθήματος ή αναγκών, για τις οποίες δεν υπάρχουν (ακόμα) λόγια ή φωνήσεις.

Πριν από την είσοδο στο επίπεδο του αναστοχασμού (εντός των αναστοχαστικών χώρων του έργου της ανάδοχης φροντίδας), το ζητούμενο είναι να είσαι εκεί και να είσαι ανοιχτός στα σημάδια και τα σύμβολα της δυναμικής της περίπτωσης. Αυτές οι ερωτήσεις μπορούν, αργότερα, να βοηθήσουν στην εξεύρεση νοήματος σε

ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

Για εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες

1. Τι παρατηρείτε/μαθαίνετε για τα συναισθήματα και τις συγκινήσεις μέσα στην οικογένεια;
2. Τι συναισθηματικούς χώρους παρέχουν οι ανάδοχοι γονείς στο παιδί;
3. Παρέχουν οι γονείς χώρο για επικοινωνία σχετικά με τα κίνητρα, τα συναισθήματα, τις σκέψεις, τις φιλοδοξίες του ανάδοχου παιδιού;
4. Ποιες ιδιαιτερότητες συμπεριφοράς, στρατηγικές αντιμετώπισης, συμπτώματα κ.λπ. παρατηρούνται στην οικογένεια/στο παιδί;
5. Τι δραστηριότητες παρέχουν οι γονείς στο παιδί;
6. Ποιες δραστηριότητες αρέσουν στο ανάδοχο παιδί;
7. Ποιες δραστηριότητες βοηθούν ήδη το παιδί να εκφραστεί (π.χ. ζωγραφική, χορός, αθλήματα, ...);

Για ανάδοχους γονείς

8. Ως ανάδοχος γονέας, τι παρατηρείτε/μαθαίνετε για τα συναισθήματα και τα συναισθήματα του παιδιού σας;
9. Τι συναισθηματικούς χώρους έχετε στην οικογένειά σας και για το παιδί; Υπάρχει ένας χώρος όπου τα συναισθήματα μπορούν να επικοινωνηθούν μέσα στην οικογένεια; Για ορισμένα συναισθήματα και όχι για άλλα συναισθήματα;
10. Πώς επικοινωνείτε στην οικογένειά σας; Πώς μιλάτε για συναισθήματα, επιθυμίες και απώλειες;
11. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του παιδιού σας όσον αφορά τη συμπεριφορά, τις στρατηγικές αντιμετώπισης, τα συμπτώματα κ.λπ.
12. Ποιες δραστηριότητες προσφέρετε ή μοιράζεστε με το παιδί σας;
13. Ποιες δραστηριότητες αρέσουν στο παιδί σας; Ποιες είναι οι προτιμήσεις του/της;
14. Ποιες δραστηριότητες βοηθούν ήδη το παιδί να εκφραστεί (π.χ. ζωγραφική, χορός, αθλήματα, ...);

Για ανάδοχο ασυνόδευτο ανήλικο πρόσφυγα:

15. Ποιες δραστηριότητες σας αρέσουν; Ποιες προτιμήσεις έχετε;
16. Ποιες δραστηριότητες σας βοηθούν να εκφραστείτε (π.χ. ζωγραφική, χορός, αθλήματα, ...);

6. Ερχόμενοι σε επαφή με κρυφές εκφράσεις σχέσεων απωλειών και απορρύθμισης

Δεν είναι ασυνήθιστο για τους ανήλικους πρόσφυγες να ζουν με υψηλό επίπεδο ευαισθησίας στο στρες, καθώς και με μηχανισμούς μάχης, φυγής και παγώματος. Στο έκτο μέρος της εκπαίδευσης αναγνωρίζουμε τις κρυφές εκφράσεις που μπορεί να εμφανιστούν με τη μορφή σημείων ή συμπτωμάτων τραύματος και βαθύ άγχος στους ανήλικους που φροντίζουμε (van der Kolk 2014, σ. 378). Παλαιότερες εμπειρίες κατάρρευσης των σχέσεων, της ανθρώπινης παρουσίας και της αξιοπιστίας μπορούν να διαταράξουν την πραγματική σχέση αναδοχής με ξαφνικούς, συντριπτικούς και ανεξέλεγκτους τρόπους. Σε αυτές τις στιγμές, το ανάδοχο παιδί είναι γεμάτο φόβο και δυσπιστία. Τις περισσότερες φορές, αυτό το βαθύ άγχος ότι "δεν μπορεί πλέον να ανήκει σε μια οικογένεια" εκδηλώνεται με τη μορφή θυμού, απόρριψης ή άλλων συμπεριφορικών δυσκολιών. Το να τσακώνεται με τους άλλους, να αναζητά τη σύγκρουση, αλλά και να γίνεται απρόσιτο και να δείχνει συναισθηματική απόσυρση είναι εκφράσεις τραυματικών απωλειών και ταυτόχρονα τρόποι εξερεύνησης της ατομικότητάς του και αρχίζει να νιώθει ποιος είναι μετά από μια οδυνηρή περίοδο. Οι βαθιές ανασφάλειες σχετικά με μια θεμελιωδώς θετική και συνεκτική αίσθηση του εαυτού οδηγούν σε συγκρούσεις που επιτρέπουν στο παιδί να δοκιμάσει αν το νέο περιβάλλον της ανάδοχης οικογένειας είναι αρκετά στέρεο για να συγκρατήσει (Winnicott 2002, [1974]) και να περιορίσει (Bion 1990) τη συναισθηματική αναταραχή. Αυτά τα συμπτώματα συμπεριφοράς είναι συνήθως η έκφραση μιας έμμεσης και συχνά ακατανόητης ή αποσπασματικής επικοινωνίας ορισμένων πτυχών των εμπειριών του ανάδοχου παιδιού. Αυτές οι εκφράσεις και τα συμπτώματα πρέπει να γίνουν κατανοητά και να συγκρατηθούν ή να κρατηθούν από πρόσωπα προσκόλλησης και φροντίδας (ό.π. σελ. 80) - όπως οι ανάδοχοι γονείς και/ή ένας εργαζόμενος σε ανάδοχη οικογένεια - προκειμένου να δοθεί σε αυτά τα σημάδια ένα πρώτο νόημα που μπορεί να μοιραστεί με ένα πρόσωπο εμπιστοσύνης. Ωστόσο, καθώς οι ανάδοχοι γονείς μπορεί να παρασυρθούν στη δυναμική του τραύματος στη σχέση τους με το παιδί τους, χρειάζονται επίσης ένα περιβάλλον συγκράτησης - για να αποστασιοποιηθούν από τις συντριπτικές εμπειρίες και να επανακτήσουν μια στάση συναισθηματικής διαθεσιμότητας για τα ανάδοχα παιδιά τους. Σε αυτό το έργο, οι ανάδοχοι γονείς μπορούν να υποστηριχθούν και να βοηθηθούν από τον εργαζόμενο στην ανάδοχη οικογένεια. » Βλέπε εννοιολογικό μοντέλο, σελ36; 66; 71

Η εξοικείωση με τις ιδιαιτερότητες μιας παιδικής ηλικίας στην εξορία και χωρίς οικογενειακές ρίζες, η διατήρηση ενός ασφαλούς εδάφους για τη σχεσιακή συνάντηση (με την ανάδοχη οικογένεια), καθώς και οι προσεγγίσεις σχετικά με τη νοσηματοδότηση και τον συμβολισμό, μπορούν να είναι χρήσιμες για τους εργαζόμενους στην ανάδοχη οικογένεια στα σημεία 6 - 9. Εδώ θα επιχειρήσουμε την κατανόηση, η οποία πρέπει πάντα να γίνεται αντιληπτή ως μια (άπειρη) διαδικασία.

Περιορισμός

περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο στις ανθρώπινες σχέσεις (ακατέργαστες και μη λεκτικές) οι επιδράσεις φροντίζονται από τη φιγούρα φροντίδας με την έννοια του δοχείου. Ο φροντιστής αναγνωρίζει ένα αφόρητο συναίσθημα, προσπαθεί να το υπομείνει και αναζητά ένα νόημα για το συναίσθημα στο οποίο το παιδί μπορεί να αναγνωρίσει τον εαυτό του. Αναφερόμενη στην ανάπτυξη της πρώιμης σχέσης μητέρας-παιδιού, η μητέρα περιέχει τις υπαρξιακές ανάγκες του μωρού αναγνωρίζοντας και ανταποκρινόμενη με τρόπο που δίνει νόημα, έτσι ώστε η αναδυόμενη ανάγκη να γίνεται όλο και πιο υποφερτή για το μωρό και να αποκτά νόημα - η ανάγκη γίνεται επίσης κάτι που το παιδί μπορεί να αναγνωρίσει ότι ανήκει στον ίδιο του τον εαυτό (Bion, 1990).

Στο ακόλουθο παράδειγμα περίπτωσης, θα παρατηρήσουμε πώς μια συγκεκριμένη συμπεριφορά ή συνήθεια ενός ανάδοχου παιδιού μπορεί να αποτελεί έκφραση μιας βαθύτερης συναισθηματικής κατάστασης:

ΈΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Ένας ανάδοχος γονέας από τη Συρία επικοινωνήσε με έναν ανάδοχο γονέα, ο οποίος ανησυχούσε για τον ανιψιό του, ο οποίος φαινόταν να εκτελεί άψογα διάφορες εργασίες, αλλά είχε επίσης κρίσεις πανικού, συνήθως στην αρχή μιας εργασίας. Αν και ο ίδιος ο ανάδοχος γονέας πάλευε με παρόμοια συμπτώματα λόγω της δικής του τελειομανίας, προσπαθούσε να ηρεμήσει το παιδί σε στιγμές άγχους και έντασης διαβάζοντας μαζί το Κοράνι. Παρ' όλα αυτά, ζήτησε από τον ανάδοχο γονέα βοήθεια για να διδάξει στο παιδί - και να διδαχθεί ο ίδιος - πώς να αποδεχτεί να μην είναι κολλημένος στην τελειομανία.

Κατά τη διάρκεια της παρέμβασής της, η ανάδοχη γονέας συνειδητοποίησε ότι ο ανάδοχος γονέας χρειαζόταν περισσότερα: Κατάλαβε αυτή την τελειομανία ως κρυφό σημάδι των τραυματικών γεγονότων που είχαν αντιμετωπίσει τόσο το ανάδοχο παιδί όσο και ο ανάδοχος γονέας στο παρελθόν. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η φύση μιας τραυματικής εμπειρίας είναι ένα υπαρξιακό σοκ που οδηγεί σε αισθήματα αδυναμίας. Το αίσθημα αδυναμίας μπορεί να οδηγήσει ένα άτομο να "γεμίσει" αυτή τη βιωμένη έλλειψη με φιλόδοξο έλεγχο των καταστάσεων. Ακόμη περισσότερο, το αίσθημα αποξένωσης που μπορεί να προκληθεί από τραυματικά γεγονότα μπορεί να οδηγήσει σε μια προσπάθεια προσαρμογής - σε διαφορετικά περιβάλλοντα, ομάδες και (σε ένα ορισμένο

επίπεδο) στο σχολείο. Η τελειομανία μπορεί στη συνέχεια να εμφανιστεί ως μηχανισμός αντιμετώπισης των ενοχλητικών συναισθημάτων στον εσωτερικό κόσμο και της ανασφάλειας που προκαλεί το τραύμα. Ενώ οι κρίσεις πανικού του παιδιού εκδηλώθηκαν κυρίως κατά την έναρξη των εργασιών, θα μπορούσαν να σχετίζονται με τον φόβο των αβέβαιων αποτελεσμάτων που αποτελεί κοινό μέρος κάθε αφετηρίας. Στις παρεμβάσεις της με την οικογένεια, η ανάδοχος γονέας εκπαιδευσε κυρίως τον ανάδοχο γονέα να αναγνωρίζει τα συναισθήματα του παιδιού του και να αναγνωρίζει ότι αυτά είχαν τις ρίζες τους σε τραυματικά γεγονότα του παρελθόντος - παρόλο που εξακολουθούσαν να δείχνουν την επιρροή τους στην παρούσα στιγμή. Μέσω της παρέμβασής της, η εργαζόμενη στην ανάδοχη οικογένεια επηρέασε το ιδεώδες της τελειομανίας των μελών της ανάδοχης οικογένειας, πιθανότατα παρέχοντας χώρο για τα πληγωμένα συναισθήματα που δεν ήταν σε θέση να νιώσουν και να αναγνωρίσουν από μόνοι τους. Επιπλέον, συμμετέχοντας σε μια οικογενειακή παρέμβαση, η ανάδοχη φροντιστής λειτούργησε ως μάρτυρας σε αυτό που το παιδί και ο ανάδοχος πατέρας βίωναν σε συναισθηματικό επίπεδο - απλά και μόνο με την παρουσία της και με το να σκέφτονται ή να νοηματοδοτούν μαζί, δημιουργώντας ένα ουσιαστικό πλαίσιο για αυτές τις φαινομενικά εμποδιστικές τελειομανείς συμπεριφορές, έχοντας επίγνωση για κάτι που το ανάδοχο παιδί και ο ανάδοχος πατέρας βίωναν, ακόμη και αν αυτό δεν ήταν πλήρως κατανοητό ή επικοινωνημένο. Μετά από κάποιο χρονικό διάστημα συνεργασίας με την ανάδοχη οικογένεια, ο κοινωνικός λειτουργός/υπεύθυνος αναδοχής μπόρεσε ακόμη και να προετοιμάσει τον ανάδοχο πατέρα για μια ψυχολογική αξιολόγηση που ζήτησε ο πατέρας.

Σκεφτήκαμε αυτές τις ιδέες στο πλαίσιο μιας ομάδας αξιολόγησης από ομοτίμους (ομάδα παρέμβασης) με εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες. Σε αυτό το πλαίσιο μπορέσαμε να συγκεντρώσουμε τις σκέψεις μας και μπορέσαμε να προσεγγίσουμε τη διαδικασία κατανόησης του παιδιού και του περιβάλλοντός του εξετάζοντας την περίπτωση με ενσυναίσθηση και αντανakλαστικά. Η προσέγγιση στην ομάδα απαιτεί μια στάση ανοίγματος και αποδοχής αυτού που δεν είναι ακόμη κατανοητό. Έπρεπε επίσης να αναγνωρίσουμε ότι δεν μπορούμε να καταλάβουμε τα πάντα, αλλά πρέπει να αναγνωρίσουμε τουλάχιστον ότι κάτι επικοινωνείται έμμεσα. Εξάγουμε τις ακόλουθες πτυχές για την επαγγελματική στάση στο πλαίσιο της εργασίας της αναδοχής:

Πτυχές της επαγγελματικής στάσης:

- Να είσαι εκεί και να συμμετέχεις επαγγελματικά και να φροντίζεις
- Να ακούτε και να καταλαβαίνετε, ακόμη και αν δεν μπορείτε να καταλάβετε πλήρως τα πάντα.
- Να έχετε επίγνωση των κρυμμένων σημείων και των αχτίδων ελπίδας
- Δίνοντας χώρο στα πληγωμένα συναισθήματα
- Λειτουργία ως μάρτυρας
- Επίγνωση των ορίων του επαγγελματικού ρόλου
- Χρήση ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος

» Μια εκτενέστερη έκδοση αυτού του καταλόγου θα βρείτε στην ενότητα "Εργαλειοθήκη", σελ. 68.

Με αυτές τις πτυχές της επαγγελματικής στάσης κατά νου, θα μοιραστούμε μερικές εμπνευσμένες ερωτήσεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να προβληματιστούμε σχετικά με τις κρυφές εκφράσεις της απώλειας και της απορρύθμισης της σχέσης:

Θα επικεντρωθούμε στη διατήρηση μιας αναστοχαστικής στάσης που βοηθά στην κατανόηση της τρέχουσας δυναμικής και των αναγκών των ανάδοχων γονέων και των

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΕ ΑΝΉΛΘΧΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ:

Αναγνώριση της κατάστασης

- Ποιες είναι οι εντυπώσεις σας; Τι μπορείτε να παρατηρήσετε σχετικά με την εμφάνιση, τη συμπεριφορά, τον τρόπο ομιλίας και άλλες εκφραστικές πτυχές του παιδιού κ.λπ.
- Τι σας λένε οι γονείς για τη συμπεριφορά, την ομιλία, τα ενδιαφέροντα, τις ερωτήσεις του παιδιού;
- Για ποια συμπεριφορά, ομιλία, θέματα, ερωτήσεις του παιδιού ανησυχούν;
Ποιες είναι οι στρατηγικές αντιμετώπισης του παιδιού (βοηθητικές/εμποδιστικές);

Προσέγγιση για την κατανόηση της

- Τι γνωρίζουμε για το παιδί;
 - Τι αρέσει ή δεν αρέσει στο παιδί; Τι θέλει να επιτύχει το παιδί;
 - Για ποιες δυσκολίες γνωρίζουμε (π.χ. μια συγκεκριμένη εργασία, φιλίες κ.λπ.);
 - Τι γνωρίζουμε για την παρελθούσα/παρούσα κατάσταση του παιδιού;
- Ποιο μπορεί να είναι το υποκείμενο κίνητρο για τη συμπεριφορά, την ομιλία, τα θέματα, τις ερωτήσεις του παιδιού;
 - Σε ποιες στιγμές μπορεί να παρατηρηθεί μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, τρόπος ομιλίας και συμπεριφοράς, συγκεκριμένα θέματα και ερωτήσεις του παιδιού; (Ίσως επίσης: πώς αρχίζει/τελειώνει;)
 - Ποιες αφορμές για δύσκολη συμπεριφορά μπορούν να εντοπιστούν;
 - Πώς επηρεάζει τους γονείς η συμπεριφορά, η ομιλία, τα ενδιαφέροντα, τα θέματα, οι ερωτήσεις του παιδιού;
 - Πώς η συμπεριφορά, η ομιλία, τα ενδιαφέροντα, τα θέματα, οι ερωτήσεις του παιδιού επηρεάζουν εμάς τους εργαζόμενους στην αναδοχή;

Πιθανοί τρόποι παρέμβασης:

- Πλαισίωση, συγκράτηση, αναγνώριση και κατονομασία της συμπεριφοράς (π.χ. "Βλέπω ότι προσπαθείς

7. Βιοψυχοκοινωνικοί βρόχοι

Στο έβδομο μέρος της κατάρτισης, εξετάζουμε πιο προσεκτικά τους βιοψυχοκοινωνικούς κύκλους που σχετίζονται με το σύνθετο σχεσιακό τραύμα (van der Kolk 2014). Στο πλαίσιο της θεραπευτικής αναδοχής, τα παιδιά μπορούν να μάθουν να αναγνωρίζουν την εσωτερική τους αναταραχή και να αρχίσουν να εξερευνούν νέους τρόπους συμπεριφοράς και σχέσης, καθώς και νέους τρόπους αυτορρύθμισης. Ωστόσο, οποιαδήποτε πρόοδος προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης ή των σχέσεων προσκόλλησης θα δοκιμαστεί σοβαρά ή θα ματαιωθεί από τον πανταχού παρόντα φόβο του ανάδοχου παιδιού να μείνει και πάλι μόνο του. Τα παιδιά αυτά μπορεί να παγιδευτούν σε μια "βιοψυχοκοινωνική παγίδα": το βιολογικά εδραιωμένο υπερφορτωμένο σύστημα άγχους και η υπερ-επιφυλακτικότητα οδηγούν σε ψυχολογικές και κοινωνικές δυσκολίες, οι οποίες με τη σειρά τους οδηγούν σε ακόμη περισσότερο άγχος, άγχος και υπερ-επιφυλακτικότητα λόγω απειλών κ.λπ. » βλ. *εννοιολογικό μοντέλο*, σ. 46- 71 επ.

Βιοψυχοκοινωνικοί βρόχοι

περιγράφουν μια εσωτερική κατάσταση, την οποία βιώνουν συχνότερα τα παιδιά που έχουν υποστεί τραύματα στις πρωτογενείς σχέσεις προσκόλλησης ή οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που έχουν υποστεί απανθρωπισμό κατά τη διάρκεια της φυγής τους προς την εξορία. Ένα υψηλό επίπεδο στρες καθώς και μια αυξημένη ευαισθησία στο στρες μπορεί να οδηγήσει σε υψηλότερο επίπεδο διέγερσης και αντιδραστικότητας σε εσωτερικά και εξωτερικά ερεθίσματα. Αυτό με τη σειρά του οδηγεί σε ψυχικές και κοινωνικές δυσκολίες που εντείνουν το άγχος και την υπεραναστάτωση και μπορεί να οδηγήσουν σε μια βιοψυχοκοινωνική παγίδα (van der Kolk, 2014).

Η εξεύρεση διεξόδου από τον φαύλο κύκλο του βιοψυχοκοινωνικού βρόχου στον οποίο έχει παγιδευτεί το παιδί δεν είναι εύκολη υπόθεση, αλλά είναι ζωτικής σημασίας. Πρέπει να γίνει σε ασφαλές έδαφος και επομένως σε μια ασφαλή σχέση με τους ανάδοχους γονείς και τους εργαζόμενους στην ανάδοχη οικογένεια. Μια αξιόπιστη σχέση αποτελεί τη βάση για τα αναπτυξιακά καθήκοντα του ανάδοχου παιδιού. Έχουμε ήδη μάθει ότι μια ασφαλής βάση αποτελείται από αξιόπιστους φροντιστές που έχουν μάθει να ρυθμίζουν και να συγκρατούν τα μη ανεκτά συναισθήματα. Το να είσαι μέρος μιας σχέσης προσκόλλησης σημαίνει να είσαι μέρος μιας δυναμικής σχέσης που είναι εγγενώς πολύπλοκη και δεν είναι πάντα κατανοητή. Αλλά για έναν ασυνόδευτο ανήλικο πρόσφυγα, πρόκειται επίσης για την αναγνώριση κρυφών εκφράσεων και λανθανόντων σημάτων απώλειας, εγκατάλειψης και τραύματος, ορισμένα από τα οποία μπορούν να κατανοηθούν πληρέστερα μόνο αργότερα στη ζωή.

Όσον αφορά την προσπάθεια κατανόησης, το σημείο αυτό αφορά τη συνειδητοποίηση ότι η έκφραση μπορεί να βασίζεται σε βαθύτερα, κρυμμένα θέματα που μπορεί να σχετίζονται με την απώλεια, την παραμέληση και το τραύμα.

Η ακόλουθη βινιέτα απεικονίζει τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να εντοπιστούν αυτοί οι κύκλοι:

ΈΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ

Μετά από μια μακρά διαδικασία αναμονής και πολλές γραφειοκρατικές διαδικασίες, η Μαρία και ο σύζυγός της συνάντησαν για πρώτη φορά το πρώτο τους παιδί, τον θετό τους γιο 15 ετών. Αντί να είναι χαρούμενη που επιτέλους συναντήθηκαν, μας λέει: "Ένωσα μίσος λίγο πριν τον συναντήσω για πρώτη φορά".

Το να νιώθει μίσος ή οποιαδήποτε αρνητική αντίδραση για ένα πολυαναμενόμενο παιδί που μπαίνει στη ζωή της και του συζύγου της φαίνεται αρχικά αντιφατικό. Επιπλέον, αυτή η αντίδραση μίσους μπορεί να συνοδεύεται από αισθήματα ενοχής και ντροπής. Η αλήθεια είναι ότι αυτό ήταν ένα από τα πρώτα συναισθήματα που βίωσε η νεαρή μητέρα - μια συναισθηματική πραγματικότητα που δεν αποτελεί έκπληξη από ψυχαναλυτική άποψη: πρόκειται για στιγμές συναισθηματικής αμφιθυμίας που αποτελούν μέρος της γονεϊκότητας. Για μια μητέρα (ή για τους γονείς), όχι μόνο ένα νεογέννητο παιδί που μεγαλώνει στο σώμα της μητέρας, αλλά και ένας έφηβος με μια ολόκληρη παιδική ηλικία που έχει ήδη ζήσει, συμβολίζει ένα εντελώς νέο και άγνωστο πρόσωπο που εισέρχεται στην οικογενειακή ζωή. Αντιπροσωπεύει μια υπαρξιακή αλλαγή σε σχέση με ό,τι έχει προηγηθεί. Ένα μωρό που γεννιέται σε μια οικογένεια σημαίνει αλλαγή: οι γονείς πρέπει να αναδιοργανωθούν και να κάνουν χώρο για το παιδί. Το παράδειγμα της Μαρίας, η οποία μίλησε για το αίσθημα μίσους που ένιωσε όταν συνάντησε για πρώτη φορά το θετό της παιδί, μας διδάσκει να αποδεχτούμε την ασάφεια της ανθρώπινης ζωής, στην οποία θετικές και αρνητικές συναισθηματικές καταστάσεις μπορούν να εμφανιστούν ταυτόχρονα (Meurs et al. 2019). Παρόλο που η έκφραση μίσους ή επιθετικότητας μπορεί να φαίνεται αντιφατική, είναι ένας τρόπος έκφρασης των έντονων συναισθημάτων μιας γυναίκας σχετικά με την υπαρξιακή αλλαγή του να γίνει (ανάδοχη) μητέρα. Η ακρόαση και η παροχή χώρου στα συναισθήματα που νιώθει δίνει στο άτομο

την ευκαιρία να νιώσει, να εκφράσει και να αναγνωρίσει τα συναισθήματά του προκειμένου να τα επεξεργαστεί. Η επαγγελματική στάση του λειτουργού της αναδοχής λειτουργεί ως δοχείο και καθρέφτης για τα έντονα συναισθήματα των ανάδοχων οικογενειών και των παιδιών τους. Επιπλέον, η παρουσία ενός κοινωνικού λειτουργού μπορεί να βοηθήσει στην απόκτηση μιας μετα-προοπτικής της δυναμικής της οικογένειας, η οποία μπορεί να επισκιάζεται από έντονα συναισθήματα. Ενώ εμπλέκεται συναισθηματικά κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής συνάντησης, ο εργαζόμενος στην ανάδοχη οικογένεια πρέπει να έχει επίγνωση του δικού του ρόλου μέσα σε ένα οικογενειακό σύστημα, προκειμένου να βοηθήσει στον εντοπισμό σημείων ή ευκαιριών ρύθμισης που μπορούν να αντανakλαστούν ή να κοινοποιηθούν στους γονείς.

Η ενσυναίσθηση της σχέσης και η υποστήριξη των ανάδοχων γονέων ακόμη και σε στιγμές που αποδεικνύονται συγκρουσιακές και δύσκολες, απαιτεί επαγγελματική στάση. Σκεφτόμαστε στιγμές φιλοδοξίας: να θέλεις να ανοίξεις την οικογένειά σου σε ένα ανάδοχο παιδί και ταυτόχρονα να νιώθεις ότι δεν θέλεις, ή να θέλεις ένα ανάδοχο παιδί και ταυτόχρονα να έχεις στιγμές θυμού για την εξάντληση, τις διεκδικήσεις ενός παιδιού και τους αγώνες που πρέπει να περάσει ένα παιδί που έχει τραυματιστεί από τη φυγή, ένα παιδί που είναι επίσης πολύ πιστό στους βιολογικούς γονείς (αμφιθυμίες). Σχετικά με την επαγγελματική στάση, συνοψίζουμε τις ακόλουθες πτυχές:

Πτυχές της επαγγελματικής στάσης:

- ακρόαση και παραχώρηση χώρου σε επώδυνα συναισθήματα και αντιφατικά συναισθήματα
- λειτουργώντας ως δοχείο και βοηθώντας στην εξεύρεση λέξεων για εκφρασμένα ή ακόμη και υποβόσκοντα ταυτόχρονα αντιφατικά συναισθήματα έντονης έντασης
- να έχετε επίγνωση του δικού σας ρόλου μέσα σε ένα οικογενειακό σύστημα- ο εργαζόμενος στην αναδοχή είναι εκείνος που μεσολαβεί βοηθώντας τους ανθρώπους να επανασυνδεθούν, βοηθώντας να κατανοήσουν τις αμφιθυμίες και τις πολύ δύσκολες στιγμές στη διαδικασία της αναδοχής ως φυσιολογικές διαδικασίες στις πολύπλοκες ανθρώπινες σχέσεις
- εντοπισμός σημείων ρύθμισης που πρέπει να παραδοθούν στους γονείς, για παράδειγμα στιγμές που δείχνουν πώς τα μέλη της ανάδοχης οικογένειας (γονείς) προσπαθούν να κατανοήσουν τις δύσκολες στιγμές τους και εκείνες των άλλων (μεταξύ των οποίων και το ανάδοχο παιδί)
- βοηθώντας με τον εντοπισμό υποστηρικτικών συστημάτων και αλληλεπιδράσεων (όπως μια γονική ανταλλαγή, υποστήριξη από ομότιμους προς ομότιμους για το παιδί, στιγμές απόλαυσης μιας δραστηριότητας εν μέσω συγκρουσιακής φάσης στον οικογενειακό κύκλο κ.λπ.)

» Μια εκτενέστερη έκδοση αυτού του καταλόγου θα βρείτε στην ενότητα "Εργαλειοθήκη", σελ. 68.

Για τον περαιτέρω προβληματισμό και τη διαδικασία κατανόησης, θα θέλαμε να προσφέρουμε τα ακόλουθα ερωτήματα για έμπνευση, τα οποία μπορούμε να συνοψίσουμε σε τρία επίπεδα κατανόησης:

Ορισμένες από αυτές τις ερωτήσεις μπορεί να είναι χρήσιμες για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες ώστε να βρουν μια νέα οπτική γωνία κατά τη διάρκεια του αναστοχασμού σε ένα χώρο αναστοχασμού (π.χ. εποπτεία) και μπορεί να δώσουν κάποια έμπνευση.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΕ ΑΝ΄ΑΔΟΧΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ:

Αναγνωρίζοντας την κατάσταση:

- a) Ποιες είναι οι πρώτες σας εντυπώσεις;
- b) Τι μπορούμε να παρατηρήσουμε σχετικά με τη δυναμική γονέα-παιδιού στην ανάδοχη οικογένεια;
- c) Τι μαθαίνουμε για τις στιγμές εμπιστοσύνης ή/και σύγκρουσης στη δυναμική γονέα-παιδιού;
- d) Πώς περιγράφουν οι γονείς τις στιγμές σύγκρουσης (όσον αφορά την εγγύτητα και την απόσταση);

Προσέγγιση για την κατανόηση της κατάστασης:

- Ποιο θα μπορούσε να είναι το νόημα μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς, ορισμένων λέξεων, θεμάτων και ζητημάτων που εγείρονται από το παιδί, ερωτήσεων του παιδιού;
- Πώς θα μπορούσε να περιγραφεί η σχέση μεταξύ γονέων και παιδιού;
 - Σε ποιες στιγμές παρατηρείτε/σας λένε οι γονείς για απόσταση, απόρριψη, δυσπιστία προς το παιδί;
 - Ποια είναι τα εναύσματα;
 - Πώς επηρεάζει η απόρριψη ή η δυσπιστία του παιδιού τους γονείς;
 - Σε ποιες στιγμές βοήθησε η παύση;
 - Σε ποιες στιγμές αποκαταστάθηκε η σχέση;
 - Τι συνέβαλε στην αποκατάσταση της σχέσης μεταξύ ανάδοχων γονέων και ανάδοχου παιδιού, αλλά και τελικά μεταξύ αναδόχου και ανάδοχης οικογένειας;

Πιθανοί τρόποι παρέμβασης:

- Ποιες συμβουλές για τη ρύθμιση μπορούν να δοθούν στους γονείς;
- Τι είδους χώρος για γονική ανταλλαγή μπορεί να είναι χρήσιμος;
- Τι είδους ανταλλαγή, περιορισμός και αναστοχασμός θα μπορούσαν να βοηθήσουν τους ανάδοχους γονείς (να ανακτήσουν εσωτερικούς πόρους, να παραμείνουν σταθεροί στη σχέση τους με το παιδί τους);
- Τι μπορεί να είναι ένας ασφαλής χώρος για το παιδί; Τι θα μπορούσε να το βοηθήσει να ρυθμιστεί και να βρει προσανατολισμό και εμπιστοσύνη στη σχέση με τους ανάδοχους γονείς του; Πώς μπορούν οι γονείς να αντανακλούν τα εκφρασμένα συναισθήματα του παιδιού;

8. Ταυτότητα και αυτονομία

Στο όγδοο μέρος αυτής της κατάρτισης, πρέπει να αναγνωρίσουμε τις ιδιαιτερότητες της ανάπτυξης των παιδιών για να κατανοήσουμε την αναζήτηση ταυτότητας και αυτονομίας, η οποία θα είναι ακόμη πιο δύσκολη για ορισμένους ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες που έχουν βιώσει τη διακοπή και την απομάκρυνση από τις σχέσεις τους ή τη διάλυση των σχέσεων στο πλαίσιο της

Όσον αφορά την κατανόηση, οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες που συνοδεύουν τους γονείς επικεντρώνονται στην αναγνώριση της αναζήτησης ταυτότητας, η οποία μπορεί να συσσωρεύεται για τα ανάδοχα παιδιά και τους νέους με τις

φυγής και της εξορίας. Τα σύνθετα τραυματισμένα παιδιά βρίσκονται αντιμέτωπα με την πρόκληση της ενσωμάτωσης των εμπειριών της ρήξης, της μη διαθεσιμότητας και της απώλειας των σχέσεων προσκόλλησης (Vliegen et al. 2023). Πρέπει επίσης να ενσωματώσουν τις ασυνέπειες, την ασάφεια και τις ανολοκλήρωτες διαδικασίες στην ιστορία της ζωής τους. Έρχονται επίσης αντιμέτωποι με πολλές στιγμές ανεπίλυτης θλίψης για σωρευτικές και συχνά ανεπανόρθωτες απώλειες ή χωρισμούς για τις οποίες νιώθουν ενοχές. Και συν τοις άλλοις, μερικές φορές έχουν βιώσει εμπειρίες απάνθρωπης μεταχείρισης. Ως εκ τούτου, είναι πολύ ευαίσθητοι στα παραμικρά σημάδια πιθανών νέων απωλειών στη συναισθηματική διαθεσιμότητα. Ταυτόχρονα, διακατέχονται από μια βαθιά αίσθηση ότι δεν ανήκουν πραγματικά ή δεν αξίζουν την αγάπη, τη γενναιοδωρία και τη φροντίδα των άλλων, των ανάδοχων γονέων, των δασκάλων, των αναδόχων κ.λπ.) (ό.π., σ. 11 επ.). Στην εφηβεία, τα επώδυνα αυτά συναισθήματα εντείνονται, διότι κατά την αναπτυξιακή φάση της εφηβείας συντελούνται υπαρξιακές αλλαγές μέσα από απαιτητικά αναπτυξιακά καθήκοντα που μπορούν να συνοψιστούν ως εξής

- Είναι μια φάση κατά την οποία ο νέος πρέπει να βρει τη θέση του μέσα στη διαγενεακή γραμμή στο οικογενειακό του σύστημα και σε σχέση με τους γονείς του μέσω διαπραγματεύσεων ή/και συγκρούσεων- η εύρεση της δικής του θέσης σε αυτή τη διαγενεακή προοπτική απαιτεί επίσης στιγμές αγώνα, σύγκρουσης, επιθετικότητας. Μόνο όταν αυτές οι στιγμές γίνουν αποδεκτές και ξεπεραστούν, ο νέος μπορεί να βρει μια νέα αίσθηση αυτονομίας (Erikson 1973 [1959], σ. 106 επ.).
- Πρόκειται για μια φάση κατά την οποία το σεξουαλικά ωριμάζον σώμα πρέπει να ενσωματωθεί στην αυτοεικόνα του εφήβου- η αυτοεικόνα από την πρώιμη παιδική ηλικία πρέπει να επανεπεξεργαστεί ή να ανακατασκευαστεί και περιλαμβάνει επίσης ένα στοιχείο σεξουαλικότητας και φύλου (μια σεξουαλική και έμφυλη ταυτότητα)

- Σύμφωνα με τον Erik H. Erikson, το κύριο αναπτυξιακό καθήκον της εφηβείας είναι η διαμόρφωση της ταυτότητας (ό.π., σ. 107)- όπως βλέπουμε, οι σημερινοί έφηβοι μπορεί να έχουν δυσκολίες με το σεξουαλικό ή έμφυλο στοιχείο της ταυτότητας ή/και με τις δι- ή πολυπολιτισμικές ταυτίσεις μέσα στον εαυτό τους.

Είναι μια φάση κατά την οποία ο νέος πρέπει να αντιμετωπίσει τις συναισθηματικές συνέπειες της γνωστικής ανάπτυξης αποκτώντας μια μετα-προοπτική για να κατανοήσει καλύτερα την πορεία της ζωής του μέχρι τώρα. Τα παιδιά και οι νέοι που έχουν βιώσει τεράστιες απώλειες και καταρρεύσεις στη ζωή τους θα διαπιστώσουν τελικά ότι είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να ελέγξουν τον πόνο τους: στην εφηβεία, καταλαβαίνουν καλύτερα και βλέπουν πιο καθαρά τι έχει συμβεί στη ζωή τους, αλλά συναισθηματικά, αυτή η μεγαλύτερη γνώση της ζωής τους μπορεί να προκαλέσει δυσκολίες. Λόγω του ασυγχρονισμού της συναισθηματικής και της γνωστικής ανάπτυξης (προχωρούν γρήγορα στο γνωστικό επίπεδο, αλλά συναισθηματικά είναι ακόμη πιο ανώριμοι), επειδή οι εμπειρίες του παρελθόντος γίνονται αντιληπτές με διαφορετικό τρόπο με το πέρασμα του χρόνου ή λόγω της μεγαλύτερης συνειδητοποίησης της υπαρξιακής ρήξης που συνοδεύει τα τραυματικά γεγονότα, ένας έφηβος που έχει βιώσει αντιξοότητες μπορεί να υποφέρει από επιπτώσεις που δεν μπορεί να εντάξει στο πλαίσιο ή να κατανοήσει.

Ενώ η αποδοχή του αναπτυξιακού καθήκοντος του αποχωρισμού από τους γονείς της πρώιμης παιδικής ηλικίας (και της επαναπροσέγγισης του εαυτού τους με νέο τρόπο κατά την εφηβεία) αποτελεί κρίσιμο μέρος της φυσιολογικής ανάπτυξης των παιδιών και των νέων, στο πλαίσιο της εξορίας και στο πλαίσιο της αναδοχής ενός ασυνόδευτου ανήλικου πρόσφυγα αντιμετωπίζεται υπό διαφορετικό πρίσμα. Η επίτευξη μεγαλύτερης αυτονομίας κατά την εφηβεία σημαίνει ότι οι ανάδοχοι νέοι θα επιδιώξουν να αποχωριστούν τους ανάδοχους γονείς τους, ακόμη και αν αυτοί οι ανάδοχοι γονείς αποτελούσαν μέχρι τώρα μια σταθερή και ασφαλή βάση για το παιδί. Εξαιτίας αυτής της τάσης να αγωνίζονται για αυτονομία στη σχέση με τον ανάδοχο, η σχέση μπορεί να γίνει πολύ συγκρουσιακή ή αμφίσημη. Αυτές οι συγκρούσεις σχετικά με την αυτονομία (π.χ. όταν λένε ότι θέλουν να εγκαταλείψουν την ανάδοχη οικογένεια και να ζήσουν μόνοι τους) εκφράζονται μερικές φορές από πληγωμένα και ευάλωτα ανάδοχα παιδιά σε αιχμηρό σημείο, σε σημείο που οι ανάδοχοι γονείς δεν ξέρουν πλέον τι μπορούν να κάνουν σωστά για το ανάδοχο παιδί τους. » [βλ. εννοιολογικό μοντέλο, σελ. 72 επ., 73 επ.](#)

Το ακόλουθο παράδειγμα περίπτωσης μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση της πολυπλοκότητας της εύρεσης αυτονομίας και ταυτότητας ως νεαρό παιδί σε ανάδοχη οικογένεια. Τι χρειάζεται για να βοηθηθεί το παιδί και τα μέλη της οικογένειάς του εκείνη τη στιγμή;

ΈΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ:

Η Nashma, 15 ετών, η οποία ζει στην Ευρώπη με τον θείο της από τη Συρία, σταμάτησε να πηγαίνει στο σχολείο μετά από εκφοβισμό λόγω του χιτζάμπ της. Μετά από λίγο καιρό απομονώθηκε στο δωμάτιό της και δεν ήθελε να κάνει τίποτα. Στο πλαίσιο μιας παρέμβασης, ένας εργαζόμενος σε ανάδοχη οικογένεια ήρθε στο σπίτι της οικογένειας για να μιλήσει στους γονείς για το θέμα αυτό, όπου συνάντησε για πρώτη φορά τη Nashma. Όταν η εργαζόμενη τη ρώτησε πώς ήταν, το κορίτσι είπε ότι ήταν λυπημένο και μίλησε για τον εκφοβισμό που είχε βιώσει στο σχολείο. Στη συνέχεια είπε στην εργαζόμενη στην ανάδοχη οικογένεια ότι μάθαινε τη νέα γλώσσα μέσω μιας εφαρμογής στο τηλέφωνό της. Ο ανάδοχος γονέας (ο οποίος είναι επίσης ο θείος της) έγινε νευρικός και θέλησε να απαντήσει σε αυτή την αδικία του εκφοβισμού πηγαίνοντας στο σχολείο του κοριτσιού για να το υπερασπιστεί από τους νταήδες. Η κοινωνική λειτουργός, η οποία κατανόησε την ένταση των γονέων και την κατάσταση του κοριτσιού, επέμεινε να συνοδεύσει τον γονέα κατά τη διάρκεια της παρέμβασης στο σχολείο (η οποία κανονικά είναι υπόθεση μόνο του νόμιμου κηδεμόνα του κοριτσιού). Κατά τη διάρκεια της συζήτησής τους, κατέστη σαφές ότι ο δάσκαλος φαινόταν να παρεξηγεί το χιτζάμπ του κοριτσιού ως "χειμωνιάτικα ρούχα". Εκείνη τη στιγμή, η ανάδοχος εργαζόμενη ήρθε επίσης αντιμέτωπη με την πολιτισμική άγνοια της ίδιας της δασκάλας, με την έννοια ότι δεν είχε ιδέα για πιθανές άλλες σημασίες που θα μπορούσε να έχει το χιτζάμπ για το κορίτσι αυτό. Καθώς συνεχιζόταν η επικοινωνία μεταξύ του γονέα, της δασκάλας και της ανάδοχης λειτουργού, μπορούσαν να προκύψουν νέες σημασίες για το χιτζάμπ. Στη συνέχεια, ο δάσκαλος υιοθέτησε επίσης μια διαφορετική στάση απέναντι στον περιορισμό των αντιδράσεων των άλλων μαθητών σχετικά με το χιτζάμπ αυτού του κοριτσιού. Αυτό οδήγησε σε μεγαλύτερη

αναγνώριση ενός σημαντικού μέρους της αίσθησης του εαυτού της. Μετά από κάποιο χρονικό διάστημα, το κορίτσι επέστρεψε στο σχολείο.

Ένα από τα πρώτα πράγματα που μπορούμε να δούμε σε αυτή την περίπτωση είναι πόσο σημαντικό είναι για έναν έφηβο να κρατήσει ή να ξαναβρεί ένα σύμβολο πολιτισμικής ένταξης (όπως το χιτζάμπ του κοριτσιού). Με τον εκφοβισμό και την παρεξήγηση, το κορίτσι ήρθε αντιμέτωπο με το αίσθημα της διαφορετικότητας από την κουλτούρα της πλειοψηφίας στο σχολείο. Αυτό το μήνυμα μεταφέρθηκε από τα μέλη της τάξης και, ακόμη πιο εκπληκτικά, από τον καθηγητή, ο οποίος πέρασε το χιτζάμπ για κασκόλ που μπορεί να φορούσε το κορίτσι ως μέρος του χειμωνιάτικου ρουχισμού της. Δυστυχώς, αυτό που παρεξηγήθηκε είναι το υποκείμενο μήνυμα: η έκφραση της διαφορετικότητας του κοριτσιού. Μέσω αυτού, η ευάλωτη αίσθηση του εαυτού της (τυπική για τους νέους στα μέσα της εφηβείας) επιδεινώθηκε, και αυτό θα μπορούσε να την κάνει να αισθανθεί ξένη - ένα συναίσθημα που αποτελεί ήδη μέρος μιας μεταναστευτικής διαδικασίας και της επισημαίνεται ξανά. Η αντιπαράθεση με αυτό το περιβάλλον αποκλεισμού οδήγησε στο σημείο όπου το κορίτσι σταμάτησε να πηγαίνει σχολείο και απομονώθηκε. Στη συνάντηση μεταξύ του κοριτσιού και της κοινωνικής λειτουργού της αναδοχής, η οποία ρωτούσε ευγενικά για την ευημερία της, μπορούμε να παρατηρήσουμε τη σημασία αυτής της πολύ απλής, αλλά θεμελιώδους ερώτησης. Είναι σημαντικό να εκτιμηθεί αυτή η στιγμή της συνάντησης (Stern 2005), η οποία αποτελεί τη βάση για μια σχεσιακή συνάντηση στην οποία το κορίτσι μπορεί να βιώσει την εμπειρία ότι "την βλέπουν, την ακούνε και την καταλαβαίνουν". Επιπλέον, αυτή η στιγμή της αναγνώρισης μπορεί να αποτελέσει τη βάση για μια σχέση και μια αίσθηση του ανήκειν. Με ψυχραιμία και γνώση των ιδιαίτερων δομών του συστήματος αναδοχής, η λειτουργός αναδοχής μπόρεσε να βρει έναν τρόπο να συμμετάσχει στη σχολική παρέμβαση - ως ασφάλεια στο παρασκήνιο (Mahler 1975) για το κορίτσι, καθώς και για τον θείο της, ο οποίος φάνηκε να έχει πυροδοτηθεί από την αδικία, αφού και ο ίδιος είχε βιώσει τη φυγή και την αναγκαστική μετανάστευση σε άλλο περιβάλλον. Εκτός από αυτή τη συναισθηματική ασφάλεια στο παρασκήνιο της κοινωνικής λειτουργού εκείνη τη στιγμή, κατάφερε επίσης να λειτουργήσει ως πολιτισμικός διαμεσολαβητής μεταξύ

της ανάδοχης οικογένειας και της δασκάλας, η οποία φαινόταν να μην έχει πρόσβαση στο πολιτισμικό υπόβαθρο της μαθήτριάς της. Η πολιτισμική ευαισθησία εκ μέρους της λειτουργού σημαίνει εδώ πρώτα απ' όλα μια στάση του τύπου "ας μάθουμε τι άλλο μπορεί να σημαίνει το χιτζάμπ γι' αυτό το κορίτσι και την οικογένειά του", ενδεχομένως πολύ διαφορετικές έννοιες από αυτές που δίνει η δασκάλα. Επομένως, δεν πρόκειται για το ζήτημα ότι ο εργαζόμενος στην ανάδοχη οικογένεια πρέπει να γνωρίζει όλες αυτές τις πιθανές σημασίες- ο εργαζόμενος στην ανάδοχη οικογένεια πρέπει να ενστερνιστεί μια στάση ότι δεν μπορεί να πει εκ των προτέρων τι σημαίνει (= στάση μη γνώσης), ότι δεν είναι σίγουρος ότι ο δάσκαλος έχει δίκιο και ότι πρέπει επομένως να ακούσουμε τη σημασία που δίνει ο ενδιαφερόμενος (= στάση πολιτισμικής ταπεινότητας του εργαζόμενου στην ανάδοχη οικογένεια).

Σε αυτή την περίπτωση, θα επισημάνουμε τις πτυχές που πιστεύουμε ότι είναι θεμελιώδεις για την υποστήριξη των ανάδοχων γονέων στην παροχή υποστήριξης και ελευθερίας στα παιδιά και τους νέους τους:

Πτυχές της επαγγελματικής στάσης:

- διεκδίκηση και φροντίδα για την ευημερία του εξυπηρετούμενου
- αναγνώριση της στιγμής της συνάντησης
- δημιουργία βάσης για μια σχεσιακή συνάντηση
- παροχή βάσης για τη σύνδεση και το αίσθημα του ανήκειν
- απόκτηση γνώσεων σχετικά με τις ειδικές δομές του συστήματος εργασίας της ανάδοχης φροντίδας
- να λειτουργεί ως ασφάλεια στο παρασκήνιο
- εάν είναι απαραίτητο και χρήσιμο, να λειτουργεί ως πολιτιστικός διαμεσολαβητής μεταξύ της ανάδοχης οικογένειας και άλλων πλαισίων

» Μια εκτενέστερη έκδοση αυτού του καταλόγου θα βρείτε στην ενότητα "Εργαλειοθήκη", σελ. 68.

Και πάλι, ορισμένες από αυτές τις ερωτήσεις μπορεί να είναι χρήσιμες για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες ώστε να τις χρησιμοποιήσουν σε χώρους αναστοχασμού και να τις χρησιμοποιήσουν ως πηγή έμπνευσης, ενώ προσεγγίζουν την απόκτηση μεγαλύτερης προοπτικής για μια δυναμική περίπτωση.

Η αναζήτηση τρόπων υποστήριξης των ανάδοχων γονέων και των ανάδοχων παιδιών είναι επίσης μια αναζήτηση κατανόησης, ξεκινώντας από μια στάση απορίας και άγνοιας. Αυτό θα καταστεί δυνατό μόνο με μια στοχαστική και συγκρατημένη στάση από τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες και τους ανάδοχους γονείς. Ο παρακάτω κατάλογος των τριών επιπέδων βαθύτερης κατανόησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως έμπνευση:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΕ ΑΝ΄ΑΔΟΧΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ:

Αναγνωρίζοντας την κατάσταση:

- Ποιες είναι οι πρώτες σας εντυπώσεις; Τι μπορείτε να παρατηρήσετε από την εμφάνιση, τη συμπεριφορά, τη γλώσσα, τα θέματα, τις ερωτήσεις κ.λπ. του παιδιού;
- Πώς μπορούμε να καταλάβουμε σε ποιο στάδιο ανάπτυξης βρίσκεται το παιδί; Ποιες τρέχουσες αναπτυξιακές εργασίες φαίνονται σχετικές; Πώς συνδυάζονται οι αποχωρισμοί και οι προσπάθειες για ένταξη από έναν έφηβο με υπόβαθρο εξορίας και ενδεχομένως τραύματος;
- Τι γνωρίζουμε για το παρελθόν του παιδιού;
- Ποια είναι η δυναμική του παιδιού-γονέα στην ανάδοχη οικογένεια;
- Ποιες αμφιθυμίες μπορούμε να δούμε; Σε ποιες στιγμές προκύπτουν συγκρούσεις;

Προσεγγίσεις για την καλύτερη κατανόηση της κατάστασης:

- Ποιες προσπάθειες ή δυσκολίες υπάρχουν για την ανάκτηση της αυτονομίας; Πώς μπορούμε να παρατηρήσουμε την αποστασιοποίηση και την καθησύχαση μεταξύ των μελών της οικογένειας;
- Τι γνωρίζουμε για τις προσπάθειες του παιδιού/νέου να αυτονομηθεί;
- Πώς αντιλαμβάνονται οι γονείς τις προσπάθειες διαχωρισμού; Πώς παρέχουν μια ασφαλή βάση για να εξερευνήσει το παιδί/νέος την αυτονομία;
- Τι γνωρίζουμε για τους συνομηλίκους, τους φίλους, τις δραστηριότητες, τα χόμπι του παιδιού;
- Τι επιθυμεί το παιδί/νέος; Ποιες είναι οι ευχές/επιθυμίες του και οι ανησυχίες του;
- Τι γνωρίζουμε για τους φόβους ή τις ανασφάλειές τους;

Πιθανοί τρόποι παρέμβασης:

- Ανταλλαγή σχετικά με τη γονεϊκότητα αυτή καθαυτή, αλλά επιπλέον με τη γονεϊκότητα σε στιγμές έντονων συναισθημάτων και αμφιθυμιών που βιώνει ο ανάδοχος νέος.
- Ανταλλαγή σχετικά με τις δυναμικές που σχετίζονται με την εξορία και το τραύμα και τις κρίσιμες στιγμές της
 - Πώς να αναγνωρίσουμε ότι η αυτονομία μπορεί να επιτευχθεί μόνο σε σχέση με τους (ανάδοχους) γονείς; Και εμπιστεύονται οι ανάδοχοι γονείς τις επιδιώξεις του ανάδοχου παιδιού για αυτονομία;
 - Πώς βιώνετε την εμπιστοσύνη (θέματα) και τη γονική ευθύνη;
 - Πώς παρατηρείτε και τελικά ενισχύετε τις προσπάθειες αυτονομίας του ανάδοχου παιδιού; Ποιες επιδράσεις εμφανίζονται;
 - Πώς βιώνετε τη λεπτή γραμμή μεταξύ εγγύτητας και απόστασης;
 - Πώς παρατηρείτε την ανάπτυξη της ταυτότητας του (ανάδοχου) παιδιού σας; Σε ποιες πτυχές βλέπετε ανάπτυξη και πού βλέπετε δυσκολίες;
 - Πώς μπορεί ένας εργαζόμενος σε ανάδοχη οικογένεια καθώς και ένας ανάδοχος γονέας να βοηθήσει το ανάδοχο παιδί να αντιμετωπίσει (συναισθηματικά) στιγμές κρίσης ταυτότητας;

9. Αναπτυξιακή ψυχολογία

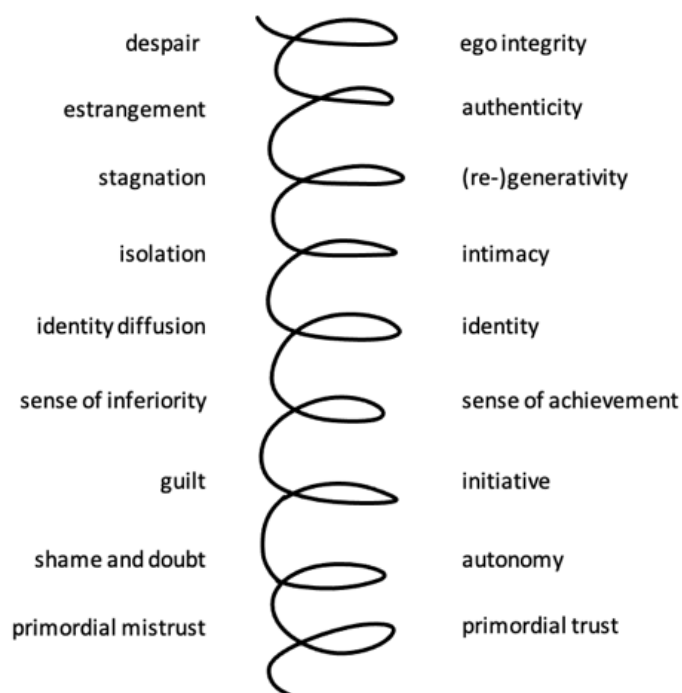

Figure 1 – 'the course of life: developmental phases and tasks'
Clinical-psychological perspective on the Eriksonian life course theory (Meurs 2009)

Σε αυτό το ένατο μέρος του πρακτικού οδηγού, θέλουμε να μιλήσουμε για τις προκλήσεις που προκύπτουν όταν η αναπτυξιακή διαδικασία ενός παιδιού επηρεάζεται από την εμπειρία της φυγής (με εμπειρίες αποχωρισμού και απώλειας) ή ακόμη και παρεμποδίζεται από ένα τραυματικό γεγονός. Η ακόλουθη απεικόνιση της Κλινικο-ψυχολογικής προοπτικής της θεωρίας της Eriksonian life course (Meurs 2009) δείχνει στο Σχήμα 1 - "η πορεία της ζωής: αναπτυξιακές φάσεις και καθήκοντα" - τα φυσιολογικά αναπτυξιακά αποτελέσματα καθώς και τα προβληματικά αναπτυξιακά αποτελέσματα. Έτσι, κατά το πρώτο έτος της ζωής, το παιδί αποκτά κανονικά τη βασική εμπιστοσύνη. Όταν αυτό δεν συμβαίνει επαρκώς, όπως σε

Σε αυτό το σημείο η εστίαση είναι πιο συγκεκριμένη στην παιδική ανάπτυξη και την εφηβεία και, επομένως, στη σχέση μεταξύ των μηχανισμών του τραύματος και της ανάπτυξης.

περιπτώσεις παραμέλησης και πρώιμου παιδικού τραύματος, αναπτύσσεται αντ' αυτού η βασική δυσπιστία (Erikson 1973 [1959], σ. 62 επ.). Στο δεύτερο και τρίτο έτος της ζωής του, το παιδί αναπτύσσει την αυτονομία, την αίσθηση ότι στέκεται στα δικά του πόδια, χωριστά από τον φροντιστή αλλά εξακολουθεί να συνδέεται με αυτόν. Αν αυτό δεν είναι αρκετά επιτυχημένο, αναδύεται η ντροπή (ό.π., σ. 79). Στο τέταρτο, πέμπτο και έκτο έτος, όλα αφορούν την πρωτοβουλία: να μπορεί και να επιτρέπεται να προσεγγίζει τον κόσμο χωρίς αναστολές, με περιέργεια, ενδιαφέρον και την επιθυμία να γνωρίζει. Στην ψυχανάλυση, αυτό συνδέεται επίσης με την αρχική περιέργεια και τα ερωτήματα σχετικά με το σώμα και τη σεξουαλικότητα. Αν κάτι πάει στραβά, δημιουργείται η αίσθηση ότι η περιέργεια και ο αυθορμητισμός του ατόμου είναι λάθος και προκύπτουν αυτολογοκρισία και υπερβολικές ενοχές (ό.π., σ. 97 επ.). Στο δημοτικό σχολείο, από τα έξι έως τα δώδεκα, όλα αφορούν την εποικοδομητικότητα: όλα τα είδη των ικανοτήτων που χρειάζεται το παιδί για να μάθει καλά (μαθησιακές ικανότητες) και για να συμμετέχει σε φιλίες (κοινωνικές ικανότητες). Αν εδώ προκύψουν προβλήματα, για παράδειγμα από μαθησιακές δυσκολίες ή εκφοβισμό και αποκλεισμό, αναπτύσσεται μια αίσθηση κατωτερότητας στην αυτοεικόνα του μαθητή (ό.π., σ. 103)

Στην εφηβεία (12-20 ετών), το καθήκον είναι να αναδιαμορφωθεί η παιδική αυτοεικόνα σε μια νέα αίσθηση ταυτότητας που θα βοηθήσει στην πορεία προς την ενηλικίωση (ό.π., σ. 106 επ.). Αυτή η εφηβική αναζήτηση ταυτότητας περιλαμβάνει κρίσεις ταυτότητας, οι οποίες αποτελούν μέρος της φυσιολογικής μεταβολής. Γίνεται προβληματική όταν οι κρίσεις αυτές δεν περνούν και βαθαίνουν σε σύγχυση ταυτότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, τίθεται επίσης το ερώτημα ποια επίδραση έχει μια τραυματισμένη παιδική ηλικία στην αναζήτηση ταυτότητας στην εφηβεία, ποια επίδραση έχει η ένταξη σε διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ή ποια επίδραση έχει η αναγκαστική φυγή και τα συναφή τραύματα ή οι εμπειρίες απώλειας στην αναζήτηση ταυτότητας

Στη νεαρή ενήλικη ζωή (20 έως 25-30 ετών) μπορεί κανείς να αρχίσει να συναντά άλλους ανθρώπους με την ταυτότητά του ως μια πιο σταθερή ταυτότητα. Ο Erikson το περιγράφει αυτό ως οικειότητα, την ικανότητα να έχει κανείς βαθιές ανθρώπινες συναντήσεις και να επιτυγχάνει συναισθηματική οικειότητα με τους άλλους. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την ικανότητα να βιώνει κανείς τη σεξουαλική οικειότητα ως έκφραση της βαθιάς ανθρώπινης συνάντησης. Τα προβλήματα εδώ δημιουργούν ένα αίσθημα απομόνωσης: να μην έρχεσαι πραγματικά κοντά σε άλλους ενήλικες ως ενήλικας, να αισθάνεσαι απομονωμένος, να μην έχεις στενές σχέσεις ή ίσως να τις έχεις αλλά να αισθάνεσαι πολύ μόνος σε αυτές, χωρίς στιγμές βαθιάς σύνδεσης (ό.π., σ. 114 επ.). Στην ενήλικη ζωή (25-30-45 ετών) αναρωτιέσαι τι

θέλεις να φέρεις στη γεννητικότητα (ό.π., σ. 117 επ.): 'Τι θέλω να δημιουργήσω στη ζωή μου, τι θέλω να φέρω στον κόσμο, τι θέλω με τον τρόπο ζωής μου, τη σχέση μου με τον σύντροφό μου, την οικογένειά μου, το επάγγελμά μου; Θέλω να ξεκινήσω μια οργάνωση, να γράψω βιβλία, να κάνω τέχνη, να κάνω ανακαλύψεις στην επιστήμη και να γράψω βιβλία ή άρθρα κ.λπ.' Αυτά τα ερωτήματα της γεννητικότητας περιλαμβάνουν επίσης το ερώτημα της αναγεννητικότητας: 'Θέλω να κάνω παιδιά, να φέρω μια άλλη γενιά στον κόσμο;' Το αντίθετο της γεννητικότητας είναι η στασιμότητα: ενήλικες που δεν έχουν καμία κατεύθυνση, πολλά σχέδια, αλλά τίποτα δεν καρποφορεί πραγματικά (ό.π., σ. 117 επ.). Στη μέση ηλικία, "στο μεσημέρι της ζωής" και μπαίνοντας στο "απόγευμα του κύκλου της ζωής", οι άνθρωποι έρχονται περισσότερο από πριν αντιμέτωποι με την ιδέα του γήρατος, την ιδέα του πεπερασμένου. Μερικοί άνθρωποι αισθάνονται τότε πολύ έντονα για το αν η ζωή που έχουν ζήσει μέχρι τώρα ήταν δική τους επιλογή και αν θα προτιμούσαν να ικανοποιήσουν τους άλλους με τις επιλογές που έχουν κάνει. Αυτό είναι το θέμα της αυθεντικότητας. Για ορισμένους υπάρχει μια βαθιά κρίση αποξένωσης στη μέση της ζωής: 'Αυτή δεν είναι η ζωή που ήθελα να επιλέξω.' Αυτό οδηγεί κάποιους στο να αφήσουν πολύ ξαφνικά και ανυπόμονα ορισμένες επιλογές που έχουν κάνει (να εγκαταλείψουν ξαφνικά τον σύντροφο που επέλεξαν και να επιλέξουν έναν νέο- να μείνουν ξαφνικά πολύ δυσαρεστημένοι με την καριέρα τους και στη συνέχεια να ακολουθήσουν μια εντελώς διαφορετική πορεία).

Στα μεταγενέστερα στάδια της ζωής (μετά τη συνταξιοδότηση, από τα 65 και μετά), οι άνθρωποι ανατρέχουν στο πώς ήταν η ζωή τους μέχρι τώρα: μπορώ να είμαι ικανοποιημένος όταν εξετάζω τα πάντα μαζί, τόσο τα πράγματα που ήταν επιτυχημένα όσο και τα πράγματα που ήταν πιο δύσκολα ή απέτυχαν; Αν παραμένει μια αίσθηση ικανοποίησης από το ταξίδι της ζωής, τότε υπάρχει αυτο-ολοκλήρωση. Το αντίθετο είναι η αίσθηση ότι όλα όσα έχει επιχειρήσει κανείς στη ζωή του έχουν αποτύχει. Αυτό είναι το συναίσθημα της απόγνωσης και απελπισίας του ότι "η ζωή μου είναι χαμένη, αποτυχημένη, χαμένη" (ό.π., σ. 118 επ.).

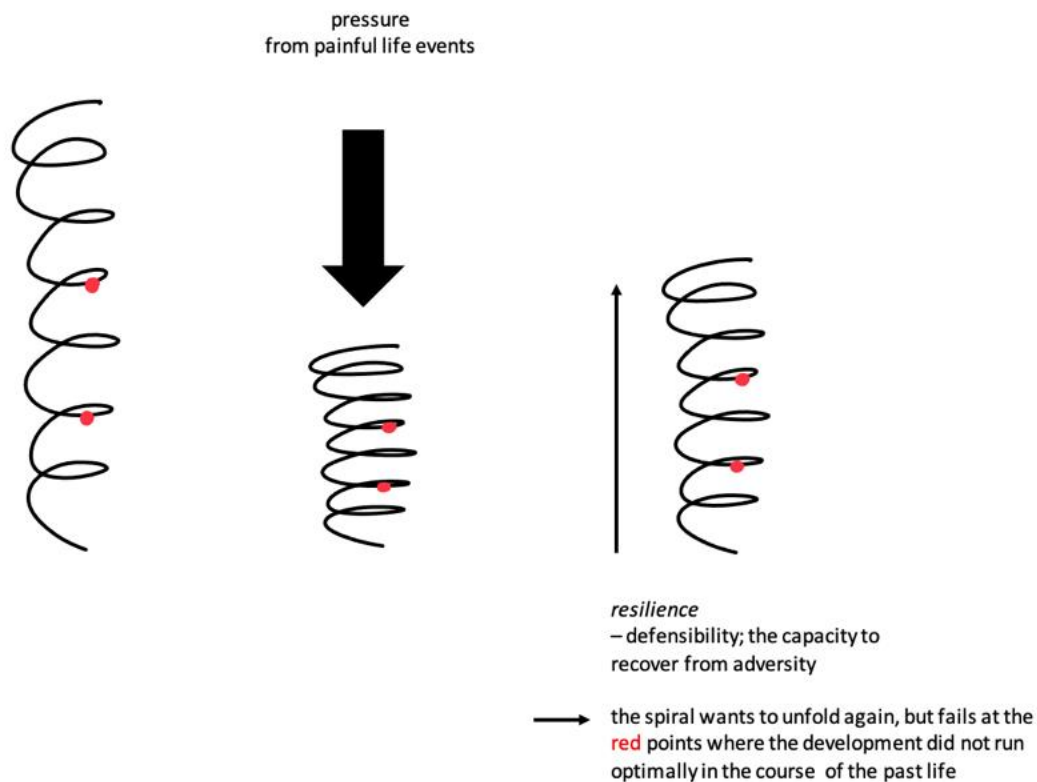

Figure 2 – Clinical-psychological perspective on the *Eriksonian* life course theory (Meurs 2009)

Στο Σχήμα 2 βλέπουμε τι συμβαίνει όταν ασκείται πίεση στο άτομο, στη σπείρα που αντιπροσωπεύει την πορεία ζωής ή την προσωπικότητα. Αυτή η πίεση εμφανίζεται όταν υπάρχει μια οδυνηρή εμπειρία, όπως η απώλεια ενός αγαπημένου προσώπου, ο θάνατος ενός γονέα, η ασθένεια ενός μέλους της οικογένειας, μια σοβαρή αναποδιά στη δουλειά. Όλοι μας βιώνουμε μια τέτοια απώλεια αργά ή γρήγορα. Τότε η σπείρα συμπιέζεται, μικραίνει, συμπιέζεται. Αν η εμπειρία της απώλειας είναι πολύ βαθιά, το άτομο αισθάνεται ένα βάρος στους ώμους του και η σπείρα (το άτομο) συμπιέζεται, μερικές φορές ακόμη και εντελώς πίσω στο έδαφος. Προσωρινά, το άτομο που έχει χάσει το αγαπημένο του πρόσωπο, για παράδειγμα επειδή ο σύντροφος διέκοψε τη σχέση και δεν το περίμενε κανείς, θα ασχοληθεί και πάλι με τα αναπτυξιακά καθήκοντα της πρώιμης παιδικής ηλικίας: 'Μπορώ να εμπιστευτώ ξανά, αισθάνομαι ξανά αυτόνομη-ος, μπορώ να αντιμετωπίσω ξανά τον κόσμο με ανοιχτό μυαλό, αισθάνομαι ακόμα κοινωνικά επιδέξια-ος, ποια είναι η ταυτότητά μου τώρα που δεν είμαι πια ο σύντροφος του ατόμου που έφυγε από τη ζωή μου, τολμώ να αφήσω τους ανθρώπους να μπουκ ξανά μέσα μου συναισθηματικά και ενδεχομένως σωματικά (οικειότητα) κ.λπ. ; '

Υπάρχουν επίσης κάποιες κοκκινωπές-καφέ κηλίδες στη σπείρα, κηλίδες σκουριάς στη σπείρα. Ο καθένας από εμάς έχει μία ή δύο από αυτές: είναι παρελθοντικά στάδια ανάπτυξης που δεν περάσαμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, στάδια που δεν περάσαμε τόσο καλά όσο άλλες φάσεις. Από μόνο του, αυτό δεν είναι κάτι σπουδαίο- ζούμε με αυτό χωρίς να το συνειδητοποιούμε, μέχρι τη στιγμή που θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε μια τέτοια απώλεια αγάπης και θα νιώσουμε ότι μένουμε σε αυτό περισσότερο από το συνηθισμένο. Ίσως η νέα απώλεια να έχει ανοίξει ξανά παλιές πληγές από παιδικούς αποχωρισμούς. Μετά την απώλεια, και μετά από μια περίοδο φυσιολογικού πένθους, αγωνιζόμαστε να σηκωθούμε, να ξαναμπλέξουμε στη ζωή με σθένος και ανθεκτικότητα. Τα καλά νέα είναι ότι με κοινωνική υποστήριξη και μερικές φορές με θεραπεία, η πρόσφατη απώλεια και οι παλιές πληγές (οι σκουριασμένες επιφάνειες στη σπείρα) μπορούν να επουλωθούν. Ορισμένα παιδιά, ωστόσο, έχουν περισσότερες από μία ή δύο σκουριασμένες επιφάνειες- σκεφτείτε κάποια ανάδοχα ή υιοθετημένα παιδιά που έχουν βιώσει συχνές πληγές και απώλειες σε διαφορετικά (σχεδόν όλα) στάδια ανάπτυξης.

Καθώς η σπείρα (το άτομο) ανακάμπτει μετά από αντιξοότητες και ατυχίες και σηκώνεται ξανά, η δύναμη, η αντοχή και η ανθεκτικότητα της (της σπείρας) ή του (του ατόμου) γίνονται εμφανείς.

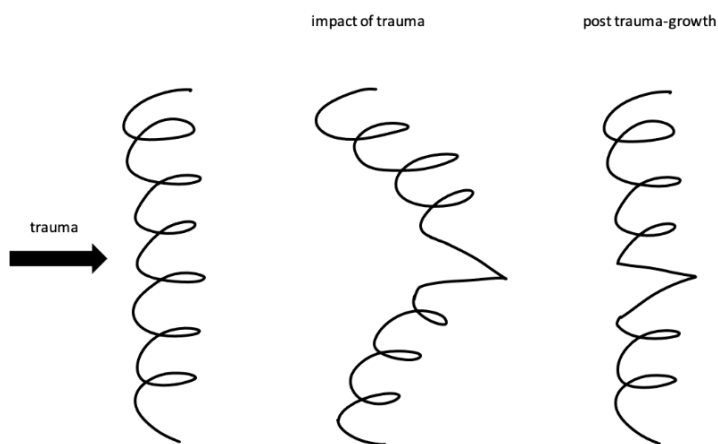

Figure 3 – Clinical-psychological perspective on the Eriksonian life course theory (Meurs 2009)

Στο Σχήμα 3 βλέπουμε τη διαφορά μεταξύ της επίδρασης των εμπειριών απώλειας (η συμπίεση της σπείρας) και του τραύματος (προκαλεί ένα σπάσιμο, ένα σπάσιμο ή μια ρωγμή στη σπείρα). Το τραύμα χτυπάει τους ανθρώπους απροσδόκητα, απροετοίμαστους- είναι απροστάτευτοι και το τραύμα τους χτυπάει κατά μέτωπο.

Μετά τον αντίκτυπο του τραύματος, οι τραυματισμένοι άνθρωποι θέλουν επίσης να ξανασηκωθούν και να γίνουν ανθεκτικοί: αυτό είναι η μετατραυματική ανθεκτικότητα ή ανάπτυξη. Αν κοιτάξετε τη σπείρα στην οποία έχει εμφανιστεί η μετατραυματική ανάπτυξη,

θα δείτε μια φαινομενικά φυσιολογική και ισχυρή σπείρα, αλλά με μια πιο προσεκτική εξέταση θα δείτε ότι το σπάσιμο που έχει υποστεί το άτομο, εξακολουθεί να υπάρχει.

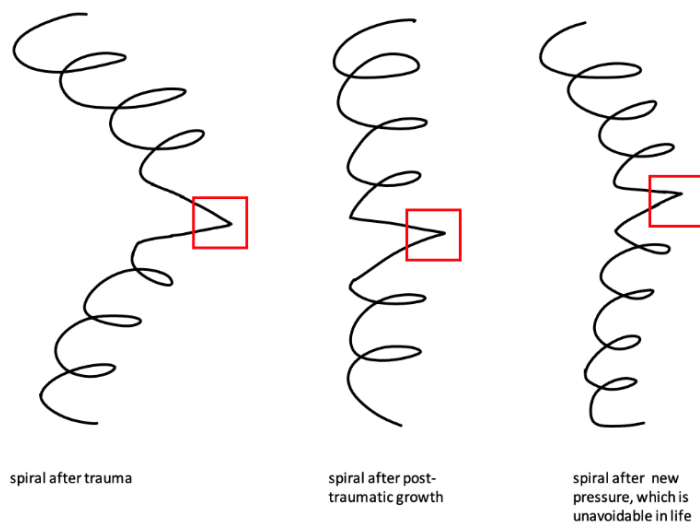

Figure 4 – Clinical-psychological perspective on the Eriksonian life course theory (Meurs 2009)

Στο Σχήμα 4 βλέπουμε τι συμβαίνει όταν το άτομο που έχει σπάσει και έχει γίνει ευάλωτο από το τραύμα ή/και βιώνει μια νέα απώλεια. Αυτή η απώλεια θα ασκήσει πίεση στη σπασμένη και λιγότερο τεταμένη σπείρα που έχει μικρότερη φέρουσα ικανότητα. Ως αποτέλεσμα, η σπείρα σπάει ή σπάει ξανά, παρόλο που δεν έχει

συμβεί νέο τραύμα. Οι άνθρωποι μπορεί να είναι πολύ δυνατοί και ανθεκτικοί μετά από ένα αρχικό σοβαρό τραύμα, αλλά πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι το άτομο έχει λιγότερη φέρουσα ικανότητα. Μια νέα αντιξοότητα μπορεί να έχει επίδραση τραύματος, ακόμη και αν η νέα αντιξοότητα δεν είναι σε καμία περίπτωση τραύμα. Αυτό συμβαίνει επειδή η σπείρα (το άτομο) έχει αποδυναμωθεί από την πρώτη τραυματική εμπειρία. Θα μπορούσε κανείς να αναρωτηθεί αν ορισμένες επώδυνες εμπειρίες και ο φόβος μιας νέας εμπειρίας απώλειας (η πιθανή διάλυση μιας σχέσης αναδοχής) σε νέους που έχουν τραυματιστεί πριν και κατά τη διάρκεια της φυγής δεν θα μπορούσαν να έχουν ξανά τραυματική επίδραση.

Ορισμένοι ανάδοχοι ασυνόδευτοι ανήλικοι πανικοβάλλονται από αυτό, άλλοι μπορούν να προχωρήσουν με αυτό, άλλοι πάλι διακόπτουν την ανάδοχη φροντίδα οι ίδιοι. Η τελευταία στάση χρησιμεύει μερικές φορές για να απομακρύνει την ίδια την ένταση σχετικά με το αν θα εγκαταλειφθούν ξανά από νέα πρόσωπα φροντίδας (τους ανάδοχους γονείς) και, επομένως, θα βιώσουν ένα άλλο τραυματικό αποτέλεσμα. » Β λ . εννοιολογικό μοντέλο, σ. 73 επ.

ΈΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ

Η υπόθεση αυτή αφορά ένα νεαρό έφηβο αγόρι από τη Βόρεια Αφρική που ζει στην Ιταλία με τους ανάδοχους γονείς του. Παλεύει με τη σεξουαλική του ταυτότητα, γεγονός που τον πιέζει πολύ και τον κάνει να υποφέρει από χαμηλή αυτοεκτίμηση και από το γεγονός ότι διαφέρει από τον κανόνα.

Όταν συζητήσαμε αυτή την περίπτωση στην ομάδα παρέμβασης, η πίεση (να βρεθεί βοήθεια και να βρεθεί ένας τρόπος για να τα βγάλει πέρα το αγόρι) έγινε επίσης σαφής στην ομάδα. Η εργασία που βασίζεται στη νοητικοποίηση (δηλαδή η ενσυναίσθηση και η κατονομασία των μη βιώσιμων επιδράσεων) συνδέεται με το αίσθημα της πίεσης. Αντί να το λύσουμε άμεσα, ακολουθήσαμε μια προσέγγιση κατανόησης και αναρωτηθήκαμε τι μπορεί να συμβαίνει στο αγόρι. Πώς αισθάνεται υπό την πίεση να βρει γρήγορα τον σεξουαλικό του προσανατολισμό, να αναπτύξει την αίσθηση του εαυτού του και να αναπτύξει τη σεξουαλικότητά του; Αυτά τα καθοδηγητικά ερωτήματα μας οδήγησαν επίσης να σκεφτούμε τι μπορεί να βιώνει το αγόρι καθώς μεγαλώνει. Και τι σημαίνει να αναπτύσσει κανείς μια ανδρική ταυτότητα, επίσης στο πλαίσιο του τι μπορεί να σημαίνει αυτό στη χώρα καταγωγής του. Δεν πρόκειται πρωτίστως για τις απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα, αλλά μάλλον για τη στάση κατανόησης όσων συνοδεύουν και φροντίζουν αυτό το αγόρι. Πρόκειται για την ακρόαση της ιστορίας του αγοριού, των επιθυμιών και των αναγκών του. Πρόκειται για την απομάκρυνση της πίεσης και την παροχή του χώρου που χρειάζεται για να προσανατολιστεί και να αναπτύξει μια εικόνα για το ποιος είναι και ποιος μπορεί να γίνει. Η χαμηλή αυτοεκτίμηση συνδέεται στη συνέχεια με αισθήματα ντροπής. Ντροπή για το ποιος είναι και τι θέλει. Πρόκειται για το να δώσουμε χώρο στη λαχτάρα και να αφιερώσουμε χρόνο για την εύρεση λέξεων. Αντί να κρύβεσαι πίσω από τη ντροπή (ακόμη και ως ανάδοχος γονέας, το άτομο που συνοδεύει το αγόρι), πρόκειται για το να είσαι εκεί στο παρασκήνιο καθώς προσπαθεί να βρει την ταυτότητά του και πρόκειται για το να παρέχει έναν αξιόπιστο χώρο, κατανόηση, να ξεπερνάς

τις ανασφάλειες και να ενισχύεις την ελπίδα για το μέλλον της αυτοεικόνας του ίδιου του αγοριού.

Η περίπτωση που περιγράφεται καταδεικνύει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι νέοι στην εύρεση του (σεξουαλικού) προσανατολισμού τους και το πόσο δύσκολο και μερικές φορές ντροπιαστικό μπορεί να είναι για το αγόρι (αλλά και για τους ανάδοχους γονείς και τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες). Οι έφηβοι μπορεί να δυσκολεύονται πολύ με την ενσωμάτωση του σεξουαλικού σώματος στην αυτοεικόνα και την ταυτότητά τους (Erikson 1973 [1959], σ. 106 επ.). Έχουμε μάθει ότι η συμβουλευτική σε αυτή την περίπτωση απαιτεί μια προσεκτική προσέγγιση. Καταλήξαμε στις ακόλουθες πτυχές για την επαγγελματική στάση των λειτουργών αναδοχής:

Πτυχές της επαγγελματικής στάσης:

- να αποφορτιστείτε από την πίεση
- να υπάρχουν στο παρασκήνιο
- να συναισθανθείτε και να κατονομάσετε τις μη βιώσιμες επιδράσεις
- να επιμείνετε σε έναν προσανατολισμό προς μια προσέγγιση ή στάση κατανόησης
- δεν έχει να κάνει πρωτίστως με τις απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα, αλλά με τη διατήρηση της επαφής με αυτούς τους νέους και τους ανάδοχους γονείς τους.
- να δώσετε χώρο και να ακούσετε την ιστορία του νεαρού ατόμου
- παρέχουν έναν αξιόπιστο και προβλέψιμο χώρο για την εμπειρία του να γίνεσαι κατανοητός, για την ανάπτυξη της αυτοεικόνας και για την ενίσχυση της ελπίδας για το μέλλον.

» Μια εκτενέστερη έκδοση αυτού του καταλόγου θα βρείτε στην ενότητα "Εργαλειοθήκη", σελ. 68.

Για άλλη μια φορά, απαιτείται η άποψη του συνοδού, ο οποίος αναγνωρίζει και κατανοεί ότι τα παιδιά και οι νέοι μπορούν να επηρεαστούν από τραυματικές εμπειρίες στην πορεία της ανάπτυξής τους. Η αναγνώριση αυτού του γεγονότος μπορεί να διευκολύνει την εξεύρεση τρόπων υποστήριξης των γονέων ώστε να παραμείνουν

Η καθοδήγηση των ανάδοχων γονέων που έρχονται αντιμέτωποι με τις αβεβαιότητες των εφήβων τους, οι οποίοι βρίσκονται σε μια μεταβατική περίοδο ανάπτυξης, στο δρόμο για την εύρεση της δικής τους ταυτότητας και ταυτόχρονα την ενσωμάτωση του παρελθόντος τους (που χαρακτηρίζεται από ανατροπές και απώλειες), απαιτεί ειδικές πτυχές. Ο κατάλογος που ακολουθεί μπορεί να βοηθήσει στον προσανατολισμό της προσέγγισης προς την κατανόηση κάθε μεμονωμένης περίπτωσης και στην

Καθώς θέτουμε αυτά τα ερωτήματα (ή κάποια από αυτά) μέσα στον επαγγελματικά πλαισιωμένο στοχαστικό χώρο των ομάδων ανάδοχης φροντίδας, δεν απαιτούνται απαραίτητα πάντα απαντήσεις - πρόκειται επίσης για την αναγνώριση ότι υπάρχουν (πάντα) πτυχές ή/και δυναμικές που δεν θα κατανοήσουμε.

Ειδικά γι' αυτό το σημείο, αυτές οι εμπνευσμένες ερωτήσεις πρέπει να γίνουν αντιληπτές με ευαισθησία.

εξεύρεση νέων τρόπων παρέμβασης:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΕ ΑΝ΄ΑΔΟΧΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ:

Αναγνωρίζοντας την κατάσταση:

- Ποια είναι η ηλικία του παιδιού ή του νέου; Πώς μπορούμε να καταλάβουμε σε ποιο στάδιο ανάπτυξης βρίσκεται το παιδί; Ποια είναι τα τρέχοντα αναπτυξιακά καθήκοντα;
- Τι γνωρίζουμε για τα προηγούμενα αναπτυξιακά στάδια που έχει περάσει το παιδί; Ποια ήταν τα επιτεύγματα/δυσκολίες; Τι γνωρίζουμε για το παρελθόν του παιδιού;
- Πώς κατανοούν οι γονείς την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού;

Προσεγγίσεις για την καλύτερη κατανόηση της κατάστασης:

- Ανάλογα με την ηλικία του παιδιού/ νεαρού:
 - Πρώιμη παιδική ηλικία:
 - Ποιες πτυχές της εμπιστοσύνης/απιστίας μπορούν να παρατηρηθούν; (1 γ.)
 - Ποιες πτυχές της αυτονομίας/αμφιβολιών και της ντροπής μπορούν να παρατηρηθούν; (2 - 3 γ.)
 - Παιδική ηλικία:
 - Ποιες πτυχές των πρωτοβουλιών/ενοχών μπορούν να παρατηρηθούν; (4 - 6 γ.)
 - Ποιες πτυχές της αίσθησης επίτευξης και της κατασκευαστικότητας/αίσθησης κατωτερότητας μπορούν να παρατηρηθούν; 6γ. - Εφηβεία)
- Εφηβεία:
 - Ποιες πτυχές της διάχυσης της ταυτότητας/ταυτότητας μπορούν να παρατηρηθούν;
 - Ποια γεγονότα ζωής συνέβησαν κατά τη διάρκεια των προαναφερθέντων αναπτυξιακών σταδίων του παιδιού;

Πιθανοί τρόποι παρέμβασης:

- Τι θα μπορούσε να προσφερθεί στο παιδί ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξής του;
- Πώς μπορεί να παρασχεθεί στο παιδί ένα ασφαλές αναπτυξιακό περιβάλλον για να εξερευνήσει το νέο κοινωνικό περιβάλλον;

10. Πώς συνεργάζεστε με το δίκτυο των οργανισμών ανάδοχης φροντίδας

Αυτό το τελευταίο σημείο αναδεικνύει το δίκτυο ως βασικό στοιχείο στο οποίο βασίζονται οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες στο πλαίσιο της εργασίας τους. Εδώ θα μιλήσουμε για τη συναισθηματική εμπλοκή λόγω της ενσυναίσθησης και θα δώσουμε προσοχή στους ασφαλείς χώρους, οι οποίοι υποστηρίζουν τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες να περιηγηθούν μέσα από συγκεχυμένες, δύσκολες ή και συγκλονιστικές στιγμές της εργασίας τους, έτσι ώστε η αναστοχαστική τους στάση να ξεδιπλωθεί για να προσεγγίσουν τη διαδικασία κατανόησης μιας περίπτωσης και της δυναμικής της.

Στο δέκατο μέρος του πρακτικού οδηγού, ως τελευταία ενότητα, θα αναφερθούμε σε μία από τις βασικές προϋποθέσεις (που αναφέρονται στη σελ. 7) και θα συγκεκριμενοποιήσουμε πώς οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες μπορούν να επωφεληθούν από την εκπαίδευσή τους στο πλαίσιο των ομαδικών συναντήσεων, της παρέμβασης και της εποπτείας, αλλά και μέσω ευκαιριών κατάρτισης ή/και εργαστηρίων. Όλα αυτά τα δίκτυα μπορούν να είναι ωφέλιμα για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες και την πραγματική τους εργασία στην πράξη. Τα πλαίσια αυτών των εκπαιδεύσεων και εποπτειών ποικίλλουν ως προς την προσέγγιση και τη λειτουργία τους.

Ορισμένες φορές οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες δεν μπορούν να βρουν χρόνο για ομάδες αναστοχασμού, συναντήσεις δικτύωσης με συναδέλφους, ενδοϋπηρεσιακή κατάρτιση ή εποπτεία. Σε έναν υπερφορτωμένο φόρτο εργασίας, αυτό θεωρείται μερικές φορές ως περαιτέρω σπατάλη χρόνου. Τίποτα δεν θα μπορούσε να απέχει περισσότερο από την αλήθεια. Με την έννοια ότι μερικές φορές είναι απαραίτητο να "χάσετε χρόνο για να κερδίσετε χώρο", να αφιερώσετε χρόνο για εποπτεία και κατάρτιση προκειμένου να επιστρέψετε στο χώρο εργασίας σας με άλλο (καλύτερα εξοπλισμένο) τρόπο. Ο εργαζόμενος στην αναδοχή αισθάνεται τότε πιο "προσγειωμένος" στην εργασία του. Αυτό παρέχει την ευκαιρία να επιστρέψει σε μια ήρεμη και στοχαστική στάση και να διερευνήσει νέους τρόπους υποστήριξης των ανάδοχων οικογενειών με εξόριστα παιδιά και νέους, αντί να τρέχει απλώς πίσω από τα γεγονότα και να προτείνει λύσεις γρήγορης επίλυσης που δεν απευθύνονται πραγματικά στους εμπλεκόμενους.

Συγκράτηση του περιέχοντος και χρήσιμου εργαζομένου ανάδοχης φροντίδας

Περιγράφει τι μπορεί να προσφέρει στους συμμετέχοντες ένα επαγγελματικό πλαίσιο, όπως η κατάρτιση, η παρέμβαση ή η εποπτεία. Πρόκειται για τη "βοήθεια προς τους βοηθούς". Ένας εργαζόμενος στην αναδοχή που περιέχει τις επιδράσεις και τις δυναμικές μέσα στη συνάντηση με τον πελάτη του (ανάδοχη οικογένεια) μπορεί, με τη σειρά του, να βιώνει τη συγκράτηση μέσα στην εποπτεία μοιραζόμενος τις εμπειρίες με τους συναδέλφους του, νιώθοντας συναισθηματικά κατανοητός και λαμβάνοντας απαντήσεις. Ως εκ τούτου, μια εποπτεία μπορεί να λειτουργήσει ως δοχείο για τα μη επεξεργασμένα (Barthel-Rösing & Haubl 2017) στοιχεία που μπορεί να εμφανιστούν στον εργαζόμενο σε ανάδοχη οικογένεια κατά τη διάρκεια μιας παρέμβασης σε ανάδοχη οικογένεια

Μιλώντας για εργασία σε ένα δίκτυο, για φροντίδα σε ένα δίκτυο συναδέλφων (περιορισμός για τους ανάδοχους), πρέπει να διακρίνουμε μεταξύ ενός εσωτερικού και ενός εξωτερικού δικτύου, στο οποίο οι ανάδοχοι μπορούν να βασίζονται για υποστήριξη ή για λόγους συνεργασίας ή/και προβληματισμού:

Το εξωτερικό δίκτυο

- πρέπει να νοείται ως προέκταση της πραγματικής εργασίας και καθιστά δυνατή τη συνεργασία
- χρησιμεύει ως ένα περιβάλλον πολλαπλών προοπτικών με διαφορετικούς επαγγελματίες και εμπειρογνώμονες.
- καλείται συνήθως όταν οι δικές του επαγγελματικές γνώσεις ή ικανότητες και οι πόροι του ιδρύματος/οργανισμού του έχουν φτάσει στα όριά τους
- διαδραματίζει σημαντικό ρόλο όταν απαιτείται συνεργασία, αλληλεπίδραση ή ειδικές προσεγγίσεις ή γνώσεις (εργαστήρια ή συνέδρια)
- επιτρέπει την επαφή με συναδέλφους από άλλα ιδρύματα, την απόκτηση γνώσεων και την ανταλλαγή εμπειριών
- μπορεί να βοηθήσει στην εξεύρεση νέων τρόπων παρέμβασης σε μια ανάδοχη οικογένεια
- μπορεί επίσης να είναι σημαντικές για τη σύνδεση οικογενειών, γονέων ή παιδιών με διάφορες υπηρεσίες
- εξυπηρετεί το αίσθημα ότι δεν είναι απομονωμένος ως εργαζόμενος σε ανάδοχες οικογένειες ή ανάδοχης φροντίδας

Το εσωτερικό δίκτυο

- καθιστά δυνατή τη γνώση του πότε πρέπει να απευθυνθεί σε ποιον ή σε ποιον φορέα από το εξωτερικό δίκτυο
- αποτελείται από μια ομάδα, συναδέλφους, προϊσταμένους, συντονιστές που συμμετέχουν σε διάφορες ομαδικές ρυθμίσεις, όπως οι ομαδικές συναντήσεις, η παρέμβαση και η εποπτεία
- οι αναστοχαστικές ρυθμίσεις, όπως η παρέμβαση και η εποπτεία, επιτρέπουν την ενσάρκωση, τη φαντασία και τον προβληματισμό και την επίγνωση της λεπτής γραμμής μεταξύ της διατήρησης της απόστασης και της εγγύτητας, αλλά και μεταξύ της επαγγελματικής δράσης και της αναπαράστασης (εξωτερίκευσης μέσω δράσης) (εδώ

είναι πιο άνετο να αντιμετωπίσει κανείς τα επαγγελματικά όρια και τις δυνατότητες, ή να συζητήσει τα ζητήματα ρύθμισης του εαυτού του ή να αναστοχαστεί τα ερεθίσματα, αν ένας εργαζόμενος σε ανάδοχη οικογένεια θέλει να συζητήσει στιγμές στις οποίες υπάρχει κίνδυνος να χάσει την επαγγελματική του στάση)

- επιτρέπει τη διερεύνηση αντανakλαστικών τρόπων, π.χ. μέσω
 - παιγνιώδεις τεχνικές (παιχνίδια με κάρτες, παιχνίδια ρόλων)
 - ασκήσεις ενσυναίσθησης (αλλαγή αφηγητή)
- μπορεί να παρέχει μια εκπαιδευτική μορφή για την αποφόρτιση με την ομάδα (π.χ. μια μέρα στα βουνά με στιγμές ανταλλαγής απόψεων, απομάκρυνσης από δύσκολες υποθέσεις και βαρύ φόρτο εργασίας, στιγμές προβληματισμού και νοσηματοδότησης σχετικά με το έργο του καθενός)

Με αυτό το τελευταίο δέκατο σημείο του προγράμματος κατάρτισης, θα θέλαμε να εστιάσουμε σε ένα από τα απαραίτητα πλαίσια του δικτύου που είναι ή πρέπει να είναι διαθέσιμα στους εργαζόμενους στην αναδοχή: τους χώρους αναστοχασμού κατά την παρέμβαση ή την εποπτεία, όπου ο εργαζόμενος μπορεί να ανακουφιστεί και να αποκτήσει νέες οπτικές για την περίπτωση που παρουσιάζεται. Ο τρόπος με τον οποίο αυτό το σκηνικό χρησιμεύει ως χώρος σκέψης απεικονίζεται στο ακόλουθο παράδειγμα περίπτωσης:

ΈΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ

Ένας λειτουργός αναδοχής μας διηγήθηκε την ιστορία ενός αγοριού από την Αγκόλα, που είχε χάσει τη μητέρα του κατά τη διάρκεια της πτήσης και επρόκειτο να ζήσει με μια ιταλική ανάδοχη οικογένεια. Οι ανάδοχοι γονείς ήταν πολύ αφοσιωμένοι στη διαδικασία της αναδοχής και συναντούσαν το αγόρι κάθε Σαββατοκύριακο, αν και εξακολουθούσε να βρίσκεται σε ανάδοχη οικογένεια σε άλλη ιταλική πόλη, όπου ο λειτουργός της αναδοχής φαινόταν πολύ δεμένος με την υπόθεση και την κατάσταση του αγοριού. Παρ' όλα αυτά, στο μεταξύ οι ανάδοχοι γονείς κατάφεραν να οικοδομήσουν μια σχέση με το ανάδοχο παιδί τους. Καθώς η διαδικασία αναδοχής συνεχίζεται και η τοποθέτηση στο σπίτι της άλλης πόλης πλησιάζει στο τέλος της, οι ανάδοχοι γονείς αρχίζουν να ανησυχούν. Το αγόρι φαίνεται ευαίσθητο, είναι πολύ ήρεμο και φαίνεται να λέει "ναι" ή

"εντάξει" σε όλα. Αντέδρασε ακόμη και στην εμπειρία του εκφοβισμού στο σχολείο με ηρεμία. Όταν η ανάδοχη μητέρα αρρώστησε και χρειάστηκε να πάει στο νοσοκομείο, το αγόρι παρέμεινε ήρεμο. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου το αγόρι έπαθε κρίση πανικού και φάνηκε να αντιδρά στο άγχος και την ανησυχία που προκάλεσε η ασθένεια της ανάδοχης μητέρας του.

Η συζήτηση αυτής της υπόθεσης στην παρέμβασή μας οδήγησε πρώτα στο ερώτημα του "πώς". Ερωτήματα όπως "Πώς έχασε τη βιολογική του μητέρα;" ή "Πώς έφτασε στην Ιταλία;" ενδιέφεραν την ομάδα της παρέμβασης, και ακολούθησε το "γιατί": "Γιατί τον εκφοβίζουν; Θέτοντας αυτές τις ερωτήσεις, βρεθήκαμε αντιμέτωποι με την έλλειψη γνώσεων, με κενά και ανοιχτά ερωτήματα, ενώ ταυτόχρονα φάνηκε να υπάρχει ανάγκη κατανόησης. Αυτή η δυναμική μέσα στην παρέμβαση μας έκανε να συνειδητοποιήσουμε ότι το ίδιο το αγόρι πρέπει να ζει με όλα αυτά τα ερωτήματα του "πώς και γιατί" και πρέπει να αισθάνεται εγκαταλελειμμένο χωρίς κανέναν γύρω του να του δώσει τις απαντήσεις. Η ακινησία και η ψυχραιμία θα μπορούσε να είναι ένας ασυνείδητος μηχανισμός του παιδιού για να προστατεύσει τον εαυτό του από περαιτέρω πόνο και περαιτέρω απώλεια (ή φόβο απώλειας). Αλλά μέσα στην φαινομενική ηρεμία του, το παιδί φαίνεται να είναι κολλημένο σε μια παγωμένη κατάσταση ως αντίδραση στην τραυματική εμπειρία της απώλειας της μητέρας του. Ενώ πρέπει να αντιμετωπίσουμε το γεγονός ότι στο σχολείο - και σε σχέση με το σοκ της απώλειας της μητέρας του καθώς και το φόβο της απώλειας της ανάδοχης μητέρας του - το αγόρι ήταν απροστάτευτο απέναντι σε αυτή την απειλητική και οδυνηρή πραγματικότητα, η παρόρμηση να το προστατεύσει και να το βοηθήσει με όρια (απέναντι στην επιθετικότητα των άλλων αγοριών στο σχολείο) φαίνεται ένας λογικός τρόπος παρέμβασης, σύμφωνα με την ομάδα παρέμβασης. Τόσο ο ανάδοχος φροντιστής όσο και οι νέοι ανάδοχοι γονείς θεωρούν ότι αυτός θα ήταν ένας καλός τρόπος αντιμετώπισης. Η αναζήτηση πιθανών ορίων για το αγόρι καθώς και η ανάγκη για απαντήσεις έχει να κάνει με την αντιμετώπιση μιας ακατανόητης και μάλλον αδιανόητης πραγματικότητας με την οποία το αγόρι έχει έρθει αντιμέτωπο. Η ομάδα παρέμβασης φάνηκε να αντανakλά τη δυναμική της διαδικασίας αναδοχής. Αυτή η στιγμή -αυτό

που από ψυχαναλυτική άποψη θα ονομαζόταν "εργασία με την αντιμεταβίβαση της δυναμικής της περίπτωσης"- οδηγεί στο ερώτημα πώς είναι δυνατόν να διδαχθεί τόσο το αγόρι όσο και οι ανάδοχοι γονείς του σχετικά με την ανάγκη προσωπικών ορίων. Αυτό απαιτεί κάτι περισσότερο από ψυχοεκπαιδευτικές προσεγγίσεις για το τι μπορεί να είναι ή τι μπορεί να σημαίνουν τα όρια. Για το παιδί (καθώς και για τους ανάδοχους γονείς του), πρόκειται για την αναγνώριση των ορίων. Και πρόκειται για τη γνωριμία με τον εαυτό του, ακόμη και αν υπάρχει φόβος για τη διερεύνηση αυτών των θεμάτων. Απαιτεί μια στάση μαρτυρίας και αναγνώρισης των όσων περνάει και έχει περάσει το παιδί στον εσωτερικό του κόσμο. Εξαιτίας της οδυνηρής πραγματικότητας της απώλειας της μητέρας και της ασφάλειας, το ζήτημα είναι πώς οι γονείς μπορούν να δείξουν στο παιδί ότι θα μείνουν, ότι υπάρχει ένας δεσμός στον οποίο μπορεί να στηριχτεί. Απαιτείται μια νοησιαρχική στάση από τους φροντιστές, όπως οι ανάδοχοι γονείς και οι φροντιστές, οι οποίοι θα καθρεφτίζουν τα συναισθήματα του παιδιού - ακόμη και αν αυτά δεν είναι πάντα εμφανή και κρύβονται πίσω από την ψυχραιμία ή την ηρεμία του.

Αυτό που βλέπουμε εδώ είναι ότι χρειάζεται ένα δίκτυο ή ένα πλήθος προοπτικών και ότι πρέπει να εμπλακούμε συναισθηματικά στη διαδικασία κατανόησης μιας υπόθεσης και της πραγματικότητας του αγοριού. Χρειάζεται μια κατανόηση ειδικά για την εξορία καθώς και ένα δίκτυο προβληματισμού και χρειάζεται καθοδήγηση για τους ανάδοχους γονείς ώστε να βοηθήσουν το παιδί τους να αναπτυχθεί μέσα σε έναν ασφαλή χώρο όπου μπορεί να αναρωτηθεί: "Ποιος είμαι;", "Σε ποιον ανήκω;" και "Πού πηγαίνω;". Η προσέγγισή μας των 10 σημείων παρέχει

Αν και οι ερωτήσεις αυτές μπορεί να δώσουν έμπνευση στους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες να προσεγγίσουν την κατανόηση της δυναμικής της περίπτωσης, πρέπει να τονιστεί ότι η κατανόηση είναι πάντα μια διαδικασία. Ως εκ τούτου, θέλουμε να υιοθετήσουμε τη στάση της μη γνώσης, ως μέρος της δυναμικής των σχέσεων. Όμως, ενώ προσεγγίζουμε (ορισμένα από) αυτά τα ερωτήματα με προσοχή και ευαισθησία, μπορεί να προκύψουν νέες προοπτικές μέσα από τον προβληματισμό μιας περίπτωσης.

κατευθυντήριες γραμμές που πρέπει να προσαρμοστούν σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση. Παρ' όλα αυτά, οι προσεγγίσεις σε συγκεκριμένες περιπτώσεις είναι ένα εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να οξύνει κανείς αναστοχαστικά την εστίαση στη δική του επαγγελματική στάση και να επιτρέψει μια πιο εμπειριστατωμένη προσέγγιση στην εργασία σε περίπτωση. Τέλος, ο παρακάτω κατάλογος αναστοχαστικών ερωτήσεων μπορεί να

χρησιμοποιηθεί ως έμπνευση για την εμβάθυνση της κατανόησης και τη χρήση μιας υποστηρικτικής ομαδικής προσέγγισης:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΕ ΑΝΑΔΟΧΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ:

Αναγνωρίζοντας την κατάσταση:

- Ποιες είναι οι πρώτες σας εντυπώσεις; Τι μπορείτε να παρατηρήσετε όσον αφορά την εμφάνιση, τη συμπεριφορά, τη γλώσσα, τα θέματα, τις ερωτήσεις κ.λπ.
- Ποια είναι η δυναμική του παιδιού-γονέα στην ανάδοχη οικογένεια;
- Με ποιον τρόπο η δυναμική της ανάδοχης οικογένειας επηρεάζει την εργασία και τη σχεδιαζόμενη παρέμβαση;
- Πώς αντιληφθήκατε τη συνάντηση με την ανάδοχη οικογένεια;
- Τι συναισθήματα βιώσατε κατά τη διάρκεια ή/και μετά την παρέμβαση;

Προσεγγίσεις για την καλύτερη κατανόηση της κατάστασης:

1. Τι σκέψεις/συνειρμούς έχετε σχετικά με αυτή την υπόθεση;
2. Ποιες σκέψεις/συνδέσεις έχουν οι συνάδελφοί σας σχετικά με την υπόθεση που παρουσιάσατε;
3. Ποια θεματική γραμμή αναδύεται στη συζήτησή σας;
 - a. Τι νόημα θα μπορούσατε να δώσετε στις κρυφές εκφράσεις άγχους και αναπτυξιακών προβλημάτων;
 - b. Σε ποιες επιδράσεις και συναισθήματα οδηγεί η δυναμική της συνάντησης/υπόθεσης;
4. Ποια συναισθήματα είναι εμφανή στη συζήτησή σας; Ποια είναι τα συναισθηματικά ερεθίσματα;
 - a. Τι μπορεί να σας βοηθήσει να αποδεχτείτε το γεγονός ότι έρχεστε αντιμέτωποι ή εμπλέκεστε στη δυναμική των σχέσεων των ανάδοχων οικογενειών;
 - b. Τι μπορεί να σας βοηθήσει, ως ανάδοχος φροντιστής, να παραμείνετε σταθερός ή/και ήρεμος;
5. Τι μπορεί να βοηθήσει τους γονείς να παραμείνουν σταθεροί και/ή να ανακτήσετε την ψυχραιμία/ηρεμία σας;
6. Τι μπορεί να βοηθήσει το παιδί να παραμείνει σταθερό ή/και να ανακτήσει την ηρεμία του;

Πιθανοί τρόποι παρέμβασης:

- Πώς αισθάνεστε μετά τη συζήτηση της υπόθεσης στην ομάδα; Ποιες νέες σκέψεις/ιδέες/προοπτικές είχατε μετά την ομαδική παρέμβαση ή εποπτεία;
- Τι είδους παρεμβάσεις συλλέξατε; Τι θέλετε να μεταφέρετε/να πάρετε στην επόμενη συνάντηση με τους γονείς/οικογένεια;
- Τι είδους υποστήριξη μπορεί να προσφερθεί στα παιδιά και τις ανάδοχες οικογένειες; Πώς μπορούν οι παρεμβάσεις να γίνουν διαφανείς / κατανοητές για τους πελάτες;
- Πότε θα είστε σε θέση να συζητήσετε ξανά αυτή την υπόθεση;
- Πώς σας φάνηκε η συνάντηση με την οικογένεια μετά τη συζήτηση της περίπτωσης; Υπήρξαν διαφορές στη στάση/δυναμική σας στο πλαίσιο της παρέμβασης στην οικογένεια;

Βιβλιογραφία

Barthel-Rösing, M. & Haubl, R. (2017). Was ist gruppenanalytische Supervision? *Gruppendynamik* 53, 118-137

Bion, W.B. (1990). *Lernen durch Erfahrung*. (E. Krejci Trans.). Frankfurt/M.: Suhrkamp.

Duschinsky, R. & Foster, S. (2021). *Νοηματοδότηση και επιστημική εμπιστοσύνη: το έργο του Peter Fonagy και των συνεργατών του στο Κέντρο Άννα Φρόιντ*. Οξφόρδη: Oxford University Press.

Erikson, E. H. (1973 [1959]). *Identität und Lebenszyklus*. (K. Hügel. Trans.). Frankfurt/M.: Suhrkamp

Figley, C.R. (2002). *Αντιμετώπιση της κόπωσης συμπόνιας*. New York: Brunner-Routledge.

Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E.L. & Target, M. (2004). *Affektregulierung, Mentalisierung und die Entwicklung des Selbst*. Στουτγάρδη: Klett-Cotta.

Fonagy, P. & Allison, E. (2014). Ο ρόλος της νοηματοδότησης και της επιστημικής εμπιστοσύνης: στη θεραπευτική σχέση. *Ψυχοθεραπεία*, 51 (3). Doi.org: 10.1037/a0036505

Freud, S. (1912). [Ratschläge für den Arzt bei der psychoanalytischen Behandlung.] *Συμπληρωματικός τόμος StA*.

Gerspach, M. (2007). Vom szenischen Verstehen zum Mentalisieren. Notwendige Ergänzungen fürs pädagogische Handeln. Στο A. Eggert-Schmid Noerr, U. Finger-Trescher & U. Pforr (Ed.). *Frühe Beziehungserfahrungen. Die Bedeutung primärer Bezugspersonen für die Entwicklung*. Gießen: Psychosozial, 261-307.

Grinberg, L. & Grinberg, R. (1989). *Psychoanalytic Perspectives on Migration and Exile* (Ψυχαναλυτικές προοπτικές της μετανάστευσης και της εξορίας). (N. Festinger, μετάφραση). Yale University Press.

Groeninck, M., Meurs, P., Geldof, D., Van Acker, K. & Wiewauters, C. (2020). Ανθεκτικότητα στην οριακότητα: πώς οι ανθεκτικές κινήσεις διαπραγματεύονται από τις οικογένειες αιτούντων άσυλο στο οριακό πλαίσιο των διαδικασιών ασύλου. *Journal of Refugee Studies* Vol. 33, No. 2, 358-370. <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa031>.

Herman, J.L. (1992). Σύνθετη PTSD. Ένα σύνδρομο σε επιζώντες παρατεταμένου και επαναλαμβανόμενου τραύματος. *Journal of traumatic stress*, 5 (3), 377-391. <https://doi.org/10.1002/jts.2490050305>

Mahler, M. (1975). *Η γέννηση του Εγώ. Η διαδικασία του διαχωρισμού-ατομίκευσης*. Νέα Υόρκη: Basic Books.

Mertens, W. (2022). *Handbuch psychoanalytischer Grundbegriffe*. (πέμπτη έκδοση), Στουτγάρδη: Kohlhammer.

Meurs, P., Poholski, C., Rickmeyer, C. & Lebiger-Vogel, J. (2019). Die Anziehungskraft des Extremen in Zeiten der Wandlung und Wanderung: Islamische Radikalisierung aus einer psychoanalytischen Perspektive. Στο P. Wahl (επιμ.). *Spaltung - Ambivalenz - Integration*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 52-89.

Meurs, P., Jensen, A., Kuhn, M.M., Arnold, S., Zokai, R., Lohl, J., Ghassan, D., Schäfer, D. & Stumpfögger, N. (2022). *Im Dickicht des Ankommens. Einblicke in die psychosoziale Begleitung von Geflüchteten*. Gießen: Psychosozial Verlag.

Perry, B. D. (2006). Εφαρμογή των αρχών της νευροανάπτυξης στην κλινική εργασία με κακοποιημένα και τραυματισμένα παιδιά: Το Νευροδιαδοχικό Μοντέλο Θεραπείας. Στο Ν. Εργασία με τραυματισμένους νέους στην παιδική πρόνοια. New York: The Guilford Press, 27-52.

Rössel-Čunović, M. (2018). *Hilfe ohne Grenzen? Gesundheitsressourcen erhalten in der psychosozialen Begleitung von Geflüchteten*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Solomon, E.P. & Heide, K.M. (1999). Τύπος ΙΙΙ-Τραύμα: προς μια αποτελεσματικότερη εννοιολόγηση του ψυχικού τραύματος. *International Journal of Offender Therapy and comparative Criminology*, 43 (1), 202-210. <https://doi.org/10.1177/0306624X99432007>

Stern, D. N. (2005): *Der Gegenwartsmoment. Veränderungsprozesse in Psychoanalyse, Psychotherapie und Alltag*. Φρανκφούρτη/Μ.: Brandes & Apsel.

van der Kolk, B. (2014). *Το σώμα κρατάει το σκορ. Εγκέφαλος, νους και σώμα στην επούλωση του τραύματος*. Νέα Υόρκη: The Penguin Group.

Varvin, S. (2016). Asylsuchende und Geflüchtete: Ihre Situation und ihre Behandlungsbedürfnisse [Αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες: Η κατάσταση τους και οι ανάγκες θεραπείας]. *Psyche: Zeitschrift für Psychoanalyse und ihre Anwendungen*, 70(9-10), 825-855

Vliegen, N., Tang, E., Midgley, N., Luyten, P. & Fonagy, P. (2023). *Θεραπευτική εργασία με σύνθετα τραύματα. Μια ψυχοδυναμική προσέγγιση τριών κατευθύνσεων*. London: Routledge.

Winnicott, D.W. (1997 [1971]). *Vom Spiel zur Kreativität*. (M. Ermann Trans.). Στουτγάρδη: Klett-Cotta.

Winnicott, D.W. (2002 [1974]). *Reifungsprozesse und fördernde Umwelt*. (G. Theusner-Stampa Übers.). Frankfurt a.M.: Psychosozial.

Στοιχεία πλαισίωσης

Πτυχές της διαπολιτισμικά ευαίσθητης θεραπευτικής αναδοχής φροντίδας

Η διαπολιτισμικά ευαίσθητη πρακτική στη θεραπευτική αναδοχή μπορεί να αναδειχθεί με διάφορους τρόπους και περιλαμβάνει διάφορα σημεία που αναλύονται παρακάτω:

1. Διαπολιτισμικά ευαίσθητες πτυχές της συμβουλευτικής με βάση το τραύμα

- Να γνωρίζουν τα πιθανά (πολιτισμικά επηρεασμένα) στίγματα κατά της ψυχολογικής ή εκπαιδευτικής συμβουλευτικής στο πολιτισμικό περιβάλλον καταγωγής αυτών των ασυνόδευτων ανηλίκων και ενδεχομένως στις ανάδοχες συγγενικές οικογένειες (που συνδέονται με το ίδιο οικογενειακό δίκτυο και τον ίδιο πολιτισμό καταγωγής με τον ανάδοχο νέο).
- Μάθετε να μιλάτε για τα πολιτισμικά νοήματα που δίνονται στα προβλήματα των ανάδοχων γονέων και των ανάδοχων νέων και να γνωρίζετε ότι το νόημα που δίνεται στα προβλήματα από έναν εργαζόμενο σε ανάδοχη οικογένεια που ζει σε δυτικό πολιτισμό είναι επίσης πολιτισμικά καθορισμένο και μπορεί να είναι διαφορετικό από το νόημα που δίνει το ανάδοχο παιδί ή ο συγγενείς ανάδοχος γονέας. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την πολιτισμικά επηρεασμένη άποψη για τη φύση του προβλήματος, την παρέμβαση και τη συμβουλευτική (θεραπεία) που απαιτείται, την αιτία και το προς τα πού πρέπει να εργαστεί η συμβουλευτική (πολιτισμική επιρροή στις αφηγήσεις για την ασθένεια).
- Να γνωρίζετε ότι η σκέψη με όρους "διαταραχής" ή ότι η εστίαση στο παιδί ή στην πυρηνική οικογένεια των ανάδοχων γονέων είναι ένας δυτικός πολιτισμικός τρόπος συμβουλευτικής. Οι δυσκολίες στη γονική μέριμνα και την ανάπτυξη του παιδιού μερικές φορές αποδίδονται ή εξηγούνται από πολύ διαφορετικές έννοιες σε άλλους πολιτισμούς προέλευσης, με τις οποίες δεν πρέπει ή δεν μπορεί να είναι εξοικειωμένος ο σύμβουλος. Ωστόσο, είναι σημαντικό ο σύμβουλος να μπορεί να προσεγγίσει αυτές τις εξηγήσεις με μια στάση ενδιαφέροντος και "μη γνώσης", χωρίς να θεωρεί ότι η δυτική άποψη είναι η επιστημονική και η άλλη είναι θέμα δεισιδαιμονίας ή απλής μαγείας. Αυτό που χρειάζεται ο σύμβουλος αναδοχής είναι η πολιτισμική ταπεινότητα.

2. Πολιτιστικά μοντέλα κανονικότητας και παθολογίας

- Η συμβουλευτική με πολιτισμική ευαισθησία δεν σημαίνει ότι τα πάντα πρέπει να είναι πολιτισμικοποιημένα: τα πολιτισμικά νοήματα είναι δυναμικά και παρέχουν μια βάση για την κατανόηση των δυσκολιών και τη διαπίστωση των ευκαιριών. Αλλά ο πολιτισμός δεν είναι τα πάντα ή το μόνο πράγμα, και σίγουρα δεν είναι ιερή αγελάδα. Στην πραγματικότητα, είναι συγκεκριμένες οικογένειες και άτομα που έρχονται να χρησιμοποιήσουν το πολιτισμικό νόημα των δυσκολιών στην ανατροφή του ανάδοχου παιδιού, να παραλείψουν ορισμένα πολιτισμικά νοήματα και να προωθήσουν άλλα. Με αυτή την έννοια, τα τρία επίπεδα πολιτισμού-κοινωνικής ομάδας-ατομικού είναι πάντα αλληλένδετα. Θα πρέπει να αποφύγουμε την πολιτισμοποίηση (να κατανοούμε τα πάντα μόνο από πολιτισμική άποψη) ή την ψυχολογικοποίηση (να μην λαμβάνουμε υπόψη άλλες διαστάσεις εκτός από το άτομο ή τη μικρότερη πυρηνική οικογένεια).
- Να γνωρίζετε ότι υπάρχουν πολιτισμικά διαφορετικές απόψεις για τον "εαυτό" και τους στόχους που πρέπει να θέτει κανείς για τον εαυτό του στη ζωή. Οι δυτικές προοπτικές δίνουν έμφαση στον αυτόνομο εαυτό- άλλες πολιτισμικές προοπτικές είναι πιθανότερο να θεωρούν την ταυτότητα ως κοινωνικά καθορισμένη (ο σχεσιακός εαυτός). Μπορεί κανείς να δώσει έμφαση στη δική του ανάπτυξη και επίτευξη (και να ενθαρρύνει ένα ανάδοχο παιδί να αναπτυχθεί, να "ξεχωρίσει"), αλλά να έχει επίσης επίγνωση του τρόπου με τον οποίο το ανάδοχο παιδί είναι απασχολημένο με την "προσαρμογή", την προσαρμογή σε ένα σύστημα αφοσίωσης (αφοσίωση στην οικογένεια και τον πολιτισμό προέλευσης).
- Επίσης, συνεχίστε να δίνετε προσοχή στα πολιτισμικά πρότυπα και τις ερμηνείες των αναπτυξιακών καθηκόντων. Τι περιμένουν οι επόπτες, οι ανάδοχοι γονείς και το ανάδοχο παιδί από την ανάδοχη τοποθέτηση; Ποιος μπορεί να βοηθήσει την ανάπτυξη του παιδιού; Πώς σκέφτονται για την αυτονομία του εαυτού και την αφοσίωση στους άλλους;
- Εξετάστε επίσης τη ντροπή γύρω από τις δυσκολίες στην ανάδοχη τοποθέτηση. Μπορεί να επικρατεί μια "κουλτούρα τιμής". Μπορείτε να αμφισβητήσετε τη σημασία της ντροπής των ανάδοχων γονέων να χάσουν το πρόσωπό τους όταν αντιμετωπίζουν εκπαιδευτικά προβλήματα, ειδικά όταν προέρχονται από παρόμοιο πολιτισμικό υπόβαθρο με το εν λόγω παιδί και όταν έχουν οικογενειακούς δεσμούς με τους βιολογικούς γονείς του παιδιού; Μπορείτε επίσης να μιλήσετε για την ενοχή των ανάδοχων γονέων όταν το ανάδοχο παιδί τους δεν τα πηγαίνει καλά και για την ενοχή στο παιδί (ενοχή του επιζώντος);

- Δώστε έμφαση στις αφηγηματικές ("storytelling") συμπεριφορές βοηθώντας τα να μιλήσουν για την αίσθηση του εαυτού τους, τους κοινωνικούς ρόλους που παίζουν και τις απόψεις που έχουν για την κανονική και προβληματική ανάπτυξη ή την εκπαίδευση.
- Σε όλα αυτά τα θέματα, να παραμένετε "πολιτισμικά ενημερωμένοι" (έχοντας ένα μάτι για τα πολιτισμικά νοήματα) και μη γνωρίζοντες (δηλαδή: ανοιχτοί και ενήμεροι για τη δική σας δυτική θέση ως σύμβουλος).

3. Το να εργάζεσαι με διαπολιτισμική ευαισθησία σημαίνει επίσης να έχεις υπόψη σου τη διατομεακότητα:

- οι ανάδοχοι γονείς μπορεί να είναι ταυτόχρονα ενήλικες, μουσουλμάνοι, Ευρωπαίοι, διαφορετικής καταγωγής, άνδρες/γυναίκες, γονείς ή/και ανάδοχοι γονείς, μέλη μιας κοινότητας, ενδεχομένως και μακρινοί συγγενείς του ανάδοχου νέου κ.λπ. Πρόκειται για πολύ διαφορετικές θέσεις και ρόλους, μερικές φορές ακόμη και αντικρουόμενους ρόλους και θέσεις.
- Ένα άλλο παράδειγμα είναι ότι οι ανάδοχοι γονείς μπορεί να είναι χριστιανοί/ανθρωπιστές, Φλαμανδοί, να έχουν μια ορισμένη ιδέα για την ανάδοχη φροντίδα, αλλά δεν γνωρίζουν τι προκαλούν στην οικογένειά τους τα τραύματα που προκαλούνται από την εξαναγκασμένη φυγή και οι διεργασίες θλίψης και δεν ξέρουν πώς πρέπει να αντιμετωπίσουν τις εκφράσεις του ανάδοχου παιδιού τους που ανήκουν ή αναφέρονται σε μια διαφορετική πολιτισμική και θρησκευτική καταγωγή (π.χ.: τι σημαίνει για τους χριστιανούς γονείς να έχουν ένα νεαρό άτομο που δηλώνει μουσουλμάνος στην οικογένεια;).

4. Η ανάδοχη οικογένεια, όπως και το σχολείο, για παράδειγμα, είναι σημαντικός εταίρος στο δίκτυο γονέων γύρω από ένα ανάδοχο παιδί.

- Πώς μιλάει ο ανάδοχος νέος για την ανάδοχη οικογένεια και το σχολείο; Δίνει ο νέος την εντύπωση ότι οι οικογένειες αυτές και το σχολείο μετριάζουν ή μάλλον επιτείνουν τα προβλήματα; Βλέπουν οι ανάδοχοι γονείς και το ανάδοχο παιδί, ή επίσης το ανάδοχο παιδί και οι δάσκαλοι, ο ένας τον άλλον από την άποψη του ελλείμματος (μόνο αυτό που λείπει από τον έναν στον άλλον) ή μάλλον από την άποψη της αφομοίωσης (το παιδί με προσφυγικό υπόβαθρο πρέπει να προσαρμοστεί στην οικογένεια και στο σχολείο όπως και τα άλλα παιδιά) εθελουφλώντας απέναντι στην ιδιαιτερότητα της ευαλωτότητας αυτών των παιδιών και στις παγίδες τέτοιων αναδοχών;

- Μια στάση αχρωματοψίας στη συμβουλευτική προκύπτει όταν, για παράδειγμα, οι δάσκαλοι, οι ψυχοθεραπευτές αλλά και οι (ανάδοχοι) γονείς δεν θέλουν να λάβουν υπόψη τους την ιδιαιτερότητα ενός τέτοιου παιδιού και δεν θέλουν να κάνουν μια εξαίρεση με βάση την πολιτισμική προέλευση ή τα ειδικά τραύματα της φυγής. Τότε συνεχίζει κανείς να περιμένει τα ίδια πράγματα από αυτά τα παιδιά την ίδια στιγμή ή με τον ίδιο ρυθμό όπως και από άλλα παιδιά. Αυτό δημιουργεί ακριβώς αυτό που θέλει κανείς να αποφύγει: πολιτισμικές παρεξηγήσεις, περισσότερες διακρίσεις επειδή είναι τυφλός για τις ιδιαίτερες ανάγκες τους, κ.λπ.

5. Οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες κατανοούν την ανάδοχη οικογένεια από τη σκοπιά των καθολικών προκλήσεων και των αναπτυξιακών καθηκόντων, αλλά έχουν επίγνωση ότι αυτά τα καθολικά στοιχεία (μπορεί να) είναι πολιτισμικά χρωματισμένα.

- Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι χρειάζονται παγκοσμίως προστασία και εγγύτητα, αλλά και καθοδήγηση, ένα ισχυρό χέρι που να τους καθοδηγεί και να θέτει όρια. Καθολική είναι επίσης η αντίληψη της γονικής μέριμνας ως πηγή δράσης: θέλει κανείς να δώσει σε αυτούς τους νέους τη σωστή ανατροφή (αλλά ο εκάστοτε αναδοχής νέος μπορεί επίσης να χρειάζεται μια ειδική προσέγγιση λόγω της ιδιαίτερης ιστορίας ζωής του εφήβου πρόσφυγα ή λόγω της καχυποψίας και της υπερβολικής επαγρύπνησης ή καχυποψίας απέναντι στις αρχές, τους δασκάλους, τους επόπτες κ.λπ.) Οικουμενική σημαίνει επίσης, ως γονέας, να θέλεις το καλύτερο για το ανάδοχο παιδί σου και, ως παιδί, να θέλεις να κάνεις τους γονείς σου (ενδεχομένως και τους ανάδοχους γονείς σου) περήφανους.
- Οι πολιτισμικές επιρροές είναι επίσης παρούσες στο πώς βλέπει κανείς τη σχέση μεταξύ γονέων και παιδιών. Ενδεχομένως οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες και οι ανάδοχοι γονείς με ιστορικό εξορίας έχουν διαφορετική άποψη για το τι πρέπει να συμβαίνει μεταξύ γονέων και παιδιού. Πολιτισμικά επηρεασμένος είναι επίσης ο τρόπος με τον οποίο οι νέοι αυτοί αντιμετωπίζουν την απώλεια της σχέσης προσκόλλησης με τους γονείς τους ή τον αποχωρισμό από τους γονείς. Επιπλέον, υπάρχουν πολιτισμικά ενημερωμένες μορφές πένθους και έκφρασης του πένθους και της απώλειας.
- Επίσης, στις οικογένειες των προσφύγων είναι γνωστή η "αποσιώπηση" και η "ενεργητική λήθη": οι άνθρωποι δεν μιλούν για τη χώρα καταγωγής και για όσα άφησαν πίσω τους, προκειμένου να είναι υποφερτή η ζωή τους εδώ. Είναι πιθανό

τα παιδιά ή/και οι ανάδοχοι γονείς να θέλουν να μιλήσουν για αυτές τις πτυχές. Είναι καλό να γνωρίζουμε ότι σε ορισμένες κουλτούρες αυτά τα πράγματα δεν μπορούν να συζητηθούν έτσι απλά, όσο κι αν υπάρχει ανάγκη. Μια δυνατότητα για τον εργαζόμενο στην ανάδοχη οικογένεια είναι τότε να δώσει έμφαση στη φροντίδα ο ένας για τον άλλον: να βοηθήσει ο ένας τον άλλον να αντέξει τις εμπειρίες απώλειας και τα τραύματα σιωπηλά μαζί και για τον άλλον, τουλάχιστον για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα.

- Ένα άλλο θέμα που σχετίζεται με την εξορία και μπορεί να εμφανιστεί σε αυτές τις αναδοχές είναι η ενοχή του επιζώντος και η αποτυχία των προσδοκιών επανένωσης της οικογένειας.
- Οι κοινωνικοί στρεσογόνοι παράγοντες σε τέτοιες περιπτώσεις: διακρίσεις στο σχολείο, αίσθηση ότι είναι εισβολέας ή παρείσακτος και πρέπει να συμμορφωθεί με τις επιθυμίες του έξω κόσμου, αίσθηση ότι δεν τον παίρνουν πραγματικά στα σοβαρά, η αίσθηση του παιδιού ότι είναι ξένος στην ανάδοχη οικογένεια και η παρατεταμένη αβεβαιότητα ότι τελικά θα τον στείλουν πίσω όταν μεγαλώσει ή ενηλικιωθεί ούτως ή άλλως.

6. Η προσκόλληση στις ρίζες και ο προσανατολισμός στην ενσωμάτωση

- Μηχανισμοί αντιμετώπισης πλαισιωμένοι από την κουλτούρα προέλευσης: στροφή στη θρησκεία και όχι σε ψυχολόγο (όπως θα αναμενόταν σε μια εκκοσμηκευμένη βορειοδυτική προοπτική)- επίδειξη ταυτότητας μέσω χαρακτηριστικών που συνδέονται με άλλες θρησκείες.
- Έμφαση στη συνέχεια και ανατίμηση της πολιτιστικής ταυτότητας της καταγωγής = προσκόλληση στην καταγωγή ή επιθυμία για διασύνδεση με την καταγωγή (παραμονή στην κουλτούρα της καταγωγής), μέσω της τήρησης πρακτικών από τη χώρα και την οικογένεια της καταγωγής.
- Έχοντας το νου στην υβριδοποίηση (υβριδικές ταυτότητες) ή métissage: πώς το ανάδοχο παιδί διαπλέκει διαφορετικούς πολιτιστικούς κόσμους, τι επιτυγχάνει και τι αποτυγχάνει στην αντιμετώπιση αυτών των υβριδικών ταυτοτήτων;
- Πώς αντιμετωπίζουν ο έφηβος και οι γονείς τις διπολιτισμικές ταυτότητες ή την επιβεβαίωση πτυχών της ταυτότητας που είναι διαφορετικές από εκείνες των γονέων;
- Με ποιους τρόπους οι γονείς και ο νέος εστιάζουν στην κοινωνική ενσωμάτωση;

7. Υποστήριξη της ανάπτυξης των εφήβων και της γονικής μέριμνας σε ανάδοχες οικογένειες: ορισμένες πτυχές των πολλαπλών πολιτισμικών επιρροών

- Ποια στοιχεία των νέων και της ταυτότητας τους είναι κατανοητά και αποδεκτά από τους γονείς και ποια όχι;
- Πώς μπορεί ένας εργαζόμενος σε ανάδοχη οικογένεια να βοηθήσει να αλλάξει κάτι μεταξύ των ανάδοχων γονέων και του ανάδοχου παιδιού, που ο καθένας αναζητά την αναγνώριση αλλά και προσκρούει σε τοίχο. Αυτός ο τοίχος υπάρχει λόγω τραύματος, πολιτισμικής ετερότητας (ξενιτειάς), αφοσίωσης στους βιολογικούς γονείς, ντροπής και ενοχής για ελλείψεις και από τις δύο πλευρές, ανομολόγητων ιστοριών και προσδοκιών.
- Πώς μπορεί η ανάδοχη φροντίδα να ενσωματώσει μια οικογένεια με γονείς και ένα ανάδοχο παιδί σε ένα δίκτυο φροντίδας, προκειμένου να υποστηριχθεί η γονική μέριμνα και να δοθούν περισσότερες ευκαιρίες για την ανάπτυξη του παιδιού, αντί να προσφέρεται ατομική παιδοθεραπεία ή οικογενειακή θεραπεία για αυτή την πυρηνική οικογένεια (η τελευταία θα ήταν ένας τρόπος εργασίας ενσωματωμένος στη βορειοδυτική ευρωπαϊκή κουλτούρα).
- Σε συνέχεια αυτού του σημείου, μπορεί κανείς επίσης να κατανοήσει το σύνολο αυτού του σχεδίου FORM για τη δημιουργία δικτύων ευαίσθητων στο τραύμα και στοχαστικών (αναστοχαστικών) δικτύων στα οποία μπορούν να κρατηθούν ή να περιοριστούν οι ανάδοχες οικογένειες και τα ανάδοχα παιδιά, ως πολιτισμική επιλογή: μια πολιτισμική επιλογή διαφορετική από την παραδοσιακή δυτική έμφαση στην οικογενειακή και ατομική θεραπεία. Σε αυτές τις πιο ατομικές θεραπείες ή τις θεραπείες πυρηνικής οικογένειας, γίνεται μερικές φορές η σιωπηρή (και κατά συνέπεια πολιτισμικά επηρεασμένη) παραδοχή ότι οι γονείς είναι υπεύθυνοι για όλα όσα βιώνουν μέσα στις ανάδοχες οικογένειές τους. Η FORM θέλει περισσότερο να εγκαταστήσει μια κοινότητα ή ένα δίκτυο υποστήριξης της ανάδοχης φροντίδας γύρω από αυτές τις οικογένειες, ένα δίκτυο που περιέχει και αντανακλά γύρω από τις ανάδοχες οικογένειες. Στο έργο FORM υποστηρίζονται επίσης οι ίδιοι οι εργαζόμενοι στην ανάδοχη φροντίδα. Το τελευταίο χρησιμεύει για να διασφαλιστεί ότι, ως εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες, δεν είναι μόνοι τους με αυτές τις οικογένειες και μπορούν να αποκτήσουν την απαραίτητη στάση στην ευαίσθητη στο τραύμα, στην ευαίσθητη στην κουλτούρα, στο δίκτυο ανάδοχων οικογενειών και στην ανάδοχη φροντίδα ανάλογα με την ηλικία.

8. Προσοχή στις πτυχές της δυναμικής ισχύος μεταξύ πλειοψηφίας-μειονότητας στη σχέση με μια ανάδοχη οικογένεια:

- Μερικές φορές, ως εργαζόμενος σε ανάδοχες οικογένειες, από μια ανεπίσημη πολιτισμική ενσωμάτωση στη δυτική προοπτική (ευρωκεντρική) και ιδιαίτερα από μια προοπτική WEIRD (δυτική, μορφωμένη, βιομηχανική, πλούσια, δημοκρατική), μπορεί κανείς να ασκήσει αδικαιολόγητη πίεση προς τη λεκτική διατύπωση του τραύματος και της αβάσταχτης απώλειας, προς την ατομική ή συστημική θεραπεία ή τονίζοντας τα ελλείμματα των ανάδοχων γονέων και του ανάδοχου παιδιού. Αντίθετα, αυτό που είναι προτιμότερο είναι: (α) ο σεβασμός της αποσιώπησης και η τήρηση των πολιτισμικά ενσωματωμένων τρόπων τελετουργιών πένθους, (β) η ενσωμάτωση της ανάδοχης οικογένειας σε ένα δίκτυο συνεργασίας φροντίδας και σχολείου/εκπαίδευσης με προσανατολισμό στην ανάπτυξη και προώθηση της ανθεκτικότητας και (γ) η συνέχιση της νοηματοδότησης αυτής της οικογένειας. Η ικανότητα νοηματοδότησης των αναδόχων μπορεί μερικές φορές να χαθεί, γι' αυτό και η εποπτεία των εποπτών είναι τόσο σημαντική (παρέμβαση, εποπτεία κατά την οποία οι αναδόχοι βοηθούνται να αντιμετωπίσουν τις στιγμές της μη γνώσης και της αδυναμίας, καθώς και την τάση να καταφεύγουν σε απλές συμβουλές και κόλπα, για παράδειγμα όταν δεν μπορούν πλέον να βρουν την ηρεμία να έχουν στο μυαλό τους τους γονείς και το ανάδοχο παιδί).

Πτυχές της επαγγελματικής στάσης

Η πολυπλοκότητα της δυναμικής της οικογένειας, πιο συγκεκριμένα στην περίπτωση των αναδόχων οικογενειών με παιδιά με ιστορικό φυγής και εξορίας, απαιτεί μια επαγγελματική στάση από τους εργαζόμενους στην ανάδοχη οικογένεια, η οποία επιτρέπει να αναγνωρίσουν ορισμένες από τις δυναμικές που περιγράφονται νωρίτερα στο εννοιολογικό μοντέλο και στον πρακτικό οδηγό. Ο παρακάτω κατάλογος ερωτήσεων θα μπορούσε να βοηθήσει μια ομάδα εργαζομένων σε ανάδοχες οικογένειες να αναστοχαστεί τις στιγμές παρέμβασης και αλληλεπίδρασης:

- **δημιουργία ασφαλούς και αξιόπιστου περιβάλλοντος**
 - παροχή ενός αξιόπιστου και προβλέψιμου χώρου για την εμπειρία της κατανόησης, για την ανάπτυξη της αυτοεικόνας και για την ενίσχυση της ελπίδας για το μέλλον
 - σχεδιασμός τακτικών ραντεβού και μιας αξιόπιστης δομής καθοδήγησης και διαφάνεια σχετικά με τη βοήθεια και τη διαδικασία παρέμβασης

- αναγνωρίζοντας τη στιγμή της συνάντησης και ζητώντας και φροντίζοντας για την ευημερία του πελάτη
- **να έχετε επίγνωση του επαγγελματικού σας ρόλου**
 - απόκτηση γνώσεων σχετικά με τις ειδικές δομές του συστήματος εργασίας της ανάδοχης φροντίδας και του δικού σας ρόλου στο σύστημα της ανάδοχης οικογένειας
 - ο εργαζόμενος στην αναδοχή είναι αυτός που μεσολαβεί βοηθώντας τους ανθρώπους να επανασυνδεθούν, βοηθώντας να κατανοήσουν τις αμφιθυμίες και τις πολύ δύσκολες στιγμές στη διαδικασία της αναδοχής ως φυσιολογικές διαδικασίες στις πολύπλοκες ανθρώπινες σχέσεις
 - επίγνωση της προθεραπευτικής και μεσολαβητικής ποιότητας της παρέμβασης
 - να γνωρίζει τα όρια του επαγγελματικού ρόλου και να τα γνωστοποιεί στην ανάδοχη οικογένεια
 - αξιοποιώντας ένα υποστηρικτικό περιβάλλον
 - χώροι προβληματισμού (όπως οι ομαδικές συναντήσεις, η παρέμβαση, η εποπτεία)
 - οργανώσεις βοήθειας (όπως επόπτες και ψυχολόγοι, κέντρα ψυχοθεραπείας, κέντρα γνώσης κ.λπ.)
- **να συμμετέχεις με ενσυναίσθηση²**
 - να είναι εκεί και να ασχολείται επαγγελματικά και να φροντίζει
 - δίνοντας χώρο στα πληγωμένα συναισθήματα και έχοντας επίγνωση των κρυφών σημάτων καθώς και των αναλαμπών ελπίδας
 - λειτουργώντας ως δοχείο και βοηθώντας να βρεθούν λέξεις για εκφρασμένα ή και υποβόσκοντα αντιφατικά συναισθήματα έντονης έντασης
 - συμπάσχουν και βοηθούν να βρεθεί ένα σύμβολο ή ένα όνομα για τις μη βιώσιμες επιδράσεις των μελών της οικογένειας
 - να ακούει και να προσεγγίζει για να κατανοεί, ακόμη και αν δεν μπορούν να γίνουν πλήρως κατανοητά τα πάντα

² Gerspach, M. (2000). *Einführung in pädagogisches Denken und Handeln*. Στουτγάρδη: Kohlhammer., σ. 97- Katzenbach, D., Eggert-Schmid Noerr, A., Finger-Trescher, U. (2017). *Szenisches Verstehen und Diagnostik in der Psychoanalytischen Pädagogik. Eine Positionsbestimmung*. Στο A. Eggert-Schmid Noerr, U. Finger-Trescher, J. Gstach, D. Katzenbach (επιμ.). *Zwischen Kategorisieren und Verstehen: Diagnostik in der psychoanalytischen Pädagogik*. Gießen: Psychosozial, 11-38.

- **οικοδόμηση μιας ασφαλούς και αξιόπιστης σχέσης**
 - δίνοντας προσοχή στα σημάδια της αναζήτησης σύνδεσης, εγκαθιδρύοντάς την με την παρουσία και την ακρόαση
 - αναγνωρίζοντας ότι η εμπιστοσύνη είναι απαραίτητη για την οικοδόμηση μιας σχέσης και έχοντας κατά νου το καθοδηγητικό ερώτημα "Πώς αναπτύσσεται η εμπιστοσύνη;".
 - ανάδειξη μιας συνάντησης σε θεραπευτική σχέση με την αξιοπιστία
 - παρέχοντας τη βάση για τη σύνδεση και το αίσθημα του ανήκειν

- **να λειτουργεί ως αξιόπιστο πρόσωπο (για τους ανάδοχους γονείς)**
 - αναγνωρίζοντας τα διάφορα στρώματα του ψυχοδυναμικού και όντας μια ασφάλεια στο παρασκήνιο
 - σηματοδοτώντας την αναγνώριση, όταν υπάρχει κάτι που απασχολεί το παιδί και αφαιρώντας την πίεση της άμεσης επίλυσής του
 - νοηματοδότηση και καθρέφτισμα της δέσμευσης του γονέα και βοήθησή του να αναπτύξει την ικανότητα νοηματοδότησης
 - υποστηρίζουν τους γονείς, βοηθώντας:
 - διατήρηση της ψυχραιμίας σε δύσκολες καταστάσεις και ενίσχυση της ικανότητας αυτορρύθμισης
 - σηματοδοτώντας ότι τα έντονα συναισθήματα περνούν, ότι μπορεί να υπάρξει ροή από την αρνητική επιρροή προς την πιο θετική επιρροή και ότι η θεραπεία είναι δυνατή με το χρόνο και με μια προσεκτική προσέγγιση
 - εύρεση ενός υγιούς και εποικοδομητικού τρόπου έκφρασης των συναισθημάτων
 - εύρεση νοήματος για τα συναισθήματα που εκφράζονται: τα συναισθήματα είναι ένας τρόπος επικοινωνίας, ανεξάρτητα από το πόσο δύσκολο μπορεί να είναι το συναίσθημα
 - να ρυθμίζει βρίσκοντας έναν τρόπο να ηρεμεί σε στιγμές άγχους και παρεξηγήσεων και, να επανέρχεται σε μια κατάσταση ηρεμίας και ασφάλειας
 - να διατηρεί ένα περιβάλλον φροντίδας και προστασίας για το παιδί και να παραμένει διαθέσιμο για το παιδί και να δείχνει ότι το παιδί φροντίζεται
 - να εντοπίζει σημεία ρύθμισης που πρέπει να παραδοθούν στους γονείς, για παράδειγμα στιγμές που δείχνουν πώς τα μέλη της ανάδοχης οικογένειας (γονείς) προσπαθούν να κατανοήσουν τις δύσκολες στιγμές τους και εκείνες των άλλων (μεταξύ των οποίων και το ανάδοχο παιδί)

- πλησιάζει περαιτέρω βοήθεια:
 - υποστηρικτικά συστήματα και αλληλεπιδράσεις (όπως μια γονική ανταλλαγή, υποστήριξη από ομότιμους προς ομότιμους για το παιδί, στιγμές απόλαυσης μιας δραστηριότητας εν μέσω συγκρουσιακής φάσης στον οικογενειακό κύκλο κ.λπ.)
 - ψυχοεκπαίδευση (εργαστήρια, συμβουλευτικά κέντρα κ.λπ.)
 - εάν είναι απαραίτητο και χρήσιμο, να λειτουργεί ως πολιτιστικός διαμεσολαβητής μεταξύ της ανάδοχης οικογένειας και άλλων ιδρυμάτων

- **Λειτουργεί ως τρίτος (ως αυτός που δημιουργεί κάποιο χώρο μεταξύ των ανάδοχων γονέων και του ανάδοχου παιδιού, σε στιγμές που η αλληλεπίδρασή τους έχει γίνει δύσκολη)**
 - να μάθουν κάτι για τις προσδοκίες, τα όνειρα και τις ανάγκες του παιδιού και να βοηθήσουν τους γονείς να βρουν τρόπους να βοηθήσουν το παιδί να εκφραστεί.
 - προσπαθώντας να βρει τρόπους μετάφρασης ή/και διαμεσολάβησης μέσα στην οικογένεια
 - να βοηθήσει στην (επανα)δημιουργία δεσμού μεταξύ των προσώπων φροντίδας/θετών γονέων και του ανάδοχου παιδιού/νέου τους
 - να βοηθήσει τους ανάδοχους γονείς να μεταφέρουν στο παιδί τους ότι υπάρχει η δυνατότητα να επιστρέψει σε αξιόπιστους φροντιστές
 - λαμβάνοντας από κοινού υπόψη ότι το παιδί/νέος πρέπει να νιώθει ότι τον καταλαβαίνουν

- **στάση της μη-γνώσης**
 - προς το παρόν, δεν χρειάζονται λόγια και εξηγήσεις, απλά να είστε παρόντες στην οικογένεια, κρατώντας επαφή
 - να αντιλαμβανόμαστε τα σημάδια που μας δείχνουν κάτι που δεν μπορεί ακόμη να εκφραστεί με λόγια (π.χ. η συναισθηματική υποχώρηση και η μη διαθεσιμότητα του αγοριού)
 - αναγνώριση της εσωτερικής κατάστασης του παιδιού
 - με την παρουσία σας και τη συμμετοχή σας
 - βοηθώντας τους γονείς να σηματοδοτήσουν στο παιδί/έφηβο ότι είναι διαθέσιμοι και ότι το παιδί/έφηβος δεν μένει μόνο του με την κατάστασή του/της

- δεν έχει να κάνει πρωτίστως με τις απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα, αλλά με το να μένουμε παρόντες
- **να διατηρήσετε μια προσέγγιση κατανόησης μέσω της διατήρησης μιας αναστοχαστικής στάσης**
 - αποδοχή των συναισθηματικών καταστάσεων εντός της ανάδοχης οικογένειας - ακόμη και αν αυτές δεν είναι πάντα σαφείς, ή ακόμη και αν είναι συγκεχυμένες, αμφίσημες ή/και συντριπτικές
 - αναγνώριση (άμεσων και έμμεσων, εμφανών και υποκρυπτόμενων) εκφράσεων συναισθηματικών καταστάσεων που αντιπροσωπεύουν διαφορετικά μέρη της εσωτερικής πραγματικότητας και της εμπειρίας ζωής του παιδιού
 - υιοθετώντας μια προσέγγιση που επικεντρώνεται στη θεραπεία και στην επανόρθωση μέσω της συντροφικότητας ή της σύνδεσης, με τον τρόπο αυτό:
 - προβληματισμός με την ομάδα και αξιοποίηση της εποπτείας, σχετικά με το πώς να εργαστούν για τη συνέχεια και την επανασύνδεση εντός της ανάδοχης οικογένειας
 - τονίζοντας την αξία του να παραμένεις παρών και συναισθηματικά διαθέσιμος για την οικογένεια και τα ανάδοχα παιδιά και νέους
 - έχοντας κατά νου το ερώτημα τι πρέπει να έχει συμβεί στο παιδί ώστε να βιώνει τέτοιο πόνο: όχι τόσο τι σημαίνει το σύμπτωμα, αλλά κυρίως τι μας λέει το σύμπτωμα για το τι έχει περάσει το παιδί στο παρελθόν και για το τι υποφέρει το παιδί προς το παρόν
 - προσκόλληση σε έναν προσανατολισμό προς μια προσέγγιση ή στάση κατανόησης
- **μαρτυρική στάση³**
 - αναγνώριση της βιωμένης αλήθειας και του πόνου του παιδιού
 - αναγνωρίζοντας και πιστεύοντας τις δυσκολίες που νιώθει το παιδί μέσα του
 - ακρόαση και παραχώρηση χώρου σε επώδυνα συναισθήματα και αντιφατικά συναισθήματα
 - επικύρωση των επιδράσεων και των συναισθημάτων

³ Benjamin, J. (2019). *Anerkennung, Zeugenschaft und Moral*. Soziale Traumata in psychoanalytischer Perspektive. (E. Vorspohl & C. Trunk). Gießen: Psychosozial-Verlag.

Επισκόπηση των ρυθμίσεων

Η εκπαίδευση κατά την οποία τόσο οι ανάδοχοι γονείς όσο και οι ανάδοχοι φροντιστές μαθαίνουν για την ιδιαίτερη φύση των προβλημάτων προσκόλλησης του ανάδοχου παιδιού είναι υψίστης σημασίας. Καθώς οι ανάδοχοι γονείς θα καλούνται από τους ανάδοχους γονείς για συμβουλές σχετικά με συγκεκριμένες δυναμικές γονέα-παιδιού, συμπεριφορές ή ανάγκες του παιδιού τους, καθώς και για συστάσεις σχετικά με περαιτέρω πόρους, είναι πρώτα απαραίτητο να ενημερωθούν για την ποικιλία των διαθέσιμων υπηρεσιών και της θεσμοθετημένης υποστήριξης:

Σύστημα υποστήριξης για τους ανάδοχους γονείς:

- **Διασύνδεση των οικογενειών με πόρους** όπως υπηρεσίες ψυχικής υγείας (με εξειδίκευση στο βρεφικό, παιδικό και οικογενειακό τραύμα), υπηρεσίες πρόνοιας, κοινωνικές υπηρεσίες, υπηρεσίες ενδοοικογενειακής βίας, καταφύγια, υπηρεσίες πρώιμης παρέμβασης, φορείς που ειδικεύονται στο τραύμα.⁴
- **παροχή ή/και σύνδεση των ανάδοχων γονέων σε ψυχοεκπαιδευτικά εργαστήρια** για τα ασυνόδευτα παιδιά και το αναπτυξιακό τους προφίλ, για τη διαταραχή μετατραυματικού στρες, για τις επικοινωνιακές ικανότητες των ανάδοχων γονέων και για τις δύσκολες συμπεριφορές (επιθετικότητα, αυτοτραυματισμός κ.λπ.), προκειμένου να προβληματιστούν σε μετα-επίπεδο αλλά και να μάθουν από άλλους γονείς
- **διοργάνωση μιας άτυπης γνωριμίας ανάδοχων γονέων** για τη δημιουργία ενός ασφαλούς περιβάλλοντος ανταλλαγής εμπειριών, χρήσιμων συμβουλών και για να νιώσετε κατανοητοί ως ανάδοχοι γονείς

⁴ Seitzinger Hepburn, K. (n.d.). Φροντιστήριο 7 - Αναγνώριση και αντιμετώπιση του τραύματος σε βρέφη, μικρά παιδιά και τις οικογένειές τους (Σειρά φροντιστηρίων βέλτιστης πρακτικής του Κέντρου Συμβουλευτικής Ψυχικής Υγείας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία (CECMHC)). Ανακτήθηκε από: <https://www.ecmhc.org/tutorials/trauma/index.html>, τελευταία πρόσβαση: 14/09/24.

Προκειμένου να είναι σε θέση να παρέχουν ένα ασφαλές έδαφος για την παρέμβαση της αναδοχής, οι εργαζόμενοι στην αναδοχή χρειάζονται και επωφελούνται από ένα ασφαλές έδαφος βασισμένο σε γνώσεις και αποδείξεις για τους ίδιους:

Σύστημα υποστήριξης για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες:

- **συμμετοχή σε ομάδες εμπειρογνομόνων** για την ανταλλαγή γνώσεων και πρακτικών εμπειριών
- **εκπαίδευση με ευαισθησία στο τραύμα που σχετίζεται με την εξορία**, με έμφαση στην απόκτηση γνώσεων, καθώς και στον προβληματισμό σχετικά με συγκεκριμένα ζητήματα ενισχυμένης αναδοχής
- **τακτικές ομαδικές συναντήσεις**
- **τακτική εποπτεία και παρέμβαση** όχι μόνο για την ανταλλαγή απόψεων σχετικά με ζητήματα που σχετίζονται με την υπόθεση, αλλά και για την ενίσχυση των ικανοτήτων της ομάδας και την αίσθηση μεγαλύτερης άνεσης » για τον τρόπο λειτουργίας βλ. σημείο 10, σελ. 55 επ., ενότητα εργαλαιοθήκη, σελ. 84 επ.
- **γνώση των πτυχών μιας ανάδοχης φροντίδας με ευαισθησία στην κουλτούρα** » για τον τρόπο λειτουργίας βλέπε ενότητα "εργαλαιοθήκη", σελ. 63 και επόμενα.

Τα διαφορετικά περιβάλλοντα παρέχουν ένα δίκτυο συνεργασίας για τους ανάδοχους γονείς και ένα ασφαλές περιβάλλον για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες. Εδώ καθίσταται δυνατή η διατήρηση μιας πολυπρισματικής διαδικασίας κατανόησης και πλοήγησης μέσω των οικογενειακών παρεμβάσεων και των αναγκών των παιδιών και των νέων. Ακολουθεί ένας κατάλογος αναστοχαστικών χώρων που θα καθοδηγήσει τη διαδρομή μέσα από τα στοιχεία των πρακτικών εμπειριών και των προκλήσεων από τις επαγγελματικές συναντήσεις με ανάδοχες οικογένειες που έχουν ήδη περιγραφεί προηγουμένως:

Κατάλογος χώρων προβληματισμού για επαγγελματίες που ασχολούνται με την ανάδοχη φροντίδα:

- Εκπαιδεύσεις και εργαστήρια
 - μπορεί να είναι επωφελής όσον αφορά τη μεταφορά γνώσεων σχετικά με τις ιδιαιτερότητες της παιδικής και εφηβικής ηλικίας στο πλαίσιο της εξορίας και του τραύματος
 - επιτρέπουν την ανταλλαγή γνώσεων σε πρακτικό επίπεδο, όπου μπορούν να μοιραστούν παρεμβάσεις, ερωτήματα, παρόμοιες εμπειρίες ή και διαφορετικά εργαλεία

- μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως προέκταση στο δικό του ίδρυμα ή οργανισμό και, ως εκ τούτου, να οδηγήσει σε εναλλακτικές ιδέες για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων δυναμικών
- Ομαδικές συναντήσεις
 - επιτρέπουν την ανταλλαγή πρακτικών εμπειριών και την ανταλλαγή γνώσεων και εννοιολογικής κατανόησης
 - να είναι σε θέση να εντοπίσουν το θεσμικό πλαίσιο, το οποίο παίζει ρόλο στον τρόπο με τον οποίο ένας επαγγελματίας μπορεί να εργαστεί και επιπλέον να προσαρμόσουν αυτό το πλαίσιο στις ανάγκες της ομάδας
 - να λειτουργεί ως χώρος όπου ο φόρτος εργασίας (όπως διοικητικές εργασίες, συνεργασία, στρογγυλά τραπέζια κ.λπ.) - ο οποίος διαφέρει από περίπτωση σε περίπτωση και από καιρό σε καιρό - μπορεί να προσαρμοστεί με τον καταμερισμό των καθηκόντων.
 - προσφέρουν τη δυνατότητα να μοιραστούν πιο συναισθηματικές εμπειρίες σε έναν οικείο χώρο με συναδέλφους
- Επέμβαση
 - Λειτουργεί ως ένας πιο ασφαλής και οικείος χώρος, χωρίς να υπάρχει πρωτόκολλο ή παρουσία των αρχών (που μερικές φορές μπορεί να δυσχεράνει την αντιμετώπιση ορισμένων πτυχών του εργασιακού περιβάλλοντος).
 - μπορούν - σε μεγαλύτερο βάθος - να πλασιώσουν συναισθήματα αβεβαιότητας, αδυναμίας και ότι αγγίζονται ή κολλάνε σε μια δυναμική τραύματος, χωρίς να ξέρουν πώς να βοηθήσουν ή πώς να χειριστούν τη δυσλειτουργία
 - να δώσει τη δυνατότητα στην ομάδα των συναδέλφων να λειτουργήσει "ως τρίτη θέση" (δίπλα στον εργαζόμενο ανάδοχο και την ανάδοχη οικογένεια), φέρνοντας έτσι μια αντικειμενική προοπτική στα κοινά ερωτήματα και στη δυναμική μιας συγκεκριμένης περίπτωσης που παρουσιάζεται στην παρέμβαση
- Εποπτεία
 - συνήθως συνοδεύεται από εξειδικευμένο επαγγελματία επόπτη (εξωτερικό πρόσωπο)
 - χρησιμεύει ως ασφαλής χώρος για την ανταλλαγή συναισθημάτων αβεβαιότητας, απελπισίας, μη γνώσης, συναισθηματικής υπερφόρτωσης ή δυσρύθμισης, που αποτελούν μέρος της εργασίας της ανάδοχης οικογένειας
 - επίσης, εδώ τα μέλη της ομάδας (η ομάδα) και ο προϊστάμενος βρίσκονται στη θέση του "τρίτου", που φέρνει μια άλλη προοπτική

- μέσω διαδικασιών νοητικοποίησης μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητό το πραγματικό έργο φροντίδας, αναγνωρίζοντας και επεξεργαζόμενοι συναισθηματικά τις πιο δύσκολες συναισθηματικές-σχεσιακές δυναμικές μέσα σε μια συγκεκριμένη περίπτωση που παρουσιάζεται στην ομαδική εποπτεία
- τέλος, αυτό το πλαίσιο εποπτείας βοηθά στην κατανόηση των λανθάνουσων (υποκείμενων) δυναμικών και των ασυνείδητα εκφρασμένων αναγκών ή φαντασιώσεων του ανάδοχου παιδιού καθώς και των γονέων.
- ως εκ τούτου, δίνει τη δυνατότητα στην ομάδα των εργαζομένων να λάβει υπόψη τις λανθάνουσες εκφράσεις κατά την επεξεργασία και τον αναστοχασμό των οικογενειακών παρεμβάσεων- η εποπτεία επιτρέπει την

	Trainings and workshops	Team-meetings	Intervention	Supervision
setting definition	• Intra- or inter-institutional • knowledge transfer • exchange on a practical level	• Internal • knowledge transfer • exchange on a practical level	• Internal (and/ or external) • (inherent knowledge transfer) • exchange on a practical level • serves a safe and reflective space • no a specialized professional needed (an external person can be beneficial)	• Internal (and/ or external) • (inherent knowledge transfer) • exchange on a practical level • serves a safe and reflective space • accompanied by a specialized professional supervisor (an external person)
benefit	• sharing practices on how to cope specific dynamics • extension to own institution • gaining expertise	• sharing practices on how to cope specific dynamics • identifying and adjusting the institutional frame • sharing tasks and workload	• sharing practices on how to cope specific dynamics • can frame feelings of uncertainty, powerlessness and of being touched or stuck in a trauma dynamic, not knowing how to help or how to handle dysregulation • group of colleagues to function as a third, objective perspective on a case • processing on mentalizing	• sharing practices on how to cope specific dynamics • frames feelings of uncertainty, powerlessness and of being touched or stuck in a trauma dynamic, not knowing how to help or how to handle dysregulation • helps understand latent (underlying) dynamics and unconsciously expressed needs or phantasies of the foster child as well the parents • enables the group of workers to take the latent expressions into account while processing through family interventions/ finding different, alternative ways of intervening

εξεύρεση διαφορετικών, εναλλακτικών τρόπων παρέμβασης

Αξιοποίηση του θεσμικού πλαισίου και των δίκτυων συνεργασίας

- Χρήση του δικτύου και γνώση του *πότε* πρέπει να απευθυνθείτε σε *ποιον*
- Θρέψη δικτύων και προσδιορισμός των ρόλων των εταίρων συνεργασίας (όπως δικαστές, σχολεία, εκπαιδευτικοί, μέντορες, ψυχοθεραπευτές, άλλοι επαγγελματίες)
- Δικτύωση σε:
 - δυναμικές που σχετίζονται με την εξορία και το τραύμα
 - δυναμικές που σχετίζονται με την ανάπτυξη και οδηγούν σε άγχος και ένταση εντός των ανάδοχων οικογενειών

- σχετικά με τη δυναμική των εκτεταμένων οικογενειακών σχέσεων (συγγενικές σχέσεις) σε μια διακρατική προοπτική εξορίας
- Αναγνώριση του προσωπικού επαγγελματικού ρόλου και της λειτουργίας του για τους πελάτες
- Απόκτηση απόστασης (με την έννοια ότι το περιβάλλον μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως "τρίτη" και αντικειμενική θέση) για την απόκτηση γνώσης μέσω της διαδικασίας κατανόησης.
- Βελτίωση των τεχνικών αυτοβοήθειας ώστε να είναι σε θέση να αντιδράσει κανείς ήρεμα και να αυτορυθμίζεται καλύτερα
- Αναπροσαρμόστε τον δικό σας ρόλο ως εργαζόμενος στην ανάδοχη οικογένεια, με βάση τον χρυσό κανόνα ότι η βοήθεια στη ρύθμιση των εντάσεων και, ως εκ τούτου, η βοήθεια στην αποκατάσταση μιας σχέσης είναι τα δύο πρώτα βήματα στην καθοδήγηση των πολύπλοκα τραυματισμένων νέων, έτσι ώστε σε μια μεταγενέστερη φάση να καταστεί δυνατή η λογική και η επεξεργασία για το ανάδοχο παιδί και τους ανάδοχους γονείς του.

Πρακτικά στοιχεία

Πώς να:

Να είσαι εκεί:

- Σε στιγμές ακραίας συναισθηματικής υπερφόρτωσης ή όταν ο φόβος του παιδιού για εγκατάλειψη τοξινώνει την πραγματική σχέση με ένα άλλο πρόσωπο (τους ανάδοχους γονείς), η παραμονή ή το "παραμένω εκεί" μπορεί να κάνει τη διαφορά για τη συναισθηματική ισορροπία του ανάδοχου παιδιού.

Δίνοντας χώρο στις επιρροές και τα συναισθήματα:

- Σε μια στιγμή υψηλής έντασης, μπορεί να είναι χρήσιμο να αναγνωρίσετε τις επιδράσεις και τα συναισθήματα. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να αφήσουμε το παιδί ή το νεαρό άτομο να χαθεί σε υπερβολικά συναισθήματα, ούτε ότι πρέπει να βρούμε λογικές εξηγήσεις για τη συμπεριφορά. Σημαίνει αναγνώριση της έκφρασης θυμού, οργής ή πανικού. Σε αυτό το στάδιο υπάρχει μια αποδοχή του ότι δεν γνωρίζουμε. Δεν υπάρχει ανάγκη να βάλουμε ετικέτες ή να κατανοήσουμε εκείνη την πρώτη στιγμή του συντριπτικού συναισθήματος. Πρόκειται για την παροχή χώρου για να ηρεμήσει.

Αναφορά στην παρούσα στιγμή:

- Το απρόβλεπτο των ψυχικών εναύσεων μπορεί ξαφνικά να αποσταθεροποιήσει ή να διαταράξει την εσωτερική ζωή ενός παιδιού και να οδηγήσει σε ένα συναισθηματικό τσουνάμι βιωμένου πόνου και υπαρξιακής αγωνίας. Η συναισθηματική έξοδος του παιδιού από την αποστασιοποίηση και η επαναφορά του παιδιού στην παρούσα στιγμή μπορεί επίσης να αποτελέσει εργαλείο για τον εργαζόμενο στην ανάδοχη οικογένεια.

Παροχή προσανατολισμού⁵ :

- Σε στιγμές αποστασιοποίησης, πανικού, οργής ή επιθετικότητας απαιτείται άμεση και γρήγορη αποκλιμάκωση. Το πρώτο βήμα είναι η διακοπή. Μπορεί να είναι μια μορφή

⁵ Goettl, C. (2021). WENN DAS EISEN HEISS IST - 'OTAN TO ΣΙΔΕΡΟ ΕΙΝΑΙ ΚΑΥΤΟ. Ανέβηκε: 30/08/21.
<https://www.youtube.com/watch?v=dxSG54RV8Cs>, τελευταία πρόσβαση: 17/01/24.

εκνευρισμού όπως το χτύπημα των χεριών σας, το να φωνάζετε το παιδί με το όνομά του και η οπτική επαφή. Πρόκειται για μια προσέγγιση χωρίς φυσική αλληλεπίδραση. Ωστόσο, πρόκειται για νευροβιολογικές ενδείξεις που θα δώσουν στο παιδί την ευκαιρία του επαναπροσανατολισμού.

- Εδώ έγκειται η δυνατότητα παύσης της έντασης και προσφοράς στο παιδί της ευκαιρίας να αξιολογήσει αν η ένταση θα συνεχιστεί ή αν το παιδί εκμεταλλευτεί την προσφερόμενη υποστήριξη με τη μορφή της κοινής παύσης.

Επιτρέποντας τον ορισμό⁶

- Αφού δημιουργηθεί μια στιγμή όπου η ένταση (θυμός ή πανικός) διακόπτεται λόγω του εκνευρισμού που εφαρμόζει ο φροντιστής ή ο γονέας, το παιδί ή ο νέος θα αναγνωρίσει (μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα) ασυνείδητα τις προσφερόμενες χειρονομίες.
- Εκείνη τη μικρή στιγμή το νευρικό σύστημα του παιδιού καταγράφει τις σωματικές εκφράσεις (χαλαρές και ακίνδυνες), τις χειρονομίες (το τυπικό βήμα προς τα πίσω, ένα περιστρεφόμενο άνω μέρος του σώματος, τα ορατά και κεντραρισμένα στη μέση χέρια), την ένταση της φωνής, ένα φιλικό ανοιχτό βλέμμα του άλλου. Είναι σημαντικό να δείξετε ότι δεν αποτελείτε απειλή, αλλά ότι είστε εκεί για να προσφέρετε υποστήριξη. Θα ακολουθήσει ο ορισμός της αναγνωρισμένης και καταγεγραμμένης εμφάνισης. Το παιδί θα ορίσει αν το άτομο φαίνεται αξιόπιστο ή όχι.

Προσφέροντας ένα διάλειμμα :⁷

- Η φιγούρα φροντίδας (γονέας ή ανάδοχος) θα βρει στη συνέχεια λέξεις για να ανοίξει την ευκαιρία να αλλάξουν μαζί το περιβάλλον (π.χ. να φύγουν μαζί από το δωμάτιο) και, το πιο σημαντικό, να δημιουργήσει μια σύνδεση (εμπιστοσύνη και σχέση), ως βάση από την οποία μπορούν να γίνουν περαιτέρω βήματα (επανεξέταση, εύρεση λέξεων κ.λπ.).
- Σωματικές ασκήσεις, όπως η κίνηση ή οι ασκήσεις αναπνοής και χαλάρωσης, μπορούν να βοηθήσουν το παιδί (το οποίο κατακλύζεται από τις επιδράσεις και τα συναισθήματά του) να επικεντρωθεί στην πραγματική κατάσταση.

⁶ Goettl, C. (2023). Mut zur richtigen Deeskalation in brenzligen Situationen. Ανακτήθηκε: 31/03/23, https://www.youtube.com/watch?v=9J_G30qSfOU, τελευταία πρόσβαση: 17/01/24.

⁷ Ibid.

- Είναι σημαντικό να λάβετε υπόψη ότι μια άμεση ομιλία μπορεί να σπάσει την εύθραυστη σύνδεση. Οι παιγνιώδεις τρόποι έμμεσης ομιλίας (ή ο καθρέφτης μπορεί να βοηθήσει στην εδραίωση της σύνδεσης).

Παροχή ανοχής στην αμφιθυμία⁸ :

- Ενώ προσεγγίζουμε την πραγματική στιγμή της έντασης μέσω των προαναφερθέντων τεχνικών και αποδεχόμαστε ότι δεν γνωρίζουμε (π.χ. τη ρίζα της συμπεριφοράς του παιδιού), μπορεί να είναι χρήσιμο να θυμόμαστε ότι ο θυμός είναι δευτερεύον συναίσθημα, να αντιμετωπίζουμε την πραγματικότητα και να αγκαλιάζουμε τις (μερικές φορές πολύ μικρές) "αναλαμπές ελπίδας". Η επανασύνδεση με πιο θετικά συναισθήματα, όπως η ελπίδα, βοηθά να γίνουν τα αρνητικά συναισθήματα, όπως η απόγνωση, πιο υποφερτά, λιγότερο κυρίαρχα.

Πώς να εκπαιδεύσετε τη ρύθμιση μακροπρόθεσμα:

Δομές εφαρμογής:

- Οι προβλέψιμες και αξιόπιστες δομές (όσον αφορά το χρόνο, το χώρο και τα πρόσωπα) μπορούν να βοηθήσουν στο να μην αισθάνεται κάποιος (το ανάδοχο παιδί, οι οικογένειες, αλλά και οι εργαζόμενοι στη φροντίδα) καταβεβλημένος και ανίσχυρος. Οι ρουτίνες και τα τελετουργικά μπορούν να είναι χρήσιμα.

Συμβουλευτική για ανάδοχους γονείς:

- Μερικές φορές μια τρίτη και αντικειμενική οπτική γωνία μπορεί να ρίξει φως σε ξεχασμένες ή επισκιασμένες πτυχές. Η συμβουλευτική των γονέων σχετικά με τις γονικές τους ικανότητες ή η συζήτηση συναισθηματικών δυσκολιών που μπορεί να αντιμετωπίζουν μπορεί να απαλύνει την ένταση με τη δυναμική γονέα-παιδιού και μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο (προκλήσεις που αντιμετωπίζονται: δημιουργία εμπιστοσύνης με κάθε εργαζόμενο και τον ανάδοχο, δυσκολία κατανόησης και αξιοποίησης του ρόλου του ψυχολόγου και δυσκολία με μεταφραστές/διερμηνείς που μπορεί να είναι πολύ παρεμβατικοί).

⁸ Meurs, P., Poholski, C., Rickmeyer, C. & Lebiger-Vogel, J. (2019). Die Anziehungskraft des Extremen in Zeiten der Wandlung und Wanderung: Islamische Radikalisierung aus einer psychoanalytischen Perspektive. Στο P. Wahl (επιμ.). *Spaltung - Ambivalenz - Integration*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 52-89.

Συνιστώντας περαιτέρω εξωτερικές ρυθμίσεις:

- Επιπλέον, οι άτυπες ανταλλαγές γονέων, η ψυχοκοινωνική υποστήριξη, η ψυχοθεραπεία κ.λπ. συμβάλλουν στην καλλιέργεια ενός δικτύου για τις ανάδοχες οικογένειες.

Πώς να ρυθμίζετε ως επαγγελματίας:

- Εντοπισμός εναυσμάτων και εντάσεων
- Δίνοντας χώρο στις επιδράσεις και τα συναισθήματα
- Απομακρυνθείτε από τη στιγμή της έντασης
- Παροχή προσανατολισμού
- Αφήστε τον εαυτό σας να καθρεφτιστεί (από καθοδηγούμενες ρυθμίσεις, από συναδέλφους, σε παρεμβάσεις ή εποπτεία)
- Επικοινωνήστε και συνδεθείτε σε ομαδικές ρυθμίσεις

Οι παρεμβάσεις στο σύστημα υποστήριξης της ανάδοχης οικογένειας επικεντρώνονται στο πώς να βοηθήσουν το παιδί να ανακάμψει μετά από αντιξοότητες και πώς να το βοηθήσουν να ανακτήσει την ανθεκτικότητά του- το ίδιο ισχύει και για τις παρεμβάσεις για τους ανάδοχους γονείς.

Πώς να: (Νέες) προσκολλήσεις

Εμπνευσμένος κατάλογος ως οδηγός για τις ανάδοχες οικογένειες:

- αναγνώριση της ανθεκτικότητας με την έννοια ότι υπάρχει ήδη μια σχέση
- εντοπισμός μικρών γεφυρών για να ξεπεραστεί η απώλεια της επιστημικής εμπιστοσύνης
- θρέφοντας τους σπόρους που έχουν τοποθετηθεί και βλέποντας ποιοι δεσμοί ή κοινές πτυχές έχουν φέρει χαρά, ειρήνη και στιγμές κατανόησης
- συνειδητοποιώντας ότι ο τρέχων δεσμός (ή ο δυνητικός δεσμός) μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για περαιτέρω διαδικασίες επεξεργασίας απωλειών και τραυμάτων και για την ανάπτυξη αλληλεπιδράσεων που ενισχύουν την ανάπτυξη εντός της ανάδοχης οικογένειας
- επιβίωση των δύσκολων στιγμών απώθησης (από ακραίες αντιδράσεις του παιδιού) μέσω της ανοχής της αμφιθυμίας (γνώση ότι αυτές οι στιγμές απώθησης ανήκουν στη διαδικασία της αναδοχής)

- να ρωτάει "Πώς να είμαι χρήσιμος;" σε στιγμές που φαίνεται ότι το παιδί ή ο νέος δεν θα μπορέσει να παραμείνει στη σχέση με τους ανάδοχους γονείς του και/ή δεν θα λάβει καμία βοήθεια ή επαφή
- εξισορρόπηση της απόστασης και της εγγύτητας (Rössel-Čunović 2018)
- σύσταση ομάδων με άλλους ανάδοχους γονείς, με ψυχολόγο ως συντονιστή (συναντήθηκαν προκλήσεις: έλλειψη συμμετοχής, χαμηλός αριθμός συμμετοχών, οι ανάδοχοι γονείς επικεντρώνονται κυρίως σε πρακτικές και όχι σε συμπεριφορικές ή συναισθηματικές δυσκολίες)

Ένας εμπνευσμένος κατάλογος για τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες:

- να προσδιορίσετε το δικό σας ρόλο μέσα στο σύστημα οικογενειακής βοήθειας (ποιες δυναμικές εμφανίζονται και με ποια ερωτήματα σας απευθύνονται)
- αξιοποιώντας τις ικανότητες κατοπτισμού της ομάδας σας (στην παρέμβαση και την εποπτεία)
- να αντανakλάτε τα συναισθήματα και τις επιδράσεις που αντιλαμβάνεστε στο πλαίσιο της δυναμικής μιας οικογενειακής παρέμβασης και να αποσαφηνίζετε τις ομοιότητες ή/και τις διαφορές στα συναισθήματα μεταξύ των μελών της ανάδοχης οικογένειας
 - αν σας προκαλέσουν, ρωτήστε τον εαυτό σας, αν προέρχεται από τη δυναμική ή από αλλού.
 - ρωτήστε "Πώς μπορούμε να δούμε τα ψέματα, το θυμό κ.λπ. ως κάτι με το οποίο μπορούμε να εργαστούμε;"

Πώς να: Νοητικοποίηση

Τα παιδιά και οι νέοι με τραύμα προσκόλλησης ή με διαταραχή της σχέσης τους, καθώς και τα παιδιά πρόσφυγες που έχουν βιώσει απώλεια εμπιστοσύνης, παρουσιάζουν ιδιαίτερες προκλήσεις για τους ανάδοχους φροντιστές τους. Λόγω αυτής της ευπάθειας, τα ανάδοχα παιδιά χρειάζονται ανάδοχους γονείς που μπορούν να αντιμετωπίσουν αυτές τις τραυματικές εμπειρίες και χρειάζονται ένα συνεργατικό δίκτυο φροντίδας γύρω από την οικογένεια. Χρειάζεται κάτι περισσότερο από αρκετά καλή γονική μέριμνα για να πετύχει: τα ανάδοχα παιδιά χρειάζονται ένα ιδιαίτερο είδος ευαισθησίας και ανταπόκρισης στις ανάγκες τους.

Μια συνιστώμενη πηγή προσεγγίσεων βασισμένων στη νοητικοποίηση είναι το καλά τεκμηριωμένο έργο του κέντρου Anna Freud Centre στο Λονδίνο (Ηνωμένο Βασίλειο) με τη

θεραπεία βασισμένη στη νοητικοποίηση (MBT)⁹ από την οποία μπορούν να μεταφερθούν ορισμένα βασικά στοιχεία υποστήριξης σε μια προσέγγιση προσανατολισμένη στη νοητικοποίηση στην αναδοχή, καθώς η κύρια εστίαση είναι επίσης η οικοδόμηση σχέσεων προκειμένου να διεγερθεί σταδιακά μια διαδικασία νοητικοποίησης. Αν και το πρόγραμμα κατάρτισης MBT - σε αντίθεση με την προθεραπευτική προσέγγιση του προγράμματος FORM - είναι ειδικά σχεδιασμένο για το θεραπευτικό περιβάλλον, αναφέρεται επίσης στην αναγνώριση μιας επαγγελματικής στάσης καθώς και στην υποστήριξη της ανάπτυξης των ικανοτήτων νοητικοποίησης των επαγγελματιών.¹⁰

Εδώ συνοψίζονται ορισμένες από τις σημαντικές πτυχές για μια στάση που υποστηρίζεται από τη νοοτροπία για τη συνοδεία ασυνόδευτων ανάδοχων ανηλίκων:

- δέσμευση, ενδιαφέρον, ζεστασιά και αυθεντικότητα των επαγγελματιών
- υψηλά επίπεδα δομής, καθώς και συνέπεια, συνεκτικότητα, προβλεψιμότητα και αξιοπιστία προσέγγισης
- εστίαση στις σχέσεις (προσκόλλησης)
- διατήρηση μιας στάσης μη γνώσης και μιας προσέγγισης προσανατολισμένης στη διαδικασία (η εργασία της ανάδοχης οικογένειας αφορά την επανασύνδεση των ανάδοχων γονέων και του ανάδοχου παιδιού, την επανασύνδεσή τους, και όχι τη διερεύνηση τραυματικών ιστορικών καταβολών κ.λπ.)
- η επικύρωση των συναισθηματικών καταστάσεων αντί για μονομερή κατηγοριοποίηση ή ταμπέλα
- στηριζόμενοι στην ομαδική εργασία

⁹ <https://www.annafreud.org/training/health-and-social-care/mentalization-based-treatments-mbt/mentalization-based-treatment-adults/about-mbt/>

¹⁰ Ένα εγχειρίδιο ποιότητας για τη MBT του καθηγητή Anthony W Bateman Dr Dawn Bales Dr Joost Hutsebaut: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://d1uw1dikibnh8j.cloudfront.net/media/19065/a-quality-manual-for-mbt-ed-sept-2023.pdf](https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://d1uw1dikibnh8j.cloudfront.net/media/19065/a-quality-manual-for-mbt-ed-sept-2023.pdf)

Ο κατάλογος που ακολουθεί μπορεί να δώσει τον προσανατολισμό της επιστροφής σε μια νοητική στάση κατά τη διάρκεια στιγμών ή καταστάσεων οικογενειακών παρεμβάσεων στην εργασία της ανάδοχης οικογένειας:

Πώς να διατηρήσετε ή να ξαναβρείτε μια νοητική στάση:

- δίνοντας χώρο στο παιδί να εκφράσει τα συναισθήματά του και να εκτονώσει την ένταση, για παράδειγμα:
 - σωματικές δραστηριότητες / κίνηση
 - μαθήματα θεάτρου
 - μαθήματα χορού ή μουσικής
 - ή άλλη ατομική φιλοδοξία
- αναγνώριση και αναγνώριση των επιδράσεων και των συναισθημάτων
- αναγνώριση και αναγνώριση των συναισθημάτων, των αναγκών, των σκέψεων, των λόγων, των φαντασιώσεων ως πτυχές που συνδέονται με την τεταμένη
- να κρατάτε απόσταση από την επιθετικότητα (χωρίς να αντιδράτε προς το επιθετικό παιδί)
- να ανοίξει ένα δυνητικό χώρο για κατανόηση μέσω της συνειδητοποίησης, της αναγνώρισης, της περιγραφής, του οραματισμού, της
- να χρησιμοποιούν δημιουργικούς τρόπους επικοινωνίας με το παιδί ή το νεαρό, για παράδειγμα:
 - χρήση μεταφορών » β λ . ενότητα εργαλειοθήκη, σελ. 41
 - εφαρμογή παιχνιδιού ρόλων » β λ . ενότητα εργαλειοθήκη, σελ.42
 - ζωγραφική και δημιουργία
 - χρησιμοποιώντας τουβλάκια, κούκλες/μαριονέτες, φιγούρες παιχνιδιού

Η αναστοχαστική γονική λειτουργία και νοηματοδότηση είναι χρήσιμη για την αποκατάσταση μιας εποικοδομητικής σχέσης γονέα-παιδιού, αλλά επιτρέπει επίσης στο παιδί να αναπτύξει και να καλλιεργήσει σχέσεις με το περιβάλλον του (π.χ. σχολείο, ομάδα συνομηλίκων κ.λπ.). Με την πάροδο του χρόνου, το παιδί μπορεί να μάθει από αυτή την εμπειρία και να εσωτερικεύσει αυτές τις στιγμές σε πιο εποικοδομητικούς μηχανισμούς αντιμετώπισης. Η νοητικοποίηση θα αποτελέσει ένα χρήσιμο "εργαλείο" για το παιδί ή το νεαρό άτομο ώστε να επεξεργαστεί τα συναισθήματα, να κατανοήσει καλύτερα τι αισθάνεται μέσα του και, ως ένα περαιτέρω βήμα, να μάθει ότι υπάρχουν τρόποι να ξεπεράσει τα πληγωτικά ή συντριπτικά συναισθήματα και να επιστρέψει στην ηρεμία ή τη χαρά. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ένα παιδί πρέπει να διδαχθεί αυτή τη διαδικασία της νοητικοποίησης από τους

φροντιστές. Ωστόσο, καθώς οι γονείς μπορεί να παρασυρθούν στη δυναμική των συντριπτικών συναισθημάτων, της σύγχυσης ή της αντιφατικής συμπεριφοράς, χρειάζεται επίσης να τους προσφερθεί ένας καθρέφτης άλλος και ένας ασφαλής χώρος για να νοηματοδοτήσουν τις εμπειρίες τους. Σε κάποιο βαθμό, οι εργαζόμενοι στην ανάδοχη φροντίδα θα βοηθήσουν στη δημιουργία ενός ασφαλούς χώρου για προβληματισμό, για να βοηθήσουν τους γονείς να ανακτήσουν την ισορροπία τους, να ανοίξουν νέες προοπτικές και να αξιολογήσουν ορισμένες καταστάσεις προκειμένου να βρουν εναλλακτικούς τρόπους αντιμετώπισης. Ωστόσο, καθώς αυτό μπορεί να είναι ένα συντριπτικό έργο λόγω της δυναμικής με την οποία θα έρθουν και οι ίδιοι σε επαφή, απαιτεί επίσης ένα δίκτυο ασφαλείας για τους ίδιους ως επαγγελματίες.

Ένας σύντομος οδηγός για την καθοδήγηση των εργαζομένων σε ανάδοχες οικογένειες:

- να βρείτε προσανατολισμό και απαντήσεις κάνοντας χρήση ασφαλών χώρων για να περιοριστείτε και να καθρεφτιστείτε από συναδέλφους της ομάδας σας και από έναν προϊστάμενο
- να αναρωτιέστε τι μπορεί να σας βοηθήσει σε δύσκολες στιγμές με τις ανάδοχες οικογένειες
- αποσαφήνιση των επαγγελματικών ορίων και δυνατοτήτων
- Ρωτήστε ποιο δίκτυο μπορεί να βοηθήσει
 - ζητώντας βοήθεια από τις αρχές
 - ζητώντας συνεργασία με άλλους φορείς (π.χ. πώς μπορούμε να σκεφτούμε τι μπορεί να κάνει ο δάσκαλος στο σχολείο για το ανάδοχο παιδί, με διαφορετικό τρόπο από αυτό που μπορώ να κάνω εγώ για το παιδί στο πλαίσιο του ρόλου μου ως αναδόχου) ή με συναδέλφους άλλων επαγγελματιών (π.χ. μεταφορά ενός πελάτη σε ψυχοθεραπευτή: πότε και για ποιο σκοπό;)
- σύνδεση των γονέων με εκπαιδευτικά εργαστήρια, ανταλλαγές γονέων ή διαβουλεύσεις γονέων, για να τους βοηθήσουν να προβληματιστούν σε ένα μεταλλικό επίπεδο αλλά και να μάθουν από άλλους γονείς
- σύνδεση των γονέων με εκπαιδεύσεις νοημοσύνης ή ψυχοκοινωνικές ρυθμίσεις

Η δημιουργία συνδέσμων και η γνώση του ποιος πρέπει να απευθύνεται τότε, είναι ένα βήμα που πρέπει να γίνει, αν χρειαστεί περαιτέρω υποστήριξη. Παρ' όλα αυτά, η νοητική στάση θα σας βοηθήσει να παραμείνετε συναισθηματικά διαθέσιμοι σε δύσκολες στιγμές ή φάσεις.

ΑΥΤΟΦΡΟΝΤΙΔΑ (SELF CARE)

Η ενότητα ΑΥΤΟΦΡΟΝΤΙΔΑ του Κέντρου Άννα Φρόιντ αξίζει να αναφερθεί ιδιαίτερα εδώ, καθώς περιέχει μια ιδιαίτερα καλά αναπτυγμένη ενότητα που παρέχει καθοδήγηση σχετικά με τις θεμελιώδεις πτυχές της προσέγγισης που βασίζεται στη νοητικοποίηση, όπως η ρύθμιση, προσφέροντας διάφορες καλά επιλεγμένες τεχνικές και στρατηγικές για την αυτοφροντίδα.

Ορισμένες από αυτές τις στρατηγικές μπορούν να μεταδοθούν άμεσα από τους ανάδοχους γονείς στα παιδιά τους (ηλικίας 11 έως 25 ετών) και να ενσωματωθούν στην καθημερινή ζωή των οικογενειών (όπως χόμπι και δραστηριότητες, υγιεινή διαβίωση και σωματική υγεία, κοινωνικές σχέσεις, εκμάθηση συνομιλιών κ.λπ.). Μπορούν επίσης να ενσωματωθούν σε μια παρέμβαση αναδοχής.

Μπορείτε να βρείτε έμπνευση στην ιστοσελίδα τους:

https://www.annafreud.org/resources/children-and-young-peoples-wellbeing/self-care/?gad_source=1

Επιπλέον, θα βρείτε εδώ ένα φυλλάδιο αυτοφροντίδας:

<https://d1uw1dikibnh8j.cloudfront.net/media/15030/my-self-care-plan-secondary.pdf>

Πώς να: Συμβολισμός

Τα περισσότερα τραυματισμένα παιδιά μπορούν να προσεγγιστούν μέσω τεχνικών όπως οι δραστηριότητες/θεραπείες παιχνιδιού, τεχνικές στις οποίες οι εικόνες ή/και οι λεκτικές δεξιότητες και οι αφηγήσεις παίζουν σημαντικό ρόλο. Μετά το τραύμα και την απανθρωποποίηση, ο συμβολισμός μέσω του παιχνιδιού, της ζωγραφικής και της αφήγησης έχει μεγάλη σημασία. Χρειάζεται χρόνος για να βρει κανείς τον εαυτό του μέσα σε μια αφήγηση.

Ορισμένα τεχνικά εργαλεία:

- Πολλές εργασίες με ασυνόδευτους ανηλίκους είναι σταθεροποιητικού χαρακτήρα: βοηθούν το παιδί να συγκρατήσει το εσωτερικό του άγχος, να συγκρατήσει ή να περιορίσει τη συναισθηματική αναταραχή που είναι αποτέλεσμα των τραυμάτων που βίωσε.

- Τα παιδιά και οι νέοι μπορούν να βοηθηθούν *παίζοντας, ζωγραφίζοντας, δημιουργώντας οπτικό υλικό και γράφοντας ημερολόγια*, τα οποία αποτελούν τρόπους έκφρασης των εμπειριών τους ανάλογα με την ηλικία τους.
- Προτείνετε ένα *παραμύθι* για να το χρησιμοποιήσει ο *ανάδοχος γονέας* σε περίπτωση που το παιδί είναι μικρής ηλικίας. Αυτό μπορεί να βοηθήσει το παιδί να κατανοήσει το ρόλο του καθώς και να βρει λέξεις, σύμβολα, νοήματα για να κατανοήσει τη διαφορετική σχέση με τους βιολογικούς γονείς και τους ανάδοχους γονείς.
- Δημιουργήστε ένα *οπτικό χρονολόγιο*: αυτό μπορεί να βοηθήσει τον ανήλικο να επανατοποθετήσει και να φέρει σε επαφή το παρελθόν και την παρουσία, καθώς και την αλήθεια και την ασφάλεια.
- Μια *οικογενειακή αφήγηση* μπορεί να καταστήσει δυνατή την εξεύρεση συμβόλων και εκφράσεων για τους απόντες βιολογικούς γονείς και τα μέλη της οικογένειας.
- Χρησιμοποιήστε μεταφορές και σύμβολα για να βοηθήσετε το παιδί να κατανοήσει καλύτερα τις δικές του ρίζες και το δικό του πλαίσιο- όπως το "Δέντρο της ζωής" είναι μια μεθοδολογία (βλ. σελ. 87 επ.).
- Παρόλα αυτά, πρέπει να *αναγνωριστεί* ότι *ένας φροντιστής μπορεί να συγκινηθεί* από τη δυναμική της αδιανόητης κατάρρευσης, των απωλειών και των τραυμάτων στο πλαίσιο των δικών του σωματικών συναισθηματικών εμπειριών.
- Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι οι σωματικές εκφράσεις της μη αντιπροσωπευτικής απώλειας και του τραύματος, καθώς και τα σήματα και οι επικοινωνίες τους στη ζωγραφική, το παιχνίδι και τα δημιουργικά υλικά αποτελούν τη βάση για τα επόμενα βήματα καθοδήγησης.
- Μια μεταγενέστερη διαδικασία κατανόησης περιλαμβάνει την εξεύρεση λέξεων και την ενσωμάτωση των τραυματικών εμπειριών στο πλαίσιο μιας αφήγησης για την ιστορία της ζωής και τον εαυτό μας.
- Ιδιαίτερα στο πλαίσιο δυναμικών που προκαλούνται από τραύματα, θα είναι σημαντικό για τον ανάδοχο φροντιστή να κάνει χρήση μιας καθοδηγούμενης εποπτείας, προκειμένου να παραμείνει παρών στο πλαίσιο μιας δύσκολης συμπεριφοράς, όπως για παράδειγμα το ψέμα, ή όταν ο ανάδοχος φροντιστής συνειδητοποιεί ότι λείπουν κομμάτια από την αφήγηση του παιδιού.

Πώς να: Αναστοχαστική προσέγγιση

Καθοδηγητικές ερωτήσεις για ομαδικές συναντήσεις, παρεμβάσεις και εποπτεία:

- Ποιες είναι οι πρώτες εντυπώσεις; Τι μπορεί να παρατηρηθεί σύμφωνα με την εμφάνιση, τη συμπεριφορά, την ομιλία, τα θέματα, τις ερωτήσεις κ.λπ.
- Πώς αντιληφθήκατε τη συνάντηση;
- Ποια συναισθήματα προέκυψαν κατά τη διάρκεια ή/και μετά την παρέμβαση;
- Ποιες δυναμικές παιδιών-γονέων μπορούν να εντοπιστούν στην ανάδοχη οικογένεια;
- Με ποιον τρόπο η δυναμική της ανάδοχης οικογένειας επηρεάζει το έργο του αναδόχου και την επιδιωκόμενη παρέμβαση;
- Τι είναι χρήσιμο για την αποδοχή του γεγονότος ότι έρχεστε αντιμέτωποι ή - ως εργαζόμενος στη φροντίδα - εμπλέκεστε στη δυναμική των σχέσεων των ανάδοχων οικογενειών;
- Πώς μπορείτε να παραμείνετε σταθεροί κατά τη διάρκεια συγκλονιστικών καταστάσεων ενώ εργάζεστε στο πλαίσιο μιας ανάδοχης οικογένειας με έναν ασυνόδευτο ανήλικο πρόσφυγα;
- Πώς να αναστοχαστείτε πάνω στη δυναμική της συγκεκριμένης περίπτωσης και πώς να αναλύσετε τη σημασία των κρυφών εκφράσεων του στρες και των αναπτυξιακών προβλημάτων;
- Πώς να εντοπίσετε συναισθηματικά εναύσματα ή λανθάνουσες δυναμικές;
- Με ποιους τρόπους μπορεί να προσφερθεί υποστήριξη στα παιδιά, τις οικογένειες και τους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες;
- Πώς να εγκαταστήσετε βοηθητικές παρεμβάσεις και συστήματα που να είναι αρκετά διαφανή και κατανοητά για τους πελάτες;

Βασικά στοιχεία που πρέπει να ενστερνιστούν οι εργαζόμενοι σε ανάδοχες οικογένειες που εργάζονται για μια ομαλή συνέχεια:

- Διαμονή στη διάθεση των ανάδοχων γονέων
- Αναγνώριση των δυναμικών που σχετίζονται με το τραύμα του ανηλίκου που αναλαμβάνει την αναδοχή
- Παρατηρώντας επανειλημμένα εμφανιζόμενες στιγμές και συμπεριφορές που φαίνονται παράλογες ή που σας κάνουν να αισθάνεστε αμφιθυμία
- Να μοιράζεστε εμπειρίες σε ασφαλείς χώρους και να βρίσκετε τους δικούς σας καθρέφτες για να προβληματιστείτε και να βρείτε εναλλακτικούς τρόπους παρέμβασης
- Να περιορίζεται/ συγκρατείται από την εποπτεία

Βασικά στοιχεία για την κατανόηση στο πλαίσιο μιας ομαδικής ανταλλαγής:

- Οι προαναφερθείσες ερωτήσεις μπορούν επίσης να είναι χρήσιμες για τον επαγγελματικό προβληματισμό στο πλαίσιο των ομαδικών συναντήσεων ή/και της εποπτείας.
- Επιπλέον, οι ακόλουθες ερωτήσεις μπορούν να βοηθήσουν στο να αποσαφηνιστεί η πολυπλοκότητα της δυναμικής:
- Πώς σας αντιμετωπίζουν οι ανάδοχοι γονείς και το παιδί;
- Ποιες προσπάθειες ή δυσκολίες στην αποκατάσταση μιας εργασιακής σχέσης παρατηρείτε;
- Ποια δυναμική παρατηρείτε μεταξύ των ανάδοχων γονέων και του παιδιού- πώς παρατηρείτε στιγμές απομάκρυνσης και επαναβεβαίωσης του δεσμού μεταξύ των μελών της οικογένειας;
- Ποιες είναι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζετε στις σχέσεις σας; Πώς αντιμετωπίζετε στιγμές συναισθηματικής ανισορροπίας ή ανασφάλειας;

Εργαλειοθήκες

Μεθοδολογία κουβά και σεντούκι θησαυρού

Ο κουβάς

Οι συζητήσεις με τις οικογένειες μπορούν να ξεκινήσουν με τη μεταφορά του κουβά. Ένας κουβάς χωράει νερό αλλά μερικές φορές μπορεί να ξεχειλίζει. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε αυτή τη μεταφορά για να ξεκινήσετε σύντομες συζητήσεις με τις οικογένειες σχετικά με πτυχές της ανατροφής ή της ζωής τους στη φροντίδα.

Πρακτικά, μπορείτε να εκτυπώσετε μια εικόνα ενός κάδο και να βάλετε την οικογένεια να κολλήσει post-it με τα στοιχεία που θα ήθελαν να δουν να αλλάζουν.

- Τι υπάρχει στον κουβά σας; Ποιες πτυχές, προβλήματα ή προκλήσεις βαραίνουν ή επιβαρύνουν την οικογένεια;
- Πόσο γεμάτος είναι ο κουβάς (σήμερα); (Εδώ η οικογένεια θα πρέπει να αναλογιστεί πόσο βαριά επιβαρυνμένη αισθάνεται. Μια οικογένεια που δηλώνει ότι ο κουβάς είναι σχεδόν γεμάτος ή ήδη ξεχειλίζει στέλνει ένα σαφές μήνυμα ότι χρειάζεται περισσότερη υποστήριξη ή πιθανή παραπομπή).
- Τι κάνει τον κάδο σας να ξεχειλίζει ή τι θα μπορούσε να κάνει τον κάδο σας να ξεχειλίζει; Αυτή η ερώτηση δημιουργεί ευαισθητοποίηση στην οικογένεια, αλλά και στους εργαζόμενους σε ανάδοχες οικογένειες. Δίνει ενδείξεις για πιθανές συμβουλευτικές ανάγκες προτεραιότητας.
- Πόσο χώρο καταλαμβάνουν ορισμένες πτυχές στον κάδο; Μπορεί να είναι σημαντικό να αναλογιστείτε πόσο χώρο καταλαμβάνει κάθε πρόβλημα ή πρόκληση στον κουβά. Μήπως ένα πρόβλημα καταλαμβάνει μεγάλο μέρος του κάδου; Ή μήπως πρόκειται μάλλον για μια συσσώρευση πολλών διαφορετικών πτυχών; Αυτό μπορεί και πάλι να δώσει μια εικόνα για το ποια υποστήριξη χρειάζεται περισσότερο μια οικογένεια.

Το σεντούκι του θησαυρού

Κατά τη στήριξη των οικογενειών, είναι σημαντικό να εξετάζονται όχι μόνο τα προβλήματα ή οι προκλήσεις, αλλά και οι πόροι και η ανθεκτικότητα. Εδώ η μεταφορά του σεντουκιού του θησαυρού μπορεί να αποτελέσει εφιαλτήριο.

- Τι κάνει την οικογένειά σας δυνατή; (με αυτή την ερώτηση, έχετε μια εικόνα των πόρων της οικογένειας και από πού αντλούν την ανθεκτικότητά
- Τι υπάρχει στο σεντούκι του θησαυρού σας; Από πού αντλείτε δύναμη; Πού πιστεύετε ότι βρίσκεται η (ανθεκτικότητα) της οικογένειάς σας; Αυτές οι ερωτήσεις παρέχουν πληροφορίες για τις στρατηγικές και τους πόρους αντιμετώπισης των οικογενειών.
- Σε ποιον μπορείτε να στηριχτείτε; Πού μπορείτε να βρείτε πληροφορίες και υποστήριξη; Όταν θέτετε αυτές τις ερωτήσεις, να έχετε μια ευρεία οπτική γωνία. Ρωτήστε όχι μόνο για την επίσημη βοήθεια, αλλά και για την άτυπη βοήθεια από φίλους ή εθελοντές. Ρωτήστε επίσης για το διακρατικό πλαίσιο της οικογένειας: υπάρχουν άνθρωποι στη χώρα καταγωγής ή αλλού από τους οποίους οι οικογένειες βρίσκουν υποστήριξη ή ζητούν συμβουλές; Με αυτές τις ερωτήσεις, μπορείτε να αποκτήσετε μια γενική εικόνα του δικτύου των οικογενειών και του βαθμού ένταξης ή απομόνωσης. Οι οικογένειες μπορούν επίσης να συνειδητοποιήσουν ότι είναι λιγότερο μόνες απ' ό,τι νομίζουν.
- Άλλες χρήσεις: θα μπορούσατε να εφαρμόσετε αυτή την άσκηση σε εσάς ως εργαζόμενος σε ανάδοχες οικογένειες (πόσο γεμάτος είναι ο κουβάς σας και τι υπάρχει στο σεντούκι του θησαυρού σας);

Βασισμένο πάνω σε:

Fournier K. Acker K. V. Geldof D. & Heyerick A. (2022). *Kind zijn in een asielcentrum kansen versterken voor gezinnen na de vlucht*. Acco.

Mooren, T.& Bala, J. (2016). *Goed ouderschap in moeilijke tijden. Handleiding voor meergezinsgroepen met psychotrauma*. Boom: Koninklijke Van Gorcum Uitgevers.

Ομάδα Ζωής

Προέλευση της μεθοδολογίας "Ομάδα Ζωής":

"Η Ομάδα Ζωής είναι μια μεθοδολογία που χρησιμοποιείται στην αφηγηματική θεραπεία. Η προσέγγιση της Ομάδας Ζωής "χρησιμοποιεί αθλητικές μεταφορές για να δώσει τη δυνατότητα στους νέους να αντιμετωπίσουν τραυματικές εμπειρίες χωρίς να χρειάζεται να μιλήσουν άμεσα γι' αυτές". Αναπτύχθηκε από τον David Denborough του Ιδρύματος Dulwich Centre.

Βασίζεται σε 4 μέρη:

- Μέρος πρώτο: Ανάπτυξη ομαδικών φύλλων
- Μέρος δεύτερο: Γιορτάζοντας τους στόχους
- Μέρος τρίτο: Αντιμετώπιση προβλημάτων
- Μέρος τέταρτο: Γιορτές

Σε αυτό το παράρτημα θα επικεντρωθούμε στο πρώτο μέρος, αλλά και τα άλλα μέρη θα μπορούσαν επίσης να είναι σχετικά. Παρακαλούμε αναζητήστε περισσότερες πληροφορίες στις παραπομπές παρακάτω.

Το πρώτο μέρος επικεντρώνεται στον εντοπισμό δικτύων υποστήριξης. Συγκεντρώνει διάφορες ανάγκες που εμφανίζονται στην εκπαίδευση FORM, όπως η ανάγκη να οικοδομηθεί μια αφήγηση (σημείο 5) και να συνεργαστεί κανείς με δίκτυα (σημείο 10).

Αυτή η μεθοδολογία μπορεί να χρησιμοποιηθεί με πολλαπλούς τρόπους για την ανάλυση του δικτύου υποστήριξης των:

- Μια ομάδα εργαζομένων σε ανάδοχες οικογένειες
- Ένας ατομικός εργαζόμενος ανάδοχης φροντίδας
- Οικογένεια ανάδοχης φροντίδας
- Ένα ασυνόδευτο παιδί.

Προπονητής

- Ποιον θα αναγνωρίζατε ως προπονητή σας;
- Ποιος είναι ο άνθρωπος που σας διδάσκει και σας ωθεί προς τα εμπρός;

Τερματοφύλακας

- Ποιον θα χαρακτηρίζατε ως τερματοφύλακά σας;
- Ποιος είναι ο άνθρωπος στον οποίο μπορείτε να βασιστείτε, ο οποίος σας φροντίζει;

Άμυνα

- Ποιος συμβάλλει στην προστασία όσων είναι σημαντικά για εσάς;
- Σε ποιον μπορείτε να απευθυνθείτε όταν έχετε κάποιο πρόβλημα;

Επιτιθέμενοι

- Ποιος βοηθάει στο σκοράρισμα (για την ομάδα σας);
- Ποιος θα προσπαθήσει να κάνει τα πράγματα να συμβούν για εσάς;

Καπετάνιος

- Ποιος σας δίνει καλές συμβουλές;
- Ποιος σας εμπνέει;

Παίκτες της ομάδας

- Ποιοι είναι οι άνθρωποι με τους οποίους απολαμβάνετε να περνάτε χρόνο και τους οποίους θα θεωρούσατε μέλη της ομάδας σας;

Ιατρικό προσωπικό

- Ποιος σας φροντίζει όταν πληγώνεστε;
- Ποιος φροντίζει για τη σωματική και ψυχική σας ευεξία;

Υποστηρικτές

- Ποιοι είναι οι άνθρωποι που σας υποστηρίζουν (ό,τι κι αν συμβεί);

Βάση

- Ποιο είναι το γήπεδό σας;
- Πού είναι το "σπίτι" για εσάς (μπορείτε να έχετε πολλά σπίτια);

Η θέση σας

- Πού θα τοποθετούσατε τον εαυτό σας σε αυτή την ομάδα;
- Ποια είναι η τρέχουσα θέση σας;

Άλλοι

- Υπάρχει κάποιος άλλος που είναι σημαντικός για εσάς;

Σημαντική παρατήρηση:

- Όταν μιλάμε για τα μέλη της ομάδας μπορεί να περιλαμβάνει άτομα που ζουν σε αυτή τη χώρα αλλά και σε άλλη χώρα, άτομα που είναι εν ζωή ή όχι.
- Η άσκηση αυτή είναι μια άσκηση χαρτογράφησης (των δυναμικών σχέσεων και των δικτύων), αλλά μπορεί επίσης να αποτελέσει αφετηρία για μια πιο εμπεριστατωμένη ανάλυση, για παράδειγμα:

- Προσθέτοντας συστηματικά το ερώτημα: Γιατί; Για παράδειγμα: "Γιατί λέτε ότι αυτό το άτομο είναι ο υπερασπιστής σας;", και αν οι ερωτήσεις "γιατί" είναι πολύ δύσκολες: "πώς βιώνετε αυτό το άτομο ως υπερασπιστή σας;".
- Ποιον άλλον θα χρειαζόσασταν στην ομάδα σας;
- Ποιους στόχους θέλετε να πετύχετε;

Για περισσότερες πληροφορίες και για να προχωρήσετε περαιτέρω:
<https://dulwichcentre.com.au/team-of-life/>

Κάρτες προβληματισμού

 ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ Ποιο είναι το μη λεκτικό σημείο προσοχής που πρέπει να λάβετε υπόψη;	 ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ Ποια είναι η δυναμική του τραύματος που παίζει ρόλο στην κατάσταση;
 ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ Τι θα μπορούσατε να κάνετε για να ενισχύσετε τη σχέση σας με την οικογένεια "Χ"?	 ΑΥΤΟΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ Ποια είναι τα κόκκινα κουμπιά σας
 ΑΥΤΟΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ Ποια είναι τα εργαλεία σας για τη ρύθμιση του εαυτού σας	 ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ Πώς μπορούν οι συνάδελφοί σας να σας βοηθήσουν να ρυθμίσετε τον εαυτό σας
ΑΥΤΟΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ	ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ

 Ποιος είναι η "ασφάλεια στο παρασκήνιο"	 Πώς μπορείτε να είστε η "ασφάλεια στο παρασκήνιο" της ανάδοχης οικογένειας
 ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ Ποιες είναι οι δικές σας συμβουλές και κόλπα για την αποκλιμάκωση μιας κατάστασης;	 ΑΥΤΟΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ Πώς μπορεί να αυξηθεί η ανοχή σας στην αμφιθυμία; Τι χρειάζεστε;
 ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ Πώς μπορείτε να μιλήσετε με τις ανάδοχες οικογένειες για την αμφιθυμία;	 ΑΥΤΟΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ Τι σας βοηθάει να αισθάνεστε συγκρατημένοι;
 ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ Τι μπορεί να βοηθήσει (με εργαλεία) στην οικοδόμηση μιας αφήγησης για/με την ανάδοχη οικογένεια;	 ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ Ποιοι βιοψυχοκοινωνικοί βρόχοι παίζουν ρόλο στην κατάσταση "X";
 ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΡΟΛΩΝ Επαναλάβετε μια κατάσταση στην οποία μια οικογένεια (μέλος) ήταν δυσρυθμισμένη. Προσπαθήστε να νιώσετε πραγματικά αυτό που ένιωθαν και να αναλάβετε το ρόλο τους. Ένας άλλος συνάδελφος να αναλάβει το ρόλο του αναδόχου. Οι υπόλοιποι παρατηρούν. Τι είδε και αισθάνθηκε ο καθένας (πώς) έπεσε η ένταση; Τι βοήθησε;	

ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΡΤΩΝ:

- **Αυτοαναστοχασμός:** Κάρτες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αφιερώσετε λίγο χρόνο για να σκεφτείτε τον εαυτό σας. Αυτές οι κάρτες μπορούν επίσης να

χρησιμοποιηθούν σε ομαδικές συζητήσεις ως ένας τρόπος για να γνωρίσουν, να κατανοήσουν και να υποστηρίξουν καλύτερα ο ένας τον άλλον οι συνάδελφοι.

- **Ομαδικός προβληματισμός:** Κάρτες για να μοιραστείτε σκέψεις, εργαλεία και εμπειρίες ως ομάδα.
- **Συζήτηση περιστατικού:** Κάρτες για να συζητήσετε ένα περιστατικό με ανατροφοδότηση από άλλους συναδέλφους.
- **Ασκήσεις παιχνιδιού ρόλων:** Άσκηση που μπορεί να γίνει ομαδικά για να ληφθούν διαφορετικές οπτικές γωνίες σε μια κατάσταση.

Περαιτέρω έμπνευση για την εργαλειοθήκη

- "Ομάδα της ζωής" και "Δέντρο της ζωής"
- "Wortelen in nieuwe aarde" ("Ριζοβολώντας σε νέο έδαφος": μια μέθοδος με κάρτες ιστοριών, που εστιάζει στην ανθεκτικότητα των παιδιών και των νέων με μια ιστορία πτήσης- αναπτύχθηκε από το Πανεπιστήμιο Odisee)
- "Κύκλος ταυτότητας"
- Βιωματικά εργαστήρια στα σχολεία για την αύξηση της κοινωνικής ένταξης
- Εργαστείτε με οπτικές ιστορίες ζωής: χρησιμοποιήστε εικόνες, ζωγραφίστε ή γράψτε κάτι: φτιάξτε μια ιστορία της ζωής σας από τη γέννησή σας μέχρι την ηλικία σας τώρα (και αν είναι δυνατόν, ποιος θέλετε να γίνετε, τι θέλετε από τη ζωή σας σε 5, 10, 20 χρόνια). Απλά σχεδιάστε μια γραμμή/ένα βέλος σε ένα μεγάλο κομμάτι χαρτί. Ή ένα βιβλίο ζωής (κάθε σελίδα αναφέρεται σε 5 χρόνια). Να είστε δημιουργικοί.
 - Φτιάξτε μια ιστορία ζωής με LEGO ή DUPLO ή άλλες μαριονέτες και gadgets και βγάλτε φωτογραφίες.
 - Ζωγραφίστε τα σπίτια στα οποία έχετε ζήσει και βρείτε την ταυτότητά σας, την αίσθηση του ανήκειν, την προσκόλληση

